

Literatura
ARTE

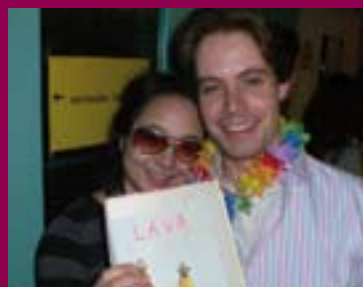
Zuid-Amerika Special

MARIO VARGAS LLOSA
ROBERTO BOLAÑO
ALONSO CUETO
SANTIAGO RONCAGLIOLO

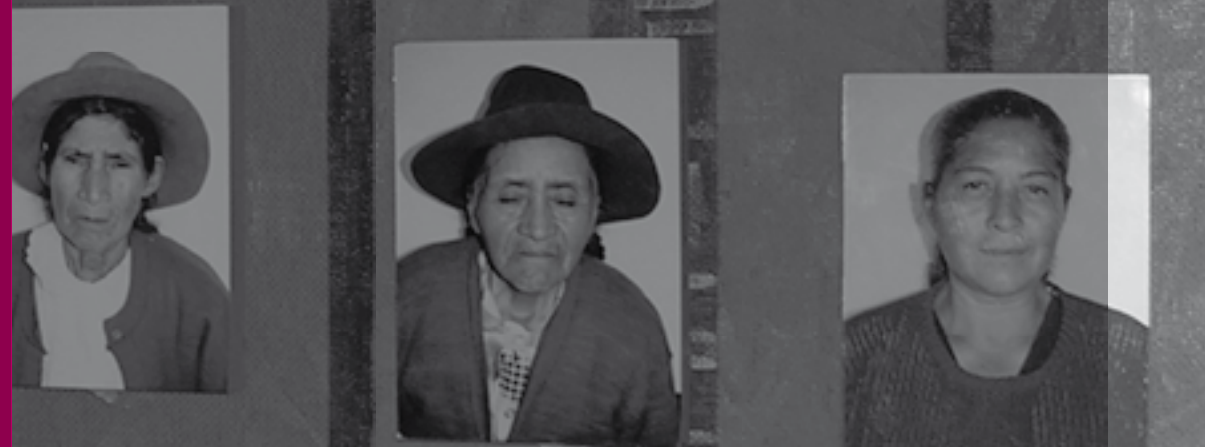

LAVA

LITERAIR TIJDSCHRIFT

ZUID AMERIKA SPECIAL
2009

LAVA 15.2
2009

Copyright © 2009 Lava Literair Tijdschrift, Utrecht en J. M. Meulenhoff BV, Amsterdam. Niets uit deze uitgave mag los staan van Zuid-Amerika. Dat is de basisregel voor deze *Lava*. Het begon allemaal september vorig jaar toen we door de straten van La Paz zwierven en stuitten op een houten bord. Cámara del Libro. Een Boliviaan liep de trap op met poststukken. 'Wat is hier,' vroegen we. 'Een soort bibliotheek,' antwoordde hij. We liepen hem achterna en troffen een vrouw achter een bureau. Geen boek te bekennen. Zochten we literatuur? Iets over landbouw? Of over educatie? Nee, verhalen zochten we. Fictie. We zagen de teleurstelling in haar gezicht terwijl haar wijsvinger langs een gestencilde bellijst gleed. Evengoed bracht ze ons in contact met Carlos Azurduy, uitgever van La Hoguera. Carlos gaf zijn Boliviaanse anthologie der anthologieën mee, betaalde onze taxi's en bracht ons bij andere uitgevers – vaak drukkers als Ariel Mustafá met literatuur als onrendabele hobby – in de buitenwijken van La Paz. Carlos ¡gracias! Naast de inktpotten en dreunende Heidelbergpers van Mustafá is het idee van deze special ontstaan. Later die dag, in de calle Jaén, kwamen we Marisol tegen die met de hand tasjes maakte. Abonnees weten waarover ik het heb. Marisol – ¡gracias! – naaide, borduurde en beschilderde stuk voor stuk de unieke tasjes waarin deze Lava verpakt is. We zijn nu blut door die tasjes. Dus geniet er van. Sterauteur en de hoffelijkste mens op aarde Alonso Cueto – ¡gracias! – bracht ons in Lima naar de juiste bars en boekwinkels, waar we stuitten op een bloedstollende Peruaanse graphic novel. Dat bracht ons bij werk van illustratoren Lucho Rossell en Cherman – ¡gracias! In het Peruaanse Arequipa ontdekten we bij de boekenwinkel El Lector van Fernando Rosas – zo'n plek waar je de liefde voor het geschreven woord voelt in elke steen en boekenkast – anthologieën van de jonge uitgever Álvaro Lasso. Een telefoontje in Peru leidde tot een ontmoeting op de Buchmesse en groeide uit tot een vriendschap met Lava. Álvaro – ¡gracias! – leverde het sprankelende jonge talent in dit nummer. Toen vonden we drie vertalers Arieke Kroes, Peter Gelauff en Marc Altena – ¡gracias! – aan de Amsterdamse Vertalers-Vakschool die met hun docenten, Mariolein Sabarte en Eugenie Schoolderman, deze teksten voor ons ontsloten.

Marc Altena leverde teksten en tekeningen van Peruaanse kinderen. In Nederland kwam schrijfster Marleen de Vries met haar prachtige dialoog op de Argentijnse dansvloer – ¡gracias! Volkskrantjournalist Cees Zoon schreef een introductie – ¡gracias! – en Sasja Koetsier – ¡gracias! – interviewde Walter Salles en was een onmisbare hulp om de lancering van dit nummer bij filmtheater Rialto te vieren. Tot slot verleende Peter Claessens van J.M. Meulenhoff – ¡gracias! – ons teksten van zijn Zuid-Amerikaanse Grootheden. We hebben onze eigen reisfoto's gebruikt. Die stonden – geheel volgens de basisregel – niet los van Zuid-Amerika. Redactie: Geert Kenbeek, Tijs van der Storm, Nicole Wenneker en Inge van de Wiel. Vormgeving: Debbie van Berkel en Ward Monné. Tasjesspecialist: Marisol. Ook ¡gracias! aan: Charles van Zanten van gemeente Utrecht en aan al onze nieuwe abonnees. Stagiairs: nog steeds geen. Subsidie NLPVF: graag ¡gracias! Uitgever: Xavier van Leeuwe.

Literair tijdschrift Lava is een onafhankelijk podium met een voorkeur voor aanstormend talent en korte verhalen. Voor abonnementen (30 euro) mail naar info@spabonneeservice.nl. Kopij – alsjeblieft alleen hele goede kopij – naar redactie@lavaliterair.nl. Spelregels en deadlines staan op onze site.

Vereniging literair tijdschrift Lava | KVK 404 826 11
www.lavaliterair.nl | www.meulenhoff.nl

LAVA
LITERAIR TIJDSCHRIFT

LAVA 15.2
2009

ZUID AMERIKA SPECIAL
2009

LAVA 15.2
2009

PERU IS NIET NAAR DE KLOTEN

CEES ZOON

INTRODUCTIE

TOT DEZE ZUID-AMERIKA SPECIAL

‘¿Cuándo se jodió el Perú, Zavalita?’ is een van de meest geciteerde zinnen uit de Peruaanse literatuur: ‘Wanneer is Peru naar de kloten gegaan, Zavalita?’ De opmerking komt uit de mond van een van de figuren in *Gesprek in de Kathedraal*, de grote roman van Mario Vargas Llosa die veertig jaar geleden verscheen en waarin driftig werd gediscussieerd over de stand van het land Peru, die (ook toen al) niet best was.

Er is een hoop water onder de brug door gegaan sindsdien – linkse dictatuur, economische instorting, afgrijselijke terreuroorlog, rechtse dictatuur. De generaties na de grootmeester van de Peruaanse literatuur hebben weinig gemeen met zijn manier van schrijven en met het construeren van omvangrijke, complexe en ‘complete’ romans. Maar velen van de ‘jongeren’ hebben nog steeds die ondertoon uit *Gesprek in De Kathedraal*: wat een kutland. Zie de eerste pagina’s van het verhaal ‘Interne Zaken’ van Santiago Roncagliolo, waarin hij zich uitput in anekdotes die moeten onderstrepen dat Peru echt een raar en onaangenaam land is, waar de mensen zelfs een raar verbasterd soort Spaans spreken. Alleen Iván Thays, wiens vorig jaar bekroonde roman *Un lugar llamado Oreja de Perro* (Een plaats genaamd Hondenoor, 2008) ook niet echt een vrolijk beeld van Peru geeft, zegt hardop dat het tot cliché geworden statement uit Vargas Llosa’s boek helemaal niet waar is: ‘Perú no está jodido.’ (Peru is niet naar de kloten).

Thays zegt ook dat er literair gesproken alle redenen tot optimisme is: ‘Er is leven, veel leven, na Mario Vargas Llosa en Bryce Echenique.’ Die twee schrijvers hebben de afgelopen halve eeuw de Peruaanse literatuur gedomineerd, zozeer dat iedere nieuwkomer met hen werd vergeleken en al snel afgelegd. Wat de volgende generaties gemeen hebben met de ‘dinosauriërs’ is hun bijna permanente absentie in eigen land. Vargas Llosa woont zijn hele lange leven al afwisselend in Spanje (hij heeft zelfs een Spaans paspoort), Londen en Parijs en komt slechts af en toe thuis. Bryce Echenique schreef zijn hele oeuvre bijeen in Spanje en keerde pas enkele jaren geleden als oude man terug naar Peru om daar zijn laatste jaren te slijten.

De jongere Peruaanse (en Boliviaanse) schrijvers wonen bijna zonder uitzondering in het buitenland. Santiago Roncagliolo, Fernando Iwasaki, Jorge Edwards Benavides en Rossana Díaz Costa wonen in Spanje. Diego Trélez en Daniel Alarcón in de Verenigde Staten, de laatste al bijna van kinds af aan, en hij is zo geassimileerd dat hij zelfs in het Engels schrijft. Ook de belangrijkste Boliviaanse schrijver van het moment, Edmundo Paz Soldán, woont al jaren in de VS, en zijn net verschenen laatste roman *Los vivos y los muertos* (De levenden en de doden) speelt zich daar af. De vraag is dan: wat noem je nog Peruaanse of Boliviaanse literatuur? En op welke gronden? Zou je niet eerder van emigrantenliteratuur moeten spreken? Tenslotte gaan bijvoorbeeld de kronieken van Santiago Roncagliolo meer over zijn woonplaats Barcelona dan over iets anders.

Al deze ‘jongeren’ (alle generaties na die van Vargas Llosa en Bryce Echenique blijven halsstarrig jong genoemd worden, ook al zijn sommige leden ervan ook al weer vijftigers) hebben een evident gedeeld verleden: de literaire traditie van de jaren 1960/1970, die de Latijns-Amerikaanse literatuur zo universeel en succes-

rijk maakte dat er zelfs het economische predikaat 'boom' op werd gestempeld. Behalve de Peruaanse Vargas Llosa waren daar natuurlijk grootheden als de Colombiaan Gabriel García Márquez, de Mexicaan Carlos Fuentes, de Argentijn Julio Cortázar, de Paraguayaan Augusto Roa Bastos en de Uruguayaan Juan Carlos Onetti. Wat niet wil zeggen dat ze die erfenis tot hun literaire gereedschapskist hebben gemaakt en in het spoor van hun grote voorgangers willen treden. 'Bijna allemaal hebben we die allesomvattende drift afgezworen om romans of literaire projecten te construeren die een heel tijdperk trachten te verklaren,' aldus Diego Trélez. Verder had deze jongere generatie tabak van het politiek engagement van de groten en vooral van het magisch-realisme, dat als een wolk over een heel literair tijdperk hing.

De Latijns-Amerikaanse literatuur van de jaren negentig werd gekenmerkt door een totaal gebrek aan engagement. Het was meer introspectie en sex, drugs en rock&roll wat de klok sloeg. De generatie kreeg het etiket McOndo opgeplakt, een persiflage op het wereldberoemde dorp Macondo van García Márquez. De term werd bedacht door de Chileen Alberto Fuguet, die in 1996 een beroemde anthologie maakte van de 'nieuwe' Latijns-Amerikaanse schrijvers, die zich sterk afzetten tegen het magisch-realisme van García Márquez: 'Mijn wereld is dichterbij wat ik McOndo noem, een wereld van McDonald's, MacIntoshes en condominiums.' De trend was door en door realistische grotestadsliteratuur, al spraken critici denigrerend over de 'McDonaldización' van de Latijns-Amerikaanse literatuur. 'Ik werd heftig bekritiseerd om mijn eerste verhalenbundels,' schreef de Boliviaan Edmundo Paz Soldán. 'Met rare argumenten als: waar zijn de boeren in jouw verhalen? Waar zijn de mijnwerkers?'

Wat begin deze eeuw is teruggekeerd in de literatuur van zowel Peru als Bolivia is de aanwezigheid van de politiek-historische werkelijkheid van het land. Misschien kun je af en toe zelfs iets ontwaren van wat vroeger engagement heette, al is dat begrip vandaag de dag behoorlijk verruimd en staat het voor betrokkenheid in de breedste zin. Al blijven er schrijvers voor wie het politiek activisme even belangrijk is als hun literaire werk, zoals de dichters Winston Orillo en Germán Genaro Roque.

En natuurlijk is Sendero Luminoso (Lichtend Pad) alom aanwezig. Dat is niet zo vreemd, want Peru is geobsedeerd door het eigen recente verleden, dat overschaduwd is door het extreem gewelddadige karakter van de krankzinnigste guerrillabeweging uit de geschiedenis van Latijns-Amerika en het niet minder gewelddadige antwoord van het leger onder leiding van semi-dictator Fujimori en diens even krankzinnige rechterhand Vladimiro Montesinos. De werkelijkheid van Peru in de jaren '80 en '90 was een stuk wilder dan welke fictie ook, met als saldo 70.000 doden en een staat die veranderd was in het toppunt van corruptie, met als kroon op het werk de chantagepraktijken van Montesinos, die al zijn omkooptransacties op video liet vastleggen.

Het is logisch dat het nationale trauma van de terreur en de even terroristische bestrijding daarvan niet zo maar verdwijnt, zei Iván Thays in een interview. 'Sendero Luminoso is een obsessie, er zijn de verschrikkelijkste dingen gebeurd

die we destijds niet in hun volle omvang en verschrikkingen konden begrijpen, maar die we nu langzaam beginnen te accepteren en nu niet meer als geïsoleerde misdaden proberen te zien maar als iets wat ons allemaal geraakt heeft.'

Thays' eerder genoemde roman *Un lugar llamado Oreja de Perro* heeft als decor een door de oorlog verwoeste stad in de Andes en is doorspekt met anekdotes over het Fujimori-bewind. Sendero en de oorlog zijn nadrukkelijk present in de romans *Grandes Miradas* (2003) en *La Hora Azul* (Het blauwe uur, 2005) van Alonso Cueto, een van de oudere schrijvers (geboren in 1954). Maar ook in *Radio Ciudad Perdida* (Radio Verloren Stad) van Daniel Alarcón (1975).

We zien het recente verleden ook voortdurend terugkeren in het werk van Santiago Roncagliolo (1975), waarschijnlijk de interessantste jonge schrijver van Peru. Een duizendpoot die in zijn nieuwe land Spanje begon als wat ze daar zo mooi noemen een *negrito literario* (letterlijk: een literair negertje, een ghostwriter dus). Hij vertaalde, schreef *telenovelas* (soaps), kinderboeken, en kronieken in allerhande bladen. Roncagliolo brak in 2006 door toen hij de Spaanse Alfaguara-prijs won, een prijs die niet alleen een vorstelijke beloning meebrengt (175 duizend dollar), maar die sinds zijn instelling aan het eind van de jaren negentig ook een waarborg voor hoge kwaliteit is. Alfaguara, de uitgeverij die behoort tot hetzelfde concern als de Spaanse krant *El País*, heeft filialen in vrijwel alle Latijns-Amerikaanse landen en is zeker de belangrijkste uitgeverij in Peru en Bolivia, waar zij de voornaamste lokale schrijvers publiceert.

Roncagliolo's winnende roman *Abril rojo* (Aprilrood) speelt in de Andes-stad Ayacucho waar een openbaar aanklager onderzoek doet naar een reeks moorden die wijzen op een mogelijke nieuwe oprisping van Sendero, en die en passant op het misdadige verleden van het leger stuit. Een jaar later publiceerde Roncagliolo *La cuarta espada* (Het vierde zwaard), de tot nu toe beste biografie van de oprichter en absoluut leider van Lichtend Pad Abimael Guzmán, alias Presidente Gonzalo, alias kameraad Gonzalo, 'de gevaarlijkste gek van Latijns-Amerika'.

Santiago Roncagliolo was in 2001 onopvallend gedebuteerd met de historische avonturenroman *El príncipe de los caimanes* (De prins der kaaimans), die zich afspeelt in het grensgebied tussen Peru en Brazilië. Hij beschreef daarin volgens zijn eigen bekentenis in de introductie een overdaad aan details, zonder ooit in het gebied te zijn geweest. Een onvervalste google-roman, zou je derhalve kunnen concluderen. In zijn tweede roman, *Pudor* (Schaamte, verschenen in 2005) koos hij voor de lotgevallen van een getroebleerd middenklasse-gezin in het Lima van vandaag de dag. Dat boek is inmiddels in Spanje verfilmd.

Onlangs verscheen zijn nieuwste, *Memorias de una dama* (Herinneringen van een dame), een oud project waar hij na zijn successen de draad weer van durfde op te pakken. Een gecompliceerde roman met drie verhaallijnen: die van een jonge schrijver-immigrant in Spanje, een historisch drama over een Caribische dame die banden onderhoudt met de maffia en de dictators Trujillo en Batista, en een literaire satire. Het boek is een spel van fictie en werkelijkheid, waar de schrijver een voorliefde voor heeft. Zelf spreekt hij over het verkennen van de dunne lijn tussen leugen en waarheid. Daar was hij op gestuit tijdens de interviews die hij

maakte voor de Guzman-biografie: 'Iedere keer dat iemand over iemand anders vertelt, is het verhaal verschillend, en dikwijls zijn de versies zelfs met elkaar in tegenspraak.' Vermenging van genres is Roncagliolo ook niet vreemd. In zijn biografie van Guzmán brengt hij herhaaldelijk zichzelf in, waardoor het boek ook iets van een verhaal over de lotgevallen van de schrijver krijgt.

Interessant is ook Jorge Edwards Benavides, eveneens woonachtig in Spanje. Zijn laatste roman *Un millón de soles* (Een miljoen sol – de munteenheid van Peru) schetst een portret van de 'linkse' dictatuur van generaal Juan Velasco Alvarado (1968-1975) en tegelijk het morele failliet van de intellectuelen die het probeerden te maken door zich tegen de machthebbers aan te schurken. De dictatuur van Alvarado was een heel curieus fenomeen temidden van al die rechtse generaals die in Latijns-Amerika de dienst uitmaakten. *Un millon de soles* borduurt voort op de traditie van de 'dictatorroman'. De laatste in dat genre was *Het Feest van de bok* van Mario Vargas Llosa.

Opvallend is dat er veel dwarsverbanden bestaan tussen de literatuur en de journalistiek in Peru en Bolivia. Soms is het zelfs lastig vast te stellen of we te maken hebben met een schrijver die een tv-programma presenteert of een presentator die ook schrijft. Dat is vooral het geval met Jaime Bayly, die al jaren een even spraakmakende als irritante praatshow heeft. Iván Thays had jarenlang een serieus literair tv-programma waarvoor hij in 2002 de Prins Claus Prijs kreeg.

Wat alle auteurs zonder uitzondering doen is het schrijven van kronieken en columns voor kranten en weekbladen, en steeds vaker ook blogs. Dat is pure noodzaak, want de literatuur is geen vetpot. Peru en Bolivia zijn geen leeslanden, het analfabetisme is nog altijd hoog en een flink deel van de bevolking spreekt geen Spaans maar inheemse talen. De oplagen zijn altijd laag, en dan hebben ze ook nog eens de concurrentie van de piraterij. In de straten van Lima of La Paz worden de nagemaakte boeken verkocht naast de illegale muziek-cd's of films, voor een fractie van de prijs van het origineel. Roncagliolo: 'Van mijn prijswinnende boek *Abril rojo*, dat in een oplage van honderdduizenden in Spanje en Latijns-Amerika is verspreid, is in Ayacucho, waar het speelt, alleen een pirateneditie verkrijgbaar.'

Aan stukjesschrijvers heeft het op dit continent nooit ontbroken. Het is logisch dat 'echte' schrijvers zich aan de kroniek wagen, want, in de definitie van ex-journalist Gabriel García Márquez, 'een kroniek is een verhaal dat waar is.'

'Sinds halverwege de negentiende eeuw hebben wij een interessante traditie van kroniekschrijvers gehad,' stelt Edmundo Paz Soldán, 'maar nog nooit zo veel en van zo'n hoge kwaliteit als nu.' Dat komt doordat de status van de schrijver is veranderd, aldus Santiago Roncagliolo: 'De verteller is van zijn voetstuk van wijze man gestapt en heeft plaatsgenomen in de getuigenbank, en de journalist heeft zijn minderwaardigheidscomplex afgeschud.'

Bolivia is nooit zo rijk bedeed geweest met literaire klasse als Peru. Bijna een eeuw lang was Augusto Céspedes (1904 - 1997) de dominante figuur in de Boliviaanse literatuur. Hij werd een van de schrijvers van 'de Latijns-Amerikaanse revolutie' genoemd, vanwege de strijdbaarheid en sociale betrokkenheid waarvan zijn boeken doordrenkt zijn. Romans als *Sangre de mestizos* (Mestiezenbloed, 1936)

over het onuitroeibaar racisme in Bolivia, of *Metal del diablo* (Duivelsmetaal, 1946), over mijnheer Patiño, de Tinkoning, letterlijk een van de eigenaren van Bolivia.

'El pozo' (De put) is een van zijn bekendste verhalen en een verhaal dat elke Boliviaan kent. Het behandelt in de vorm van een dagboek een episode uit de Chaco-oorlog tussen Bolivia en Paraguay (1932-1935). Céspedes had zelf deelgenomen aan die oorlog, die gevoerd werd om de Chaco-woestijn in het hart van Zuid-Amerika en de olievoorraden daar. Het was in feite Standard Oil (Bolivia) tegen Shell (Paraguay). Voor beide landen is de grootste en bloedigste oorlog van de 20ste eeuw in Zuid-Amerika, met bijna 100.000 doden, nog altijd een groot trauma.

Dé Boliviaanse schrijver van het moment is ongetwijfeld Edmundo Paz Soldán (1967). Hij woont in de Verenigde Staten, waar hij Latijns-Amerikaanse literatuur doceert aan de universiteit van Cornell, publiceert zijn kronieken in tal van Spaanstalige media en schreef meer dan tien romans. De boeren en mijnwerkers die de critici in zijn vroege werk misten, zijn nog niet opgedoken, maar de politieke realiteit van het chaotische Bolivia des te meer. Vermakelijk is zijn *Palacio Quemado* (Verbrand Paleis, de naam van het presidentiële paleis in La Paz) over een tekstschrijver van de president, wiens familie altijd nauw betrokken is geweest bij de meest traumatische gebeurtenissen in het land. In *Palacio Quemado* blijft één vraag in de lucht hangen, al zou hij hardop gesteld kunnen worden: 'Wanneer ging Bolivia naar de kloten?'

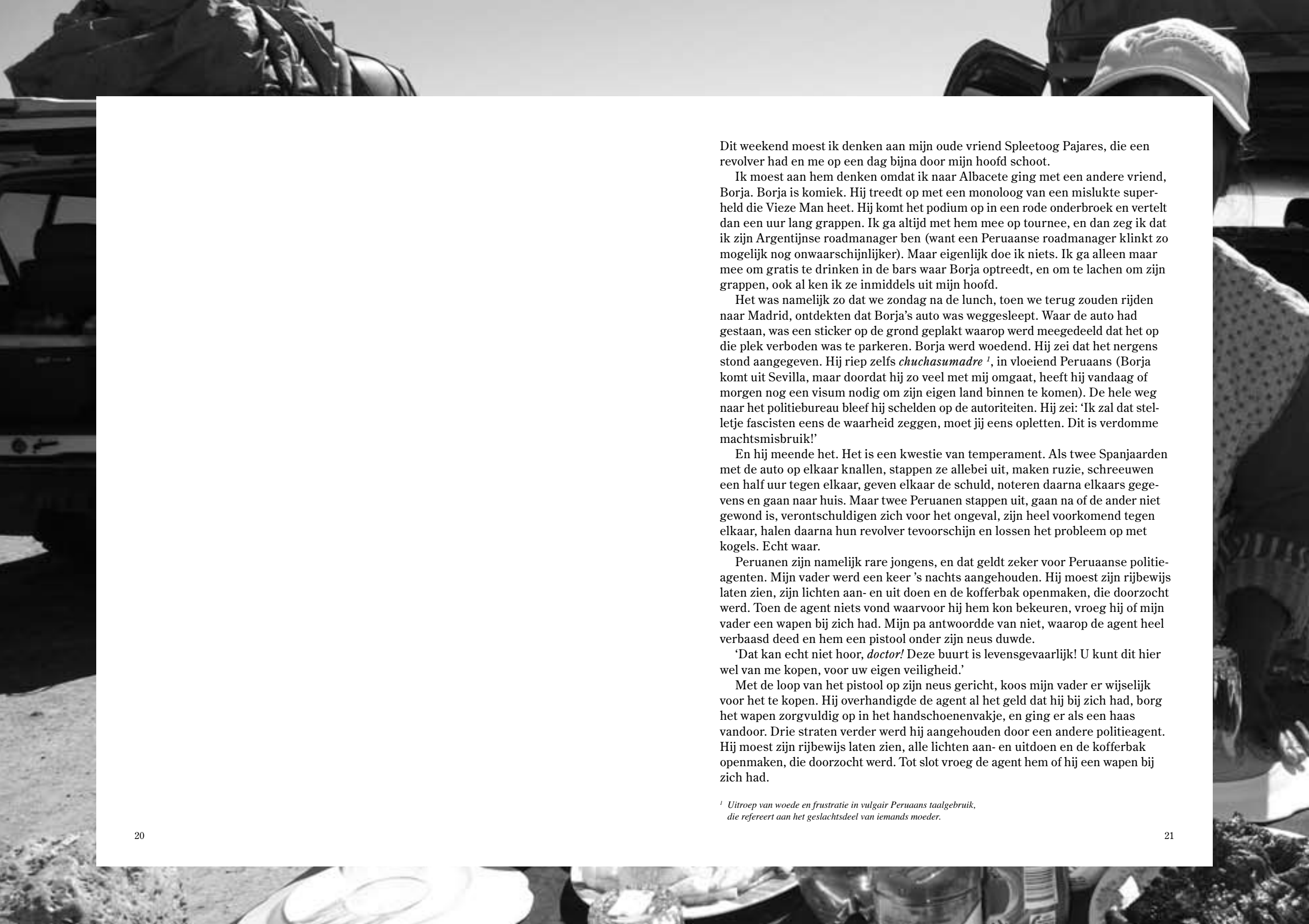
INTERNE ZAKEN

SANTIAGO RONCAGLIOLO

VERTALING DOOR ARIEKE KROES

Dit weekend moest ik denken aan mijn oude vriend Spleetog Pajares, die een revolver had en me op een dag bijna door mijn hoofd schoot.

Ik moest aan hem denken omdat ik naar Albacete ging met een andere vriend, Borja. Borja is komiek. Hij treedt op met een monoloog van een mislukte superheld die Vieze Man heet. Hij komt het podium op in een rode onderbroek en vertelt dan een uur lang grappen. Ik ga altijd met hem mee op tournee, en dan zeg ik dat ik zijn Argentijnse roadmanager ben (want een Peruaanse roadmanager klinkt zo mogelijk nog onwaarschijnlijker). Maar eigenlijk doe ik niets. Ik ga alleen maar mee om gratis te drinken in de bars waar Borja optreedt, en om te lachen om zijn grappen, ook al ken ik ze inmiddels uit mijn hoofd.

Het was namelijk zo dat we zondag na de lunch, toen we terug zouden rijden naar Madrid, ontdekten dat Borja's auto was weggesleept. Waar de auto had gestaan, was een sticker op de grond geplakt waarop werd meegedeeld dat het op die plek verboden was te parkeren. Borja werd woedend. Hij zei dat het nergens stond aangegeven. Hij riep zelfs *chuchasumadre*¹, in vloeiend Peruaans (Borja komt uit Sevilla, maar doordat hij zo veel met mij omgaat, heeft hij vandaag of morgen nog een visum nodig om zijn eigen land binnen te komen). De hele weg naar het politiebureau bleef hij schelden op de autoriteiten. Hij zei: 'Ik zal dat stelletje fascistens de waarheid zeggen, moet jij eens opletten. Dit is verdomme machtsmisbruik!'

En hij meende het. Het is een kwestie van temperament. Als twee Spanjaarden met de auto op elkaar knallen, stappen ze allebei uit, maken ruzie, schreeuwen een half uur tegen elkaar, geven elkaar de schuld, noteren daarna elkaars gegevens en gaan naar huis. Maar twee Peruanen stappen uit, gaan na of de ander niet gewond is, verontschuldigen zich voor het ongeval, zijn heel voorkomend tegen elkaar, halen daarna hun revolver tevoorschijn en lossen het probleem op met kogels. Echt waar.

Peruanen zijn namelijk rare jongens, en dat geldt zeker voor Peruaanse politieagenten. Mijn vader werd een keer 's nachts aangehouden. Hij moest zijn rijbewijs laten zien, zijn lichten aan- en uit doen en de kofferbak openmaken, die doorzocht werd. Toen de agent niets vond waarvoor hij hem kon bekeuren, vroeg hij of mijn vader een wapen bij zich had. Mijn pa antwoordde van niet, waarop de agent heel verbaasd deed en hem een pistool onder zijn neus duwde.

'Dat kan echt niet hoor, *doctor!* Deze buurt is levensgevaarlijk! U kunt dit hier wel van me kopen, voor uw eigen veiligheid.'

Met de loop van het pistool op zijn neus gericht, koos mijn vader er wijselijk voor het te kopen. Hij overhandigde de agent al het geld dat hij bij zich had, borg het wapen zorgvuldig op in het handschoenenvakje, en ging er als een haas vandoor. Drie straten verder werd hij aangehouden door een andere politieagent. Hij moest zijn rijbewijs laten zien, alle lichten aan- en uitdoen en de kofferbak openmaken, die doorzocht werd. Tot slot vroeg de agent hem of hij een wapen bij zich had.

¹ *Uitroep van woede en frustratie in vulgair Peruaans taalgebruik, die refereert aan het geslachtsdeel van iemands moeder.*

'Jazeker,' antwoordde mijn vader trots en tevreden, en hij liet het pistool zien.

'En de wapenvergunning?' vroeg de agent.

'Ja maar, ik heb dit net gekocht van een andere agent, twee straten terug.'

'Bent u daar zeker van?'

'Ja, natuurlijk.'

'Dus u belastert de autoriteiten.'

'Hooft u eens, dit is een truc van u en uw collega om me geld afhandig te maken.'

'Nee doctor, een beetje respect alstublieft. U reageert agressief en u beledigt een ambtenaar in functie.'

Mijn pa wilde nog wat tegensputteren, maar hij merkte al snel dat dat er uiteindelijk alleen maar toe zou leiden dat ze hem zouden beschuldigen van poging tot moord. Hij moest mee naar een pinautomaat om meer geld te halen, dat hij mét het pistool aan de agent moest overhandigen, om zo alle sporen van zijn misdaden uit te wissen.

Vandaar dat ik dit weekend in Albacete een beetje bang werd toen Borja de politie wilde uitschelden.

Maar in Albacete, op 10.240 kilometer van Lima, liggen de zaken anders. Bij het politiebureau aangekomen, liep Borja naar de balie en zei tegen de dienstdoende agent: 'Ik pik het niet dat jullie mijn auto ten onrechte hebben weggesleept, stel-
letje rotfranquistes.'

Borja was in een erg slecht humeur en instrueerde me fluisterend dat ik, als ze hem zouden slaan, naar buiten moest gaan om mensen te halen die getuige zouden zijn van die agressie. Maar de agent glimlachte terwijl hij de gegevens opzocht in de computer. Daarna zei hij: 'Ik weet al welke het is. Die auto heb ik persoonlijk laten wegslepen, want hij stond voor een uitrit.'

'Er was helemaal geen uitrit!' Ik zei al dat Borja woedend was.

'Als u wilt kunnen we ernaartoe gaan om het te controleren,' antwoordde de agent met een glimlach die niet sarcastisch was, maar een en al vriendelijkheid. 'Eigenlijk wilde ik hem niet wegslepen, maar we werden gebeld door de bewoners, omdat uw auto de doorgang blokkeerde.'

'Dan was het bord dat er stond wel heel klein!'

'Van het officiële formaat, hetzelfde als alle andere uitritborden in Spanje. Als het groter was, zou het de doorgang hinderen.'

'...'

'Hoe dan ook, als u denkt dat er sprake is van een onregelmatigheid, kunt u een klacht indienen. Ik zal u persoonlijk de daarvoor benodigde formulieren geven, en ik kan u helpen bij het invullen als u vragen heeft.'

Dit alles zei hij met dezelfde glimlach. En ik beseftte dat ik een half uur lang mee was gegaan in de hersenspinsels van een man die zijn brood verdient door zich aan het publiek te vertonen in een rode onderbroek.

Na het betalen van de boete hadden we zelfs geen geld meer voor de bus. We moesten te voet de hele stad door om de auto op te halen bij een depot ergens op een bedrijventerrein. En terwijl het donker werd en de auto's voorbijflitsten als vallende sterren, moest ik denken aan Spleetog Pajares met zijn revolver, want die was een expert in de omgang met de politie.

Ik leerde Spleetog kennen in '92, in de wijk Chorrillos, een paar dagen nadat de calle Tarata door een autobom was opgeblazen. We vertrokken samen van een feestje bij een gemeenschappelijke vriend thuis. Het liep in de kleine uurtjes en we waren al behoorlijk dronken. We moesten naar dezelfde buurt, en staken een voetgangersbrug over om bus 10 te nemen, die naar de begraafplaats gaat. Halverwege de brug bedacht Spleetog dat het een geschikt punt was om een foto van ons te nemen. We maakten er zes, in verschillende poses. We hadden veel lol.

Maar het lachen verging ons al snel. Aan de voet van de brug werden we opgewacht door een tank, een pantserwagen en een paar mariniers die onze papieren en het fototoestel wilden zien. Ze verklaarden dat de flits de halve militaire basis rondom de brug verlicht had. Verder gaven ze ons te verstaan dat het vanaf tien uur 's avonds verboden was de brug te betreden, en dat de noodtoestand was afgekondigd. Onze papieren kregen we niet terug. De camera ook niet. In plaats daarvan lieten ze ons in een vrachtwagen stappen waar meerdere soldaten in zaten. Bij de laadopening stond een rekrut. Hij was hooguit achttien, maar hij had een geweer. Een kalasjnikov, geloof ik. De wagen werd gestart.

Toen we er na een kwartier nog steeds niet waren, begon ik te vermoeden dat we niet naar het politiebureau van Chorrillos gingen, zoals je zou verwachten bij dit soort aanhoudingen, maar ergens anders naartoe, verder weg. Op fluisterende toon maakte ik Spleetog deelgenoot van mijn bezorgdheid. Hij knikte en draaide zich om naar de soldaat met het geweer. Zonder iets te zeggen keek hij hem strak aan. Daarna zei hij op een toon alsof hij er verstand van had: 'Ik geloof dat de veiligheidspal van je wapen verkeerd staat, knul. Zo blokkeert je wapen straks nog midden in een vuurgevecht.'

En hij klopte hem op de schouder. De soldaat wist duidelijk niet wat te doen: hem bedanken voor het advies of hem ter plekke neerschieten. Een onderofficier beval ons te zwijgen en stuurde Spleetog helemaal naar de andere kant van de wagen. Toen vroeg ik me niet alleen af waar we naartoe gingen, maar vooral met wat voor achterlijke psychopaat ik hier beland was.

Ze brachten ons als verdachten naar de anti-terreurinrichting Dincote aan de avenida España (wat een grap, wat een voorteken lijkt het me nu dat de straat waar de Dincote zit, de avenida España heet). Daar werden we door een luitenant met de naam Valdivia ondervraagd over onze activiteiten, bedoelingen, interesses en burgerlijke staat. Vervolgens stuurde hij ons naar een vleugel vol kakkerlakken, een paar ratten en ongeveer honderd terroristen. Ze gooiden ons in een cel met een gat in de hoek voor al onze lichamelijke behoeften. Toen het licht uitging hoorden we een van de gevangenen roepen: 'Zijn die *pitucos* nog *pitos*?'

Bij ons in Peru betekent dat of die kakkers nog maagd zijn.

De volgende dag, toen we op bevel van hogerhand de douches aan het ontsmetten waren, ontmoetten we de man die naar onze seksuele staat had gevraagd. Hij heette De Vlieg en hij maakte samen met ons de doucheruimte schoon. In tegenstelling tot onze eerste indruk was De Vlieg een goeie vent. Omdat het ons was aan te zien dat we geen terroristen waren, voelde hij zich meteen onder vrienden en vertelde ons zijn geheim.

‘Weet je wat het is, dunne? Ik ben inbreker, autodief, roofovervaller, ik heb iemand vermoord, maar dat was uit noodzaak, en af en toe, ook uit noodzaak, verkracht ik een mokkel. Maar terrorist? Nee vriend, ammenooitniet! Ik ben een fatsoenlijk mens.’

Hij was verontwaardigd, De Vlieg. En terecht. De terroristen waren behoorlijk onsympathiek. Ze hadden geen gevoel voor humor en gingen met niemand om die niet bij hun eigen kliek hoorde. Voor die types van Lichtend Pad waren zelfs de lui van de MRTA² een stelletje nutteloze mietjes. En vice versa. De enige vorm van communicatie die wij met hen hadden was het lezen van de leuzen die ze in de celmuur hadden gekrast. Praten deden we alleen met De Vlieg, die Spleetooog Pajares de kunst van het vechten met een mes bijbracht: altijd van opzij aanvallen, nooit recht van voren.

Vier dagen en evenzoveel nachten zaten we in de anti-terreurinrichting opgesloten. Elke ochtend werden we door luitenant Valdivia verhoord, waarbij hij steeds dezelfde vragen herhaalde om te kijken of we onszelf tegenspraken. Tussen de middag brachten onze ouders eten, dat we met andere gevangenen deelden. Toen ze ons eindelijk lieten gaan, gaf luitenant Valdivia ons het fototoestel terug, zonder het rolletje.

‘Ze hebben jullie niet opgesloten omdat jullie ergens van verdacht werden, maar omdat jullie zulke enorme sukkel zijn,’ zei hij, en hij lachte.

Weken later las ik in de krant dat bij een oproer in Dincote een van de gevangenen in de chaos was omgekomen, als gevolg van zes politiekogels. Zijn naam was Rodolfo Portugal Peña, alias De Vlieg. Ik zag voor me hoe luitenant Valdivia zijn revolver op het hoofd van onze vriend richtte, maar er stond niet bij wie er geschoten had.

Om De Vlieg te herdenken gingen Spleetooog Pajares en ik die avond een biertje pakken in een kroeg in Barranco³. Acht uur lang zaten we aan één stuk door te praten. Ik ontdekte dat zijn grootste hobby’s het schrijven van geweldige gedichten en dronken autorijden waren. Die nacht werden we voor het eerst aangehouden door de politie in plaats van door het Korps Mariniers. Dat kwam doordat Spleetooog nogal woest tekeer ging. Met zesennegentig per uur scheurde hij over de avenida Benavides met een halve fles whisky in zijn hand en de andere helft in zijn bloed, op zoek naar een oud dametje of een kinderwagen om in het voorbijgaan te scheppen. De agent die ons aanhield, kon zijn ogen gewoonweg niet geloven.

‘Hé jongeman, ben je helemaal gek geworden, of wat is er aan de hand?’ vroeg hij.

Toen ontdekte ik het grote talent van Spleetooog, die zichtbaar nerveus en met tranen in zijn ogen (echt, ik weet niet waar hij ze vandaan toverde, maar er stonden echt tranen in) antwoordde: ‘Het spijt me, agent, maar mijn moeder had kanker, en ze is genezen! De tumor is verdwenen. Het is een wonder! Alstublieft,

² *Movimiento Revolucionario Túpac Amaru, Peruaanse extreem-linkse terroristische beweging, net als Lichtend Pad vooral actief in de jaren 80 en 90.*

³ *Een van de 43 districten van Lima, een oude badplaats, vol nachtclubs en restaurants, geliefd bij kunstenaars en bohemiens.*

schrijft u maar gauw die bon uit want ik ga nu on-mid-del-lijk naar het ziekenhuis.’

De politieagent was zo onder de indruk van zijn verhaal dat hij ons liet gaan. Moeders zijn heilig, was zijn redenering. Spleetooog presteerde het zelfs te vragen of de agent hem toch alstublieft die bekeuring wilde geven, want hij vond dat hij die ondanks alles toch wel verdiend had. De agent weigerde pertinent hem te bekeuren, en wilde er geen woord meer over horen. Voor we wegreden gaf hij ons nog een paar lootjes voor een politieloterij, die we niet hebben gewonnen.

Met zijn talent duurde het niet lang voordat Spleetooog de politiek in ging. Terwijl hij zijn studie rechten afmaakte, werd hij adviseur van een parlementariër, en van zijn salaris kocht hij een grotere auto. Hij deed dat niet om dik te doen, maar omdat volgens hem in de straten van Lima niemand rekening houdt met de kleintjes. Of misschien had hij het over de politiek, dat weet ik niet meer precies.

De nieuwe auto, een Corolla, had twee onvoorziene gevolgen. Het eerste was dat Spleetooog nog woester ging rijden, en het tweede dat hij geen poëzie meer schreef. Hij was echt een goede dichter, en hij las nog steeds veel, zo had hij een enorme poster van Bukowski boven zijn bed hangen, naast het Penthousemeisje van ’91. Maar hij schreef alleen nog maar voor *Pasión Popular*, het tijdschrift van de U-side van Universitario, waarin hij de supporters van die club opriep de vijand de hersens in te rammen en bij verlies alles kort en klein te slaan, om de wereld in de rouw van de U-side te laten delen. Ik moest erg lachen om die teksten, maar op een dag vroeg ik hem waarom hij geen gedichten meer schreef. Hij keek me lang aan en in zijn blik las ik het medelijden dat mijn vraag bij hem opriep. Hij nam een lange trek van zijn sigaret en zei: ‘Is het niet tot je doorgedrongen dat alle schrijvers een stelletje flikkers zonder toekomst zijn?’

Dat was niet tot me doorgedrongen. Dat is nog steeds niet tot me doorgedrongen.

Wat wel hetzelfde bleef, was het gemak waarmee hij met de politie omging. Op een keer reed hij op de weg langs het strand tegen de richting van het verkeer in. Verder waren we dronken, en een beetje high en stoned, maar we hadden wel lol. Toen de politie ons aanhield en Spleetooog om zijn rijbewijs vroeg, gaf hij de man zijn advocatenpas aan. De agent zei: ‘Ik vroeg om uw rijbewijs, jongeman.’

Spleetooog verontschuldigde zich en haalde uit het handschoenenkastje vol zakjes coke en wietknoppen zijn toegangspasje voor het parlement.

‘Hoor eens, wat wilt u nou eigenlijk zeggen?’ vroeg de agent geërgerd.

Spleetooog zette een gezicht op alsof het allemaal volkomen helder was. Voor hem was altijd alles volkomen helder.

‘Niets, agent. Ik wil u alleen duidelijk maken dat ik rijksambtenaar ben. Ziet u? Ik vervul in het parlement een publieke functie. Begrijpt u?’

‘Aha...’ probeerde de agent zijn redenering te volgen.

‘En u bent ook rijksambtenaar, u bent politieagent, dienaar van de wet en bewaker van de openbare orde... Niet?’

‘Ja natuurlijk...’

‘Dus, aangezien we allebei rijksambtenaar zijn, ben ik er zeker van dat we elkaar nog wel eens zullen tegenkomen. Denkt u niet?’

De politieagent was het met hem eens. Hij zag de overtreding voor deze ene keer door de vingers, en hield het verkeer tegen zodat Spleetooog kon keren en zijn weg kon vervolgen. Goeie kerel, die agent.

Enkele maanden later kocht Spleetooog de revolver waar ik het al over had. Hij was er erg mee in zijn nopjes. Hij had de complete onderhoudsset en verschillende soorten kogels, waarvan sommige per internationaal verdrag verboden waren, zoals hij trots bleef herhalen. Hij zat het ding de hele dag te poetsen en te strelen. Ik heb hem nooit van een vrouw zien houden zoals hij van zijn wapen hield. Vrouwen neukte hij alleen maar. Aan één stuk door. We gingen een keer samen een weekend naar het strand. Allebei hadden we onze vriendin meegenomen. Spleetooog kwam het hele weekend zijn slaapkamer niet uit. Echt ongelooflijk. Vergeleken met hem leek ik impotent. Maar hij had vaak ruzie met dat meisje, als hij niet met haar aan het neuken was. Ik heb hem daarentegen nog nooit met zijn revolver zien ruziemaken. Van dat ding hield hij echt. Zelf heb ik nooit iets met wapens gehad. Toen ik hem vroeg waarom hij er een gekocht had, antwoordde hij: 'Kijk toch eens om je heen, gozer. Dit alles gaat naar de kloten. Vandaag of morgen maken we elkaar allemaal af. En als je dan geen wapen hebt, ben je de lul. Zo simpel is het.'

'Heb je het over dit land?' vroeg ik.

'Ik heb het over de wereld,' zei hij stellig.

Altijd wanneer hij zulke dingen zei, keek hij me medelijdend aan, omdat ik er volgens hem niets van snapte.

Mettertijd ging het hem alleen maar beter. Na Fujimori's herverkiezing werd zijn baas staatssecretaris van Binnenlandse Zaken, en Spleetooog Pajares raakte in zijn werk steeds nauwer betrokken bij de politie. Een poos reisde hij rond om overal in het land politiebureaus te openen. Ondertussen verdienden zijn studiegenoten al drieduizend dollar per maand in de advocatuur. Hij verdiende nog geen derde daarvan. Maar hij vermaakte zich wel. Hij zei altijd dat het zijn hoogste ambitie was ooit zijn eigen advocatenkantoor te hebben, weinig te werken om precies genoeg te verdienen, en de rest van zijn tijd te besteden aan het verdedigen van politieagenten – die inderdaad erg slecht verdienen – en van de slachtoffers van de politie – die het ook heel moeilijk hebben.

Spleetooog maakte zich vooral zorgen over het onbeschofte optreden van veel politieagenten. Hij voelde zich verantwoordelijk voor hun manieren en hun gedrag. Zo was hij eens een bureau binnengelopen waar een sergeant en een korporaal de getuigenis afnamen van een vermoedelijk slachtoffer van verkrachting. Ze begonnen het verhoor met de vraag of het meisje vaak naar feestjes ging, of ze korte rokjes droeg, of ze dicht tegen jongens aan danste, of ze zich uitdagend gedroeg, of ze een diepgaand medisch onderzoek zou willen, of ze politieagenten zoals zij aantrekkelijk vond – totdat het meer op een tweede verkrachting begon te lijken dan op een onderzoeksprocedure.

Verontwaardigd was Spleetooog het kantoor binnengevallen, had het meisje naar buiten gestuurd, en de agenten zo zelfverzekerd en fel toegesproken dat ze zowaar geloofden dat Spleetooog hiertoe bevoegd was. Hij zei tegen de sergeant: 'Zo, dus als ik u verkracht, is het uw schuld?'

'Wat?'

'U hebt me wel gehoord! Stel dat ik twee agenten roep, we binden u vast aan de tafel en we nemen u één voor één van achteren.'

'Een beetje respect graag, *doctor*.'

'Nee, nee, niks respect en geen flauwekul. Ik stel u een vraag en u geeft mij antwoord. Is het uw schuld of is het niet uw schuld als we u verkrachten?'

'...Nee.'

'En waarom niet? Gaat u niet naar feestjes? Nee? Antwoord dan, rattenkop!'

'Zeg ik kan niet tolereren d...'

'Ja of nee?'

Om nu door te durven gaan moest Spleetooog Pajares óf over autoriteit beschikken óf bereid zijn te ondergaan dat ze hem binnen niet al te lange tijd levend zouden villen met een scheermesje. Maar de politieman was niet in de positie om een gewelddadige reactie te wagen tegenover een ambtenaar van onbekende rang van het ministerie. Hij boog het hoofd en fluisterde: '...Ja.'

'Zo, dus je gaat naar feestjes. En je drinkt en je danst dicht tegen de meisjes aan. Ik weet zeker dat je ze zelfs betast. Of niet?'

'Maar dat is wat anders, *doctor*...'

'Wat is daar anders aan, zak stront dat je er bent? Nou? Jij hebt een dikke kont. Is dat niet uitdagend? Met zo'n kont vraag je erom verkracht te worden. Of niet soms? Wat zit je broek lekker strak, schatje.'

De agent gaf geen antwoord, maar hij vond het niet leuk.

'Goed dan, voortaan behandel je jongedames met respect. Hoor je? Wat je moet uitzoeken is of ze verkracht zijn of niet. Wiens schuld het was, zal de rechter wel bepalen. En laat ik je nooit meer op zo'n stommeit betrappen, want ik zweer dat ik je persoonlijk een beurt kom geven! Is dat duidelijk?'

'Ja meneer.'

'Zo mag ik het horen. En zorg dat je een uniform krijgt dat ruimer om je kont zit. Begrepen, jochie?'

'Meneer...'

'Wat is er?'

De sergeant aarzelde even voor hij sprak, maar hij moest het gewoon weten. 'Wie bent u?'

De spanning was voelbaar.

Spleetooog ging zo dicht bij hem staan dat hij hem bijna in zijn hals ademde. Hij hield zijn hand heel dicht bij het kruis van de politieman – dat heeft hij me zelf verteld – en het leek of hij zijn ballen zou afrukken alsof het antistressballetjes waren. Nog voor hij hem aanraakte voelde de politieman al de krampen die je bij de keel grijpen als dat lichaamsdeel mishandeld wordt. Hij kneep zijn ogen dicht, en Spleetooog zei: 'Dat wil je niet weten, maïskop. Dat wil je niet weten.'

Hij draaide zich om en vertrok. Hij deed het niet om de sergeant te pesten of te vernederen. Hij deed het omdat hij wilde dat er voortaan met meer waardigheid opgetreden werd.

Spleetoogs waardering voor de politie was zo groot dat hij al snel benoemd werd tot hoofd Interne Zaken. Het was net als in zo'n politiefilm waarin een agent in burger onverwachts binnenvalt en zegt: 'Interne Zaken', waarna het hele korps zich het leplazarus schrikt. Alleen was het nu Spleetoog Pajares.

In het begin kostte het hem enige moeite om op die post serieus genomen te worden. Niet omdat hij jong was, en ook niet omdat hij burger was, maar omdat hij vijftientig jaar oud, ongetrouwd en blank was. Dus werd hij ervan verdacht een flikker te zijn. En bij de politie houden ze er niet van om bevelen te krijgen van flikkers, en nog minder om door flikkers nagetrokken te worden. Maar toen het gerucht de ronde deed dat hij een wapen had en zijn vriendin sloeg, begonnen zelfs de generaals hem te respecteren.

Hoe het ook zij, hij sloeg zijn vriendin niet lang meer, als hij dat al gedaan had (ik heb het hem nooit gevraagd). Toen we maanden na zijn benoeming op een avond uit de kroeg kwamen, bood Spleetoog aan me thuis te brengen. Op weg naar de auto kwamen we zijn vriendin tegen, van wie ik niet eens meer weet hoe ze heet. Spleetoog vroeg me even op hem te wachten. In het halfuur dat volgde, stonden ze allebei midden op straat tegen elkaar te schreeuwen, terwijl ik ernaast de ene na de andere sigaret stond te roken. Ze scholden elkaar uit voor alles wat lelijk is. Daarna gingen we naar de auto. Zes meter verder schoten hem nog een paar dingen te binnen die hij vergeten was naar haar hoofd te slingeren, en hij ging terug om dat alsnog te doen. Dat betekende weer een half uur schreeuwen voor hen en sigaretten roken voor mij. Dit gebeurde tot vier keer toe, totdat mijn pakje op was en ik besloot alleen naar huis te gaan. Dat meisje heb ik nooit meer gezien.

Om zich voor dit verlies te troosten kocht Spleetoog een hond met de naam Drag Queen en schreef zich in bij het schietterrein aan de avenida Pardo, waar hij mensen met dezelfde voorkeuren en hobby's leerde kennen. Een lid van het Korps Commandotroepen, die in de oorlog tegen Ecuador gevochten had en een keer twee inbrekers had gedood die zijn huis waren binnengedrongen, leerde hem daar wat hij 'les nummer 1' noemde: 'Als je iemand wilt neerschieten, schiet dan niet in het wilde weg als een hysterisch wijf. Eén enkel schot tussen de ogen moet genoeg zijn. Wanneer je te veel schoten lost en de ander heeft een wapen, ben je er geweest, want hij schiet wel in één keer raak.'

Toen Spleetoog de les voor mij herhaalde, zei ik: 'Je praat alsof je al eens iemand vermoord hebt.'

'Nog niet,' antwoordde hij, 'maar met een beetje geluk doe ik dat vandaag of morgen wel.'

Hij kreeg zijn kans toen we op een middag een biertje zaten te drinken met Bigfoot Ronsoco. We hadden nog niet eens tijd gehad om te veel te drinken toen Tweeling Cuéllar binnenkwam en schreeuwde dat ze bezig waren Spleetoogs auto te jatten. Spleetoog aarzelde geen moment. Hij zag zijn kans schoon om met de wet aan zijn kant iemand uit noodweer te doden en hij rende de straat op. Wij volgden hem. We waren net op tijd om te zien hoe de dieven de auto startten. Spleetoog richtte zorgvuldig en wachtte rustig tot ze de bocht omgingen, om de

bestuurder van opzij de volle lading te geven. Ik had zin om te zeggen dat hij het niet moest doen, maar het is beter iemand met een vuurwapen in zijn hand niet te storen. De auto begon te draaien, hij lag al bijna in het vizier, toen een oud vrouwtje met haar looprekje de hoek om kwam. Spleetoog schreeuwde tegen haar: 'Uit de weg! Oprotten!' Maar het oudje sloeg geen acht op hem, bleef midden op de hoek staan om op adem te komen, en zette zich pas vele lange seconden later weer in beweging, toen Spleetoogs auto al lang en breed verdwenen was achter Lima's smerige horizon.

Woedend richtte Spleetoog de loop van zijn wapen op mij. Het was een reflexbeweging, alsof hij, nu hij eenmaal gericht had, wel op iemand móést schieten. Niets persoonlijks, alleen domme pech. Hij hield de loop op mijn voorhoofd gericht. Ik deed het in mijn broek. Tijdens feestjes had Spleetoog zijn revolver wel eens op mijn hals gezet, gewoon om me te laten schrikken. Daar werd ik al bang van, want het deed me denken aan Dunne Cacho, een schoolvriend bij wie ze een keer dezelfde grap hadden uitgehaald, waarbij het wapen per ongeluk was afgegaan. Dunne vertelde dat hij niets gevoeld had en naar zijn slaapzaal ging (ze waren nota bene met school op bezinningskamp), maar dat hij, toen hij zijn overhemd uittrok om een douche te nemen, zag dat zijn rug onder het bloed zat. Wonder boven wonder was de kogel door zijn hals heen gegaan zonder één vitaal deel te raken. Dat had Dunne Cacho zelf verteld en hij had het litteken in zijn hals laten zien, met de hele school als getuige, dus het was echt waar. Hoe dan ook, als ik alle keren dat Spleetoog me de loop op de hals heeft gezet in de weegschaal leg, wegen die bij elkaar niet op tegen de angst die ik die dag voelde, toen hij op mijn hoofd richtte met het gebaar van iemand die de trekker echt gaat overhalen, alleen maar om zich af te reageren.

Maar hij schoot niet.

Hij zei alleen kut. Oud kutwijf. En hij liet het wapen zakken.

Op een dag hielp ik Spleetoog Pajares en mijn land om de corruptie bij de politie te bestrijden. Hij vroeg het me persoonlijk, als onderdeel van een plan dat hij had bedacht en waar de minister wonderlijk genoeg zijn goedkeuring aan had gegeven. De echte, de grootste politiecorruptie heeft plaats bij het afsluiten van verkoopcontracten voor uniformen, levensmiddelen, uitrusting en handwapens voor de hoogste rangen. Maar het meest zichtbaar voor de burger is de corruptie van verkeersagenten, die geen geweldig contract hebben en zich daarvoor compenseren door pennen en frisdrank van de autobestuurders te vragen, of door hen lootjes te verkopen zodat er toch nog sprake is van een wettige transactie.

Vandaar dat Spleetoog Pajares de minister ervan had overtuigd dat er minder pressie zou zijn om onderzoek te doen naar de grote contracten als het imago van de politie op straat verbeterd werd. Hij belde me en twee dagen later zat ik in een wachtkamer op het ministerie van Binnenlandse Zaken op mijn afspraak met de adviseur Spleetoog Pajares te wachten. Naast mij zat een dik, kaal mannetje met een gouden ring. Uit verveling maakten we een praatje.

'Waarvoor bent u hier?' vroeg hij.

‘Ik heb een afspraak met een adviseur.’

‘Toe maar, met een adviseur,’ zei hij geïnteresseerd.

‘En u?’

‘Ik heb een zaak op het internationale vliegveld. Wij doen die plastic hoezen om de bagage.’

‘O, ja. Ik heb uw machines en hoezen inderdaad wel eens gezien.’

‘Natuurlijk, *doctor*,’ zei hij. Ik droeg namelijk een stropdas en dat maakt je tot een doctor. ‘Ik probeer voor elkaar te krijgen dat de algemene directie van de douane de plastic hoezen verplicht stelt.’ Hij keek me aan alsof hij een felicitatie verwachtte of een kleuterschoolstickertje met een smiley.

‘Waarom zouden die verplicht gesteld moeten worden?’ vroeg ik.

‘Omdat we dan goud geld verdienen, doctor! Beter nog, als u via de adviseur uw invloed kunt aanwenden, dan delen we de winst.’

Hij gaf me zijn kaartje. Maar voordat we verder konden onderhandelen, liet Spleetog Pajares me naar zijn kantoor komen, waar hij me een whisky aanbood. Terwijl we gingen zitten vertelde ik hem over de man van de plastic hoezen. Hij lachte: ‘Dat gaat niks worden. Als die hoezen verplicht gesteld worden, doen wij ze er zelf omheen. Hij zou ze beter kunnen smeken om niet naar hem te luisteren.’

Daarna sprak hij verder over zijn plan om de politiecorruptie een halt toe te roepen. Hij stelde doelen vast, tekende grafieken, liet cijfers zien. Ik voelde het als mijn plicht eerlijk te zijn.

‘Spleetog, ik begrijp het niet. Jullie zijn hier met zijn allen één corrupt zootje. Jij ook. Sinds wanneer maken jullie je zo druk over de corruptie bij de politie?’

‘Wacht even, vriend. Eén ding is de kost verdienen, maar heel iets anders is het om het instituut te bezoedelen. We moeten de eer van het instituut bewaken.’ Hij zei het vol ernst en respect. Spleetog Pajares stelde me elke keer weer voor verrassingen.

‘En waarom mag dit instituut eigenlijk niet bezoedeld worden? De rest is immers...’

‘Omdat de politie niet zoals de rest is. Heb je het motto niet gezien? “Naar eer en geweten”.’

Daar had ik geen antwoord op. Spleetog praatte verder, nu over wat ik moest doen. Hij vroeg of ik een rijbewijs had. Dat had ik niet. Hij vroeg of ik wel eens in een auto gereden had. Dat had ik wél. En slecht. Hij vroeg of ik een extraatje wilde verdienen. Dat wilde ik wel. Hij glimlachte. Hij spoorde me aan nog wat te drinken en, zo mogelijk, wat whisky op mijn kleding te morsen. Het was noodzakelijk dat ik stonk, gaf hij aan.

Diezelfde middag verliet ik het ministerie achter het stuur van een gele sportwagen, die in beslag genomen was van een drugshandelaar. Het voertuig was, behalve van een geluidsinstallatie en airconditioning, voorzien van een mini-camera op het portier aan passagierszijde, die gericht was op mijn raampje. Ik was geïnstrueerd achter het stuur zo veel stomme fouten te maken als ik kon om aangehouden te worden. Dat was alles. Wanneer de politieagent me om een steekpenning zou vragen, zou de camera zijn woorden en beeltenis live vanuit mijn auto

doorgeven aan een officier van justitie die in een busje zat dat mijn sportwagen volgde. In dat busje zouden ook Spleetog Pajares en twee agenten in burger zitten – met een whisky, zoals Spleetog me had gezegd –, die naar buiten zouden komen om de politieagent te arresteren op beschuldiging van corruptie. Als het experiment slaagde, zouden de opnames aan de televisie aangeboden worden om een documentaire te maken die een afschrikwekkende werking moest hebben op andere politieagenten. En dat allemaal dankzij mij.

Het eerste deel van het werk was makkelijk. Ik ben zo’n slechte chauffeur dat ik in de eerste straat tegen het verkeer in reed, in de tweede – bij het Ricardo Palma-ziekenhuis – de weg blokkeerde voor twee ambulances, en in de derde door rood reed. Daar stond eindelijk, verstoep achter een muurtje, een agent om argeloze verkeersovertreders te betrappen. Zoals zijn functie voorschreef, hield hij me aan.

‘Goedemiddag. Uw rijbewijs, alstublieft.’

‘Dat heb ik niet, meneer agent.’

De politieagent trok een gezicht dat bezorgdheid, de ernst van de situatie en de omvang van het drama uitdrukte.

‘Maar u bent door rood gereden.’

‘Inderdaad, ja.’

‘En uw kentekenbewijs?’

‘Dat heb ik momenteel ook niet, meneer agent.’

Fout, fout, fout.

‘O jee, en het ruikt hier ook naar drank. Kan dat kloppen?’

‘Dat klopt, ik heb gedronken.’

Hij glimlachte voldaan. ‘Ik zal u een bekeuring moeten geven.’

‘Dat snap ik.’

‘Er zit niets anders op.’

‘Ik begrijp het.’

De agent bleef vier en een halve minuut stil. Daarna zei hij:

‘Dat gaat u tweehonderd sol kosten.’

‘Ja, dat dacht ik al.’

‘Aha, dus meneer heeft geld over.’

‘Nee meneer. Eerlijk gezegd heb ik geen tweehonderd sol.’

‘Tsjja, ik wil het u niet moeilijk maken.’

‘Natuurlijk niet. Dat begrijp ik.’

‘Bovendien moet u dat heel ver weg gaan betalen, in stadsdeel El Agustino.

Daar komt u vast niet vaak.’

‘Ik wist niet dat boetes in El Agustino betaald moesten worden.’

‘Dat is een nieuwe regel.’

‘Kijk eens aan.’

Hij bleef nog eens twee of drie minuten staan peinzen. Ik dacht aan Spleetog Pajares, die natuurlijk met zijn whisky in de hand zat te lachen. Het begon me te vervelen. Ik zei: ‘En hoe zouden we dit kunnen oplossen?’

‘Dat laat ik aan u over. Ik wil het u niet moeilijk maken.’

‘Dank u wel.’

Hij reikte me zijn opengeslagen verkeersreglement aan, zó dat er precies een biljet in zou passen. Maar hij vroeg me niets wat de tussenkost van de officier van justitie zou rechtvaardigen.

‘U hebt een zware overtreding begaan. Kijkt u maar wat hier staat over stoplichten.’

‘Ja, ik zie het.’

Hij vergewiste zich ervan dat ik het goed kon zien. ‘En hier, over het gebruik van verdovende middelen. Ik zal u nu niet laten blazen, maar een en ander is duidelijk genoeg, denkt u niet? Onder ons gezegd en gezwegen, neem me niet kwalijk.’

Ik zei niets. Hij maakte zich los van de auto en liep een paar rondjes terwijl hij een *cumbia* van Euforia floot. Toen hij zag dat ik niet reageerde, kwam hij terug:

‘Hoor eens, u lijkt me een prima kerel.’

‘Dank u.’

‘Een fatsoenlijke vent.’

‘Dank u.’

‘Ik heb vertrouwen in u. Ik laat u gaan; en mocht u hier geheel vrijwillig nog even terug willen komen, ik sta hier tot acht uur vanavond.’

Daarna hield hij het verkeer tegen zodat ik weg kon rijden.

We probeerden het bij nog veel meer politieagenten, maar steeds met hetzelfde resultaat.

De mislukking van zijn anti-corruptieproject zat Spleetoog erg dwars. Hij begon te veel troep te gebruiken. Regelmatig kwam hij met een sixpack bier bij mij thuis. Dan ging hij zitten, legde een zak coke op tafel en haalde zijn wapen uit zijn gordel. Ik moest hem er elke keer aan herinneren dat ik bij mijn moeder woonde en dat het beter was als zij die dingen niet te zien kreeg. Dan borg hij alleen de coke op, want voor het wapen had hij een vergunning, dus dat was legaal.

Later ging zijn hond Drag Queen dood, en zag ik hem een paar maanden niet. Ik geloof dat hij het erg moeilijk had. Hij hield van zijn hond als van een revolver. Bovendien kwam ik erachter dat hij eruit was gegooid bij het ministerie omdat ze hem een zeikerd vonden en hem ervan verdachten een flikker te zijn. Ik dacht dat dat hem de das om zou doen. Maar nadat hij zich maandenlang niet had laten zien, kwam hij op een avond bij me langs. Hij was in een goed humeur.

‘Morgen ga ik voor het weekend naar het noorden, om mijn ouweheer op te zoeken, die in Tumbes woont. Tweeling gaat mee. Kom je ook?’

We vertrokken de volgende dag.

Ik had altijd gedacht dat iemand als Spleetoog geen vader had. Ik wilde meer over hem weten, maar tijdens de duizend kilometer tot aan Tumbes, zei hij geen woord over hem. Behalve onze mond te houden over zijn vader, schoten we onderweg langs het strand op pelikanen, blowden en speelden met de medicijntrommel van de Tweeling. Echt een beest was dat. Hij schoot voor zijn hobby met vuurwapens, maar echt helemaal zijn ding waren synthetische drugs. En alle andere drugs ook. Hij vond het leuk om een apotheek op te bellen om injectieampullen te vragen van een kalmerend middel voor katten dat ketalar heette. De inhoud daarvan deed hij in een kopje in de magnetron. Dan verdampte de vloeistof en bleven

er kristallen over. Tweeling schraapte die op met een creditcard en inhaleerde ze. Niets bijzonders, maar Tweeling was blij dat hij zijn drugs bij de apotheek kon krijgen. Dit land gaat vooruit, zei hij.

Op weg naar Tumbes hadden we maar één akkefietje met de politie. Ze hielden een routinecontrole, en Spleetoog Pajares ging knetterstoned ongeveer achthonderd per uur, zoals hij graag doet. Toen hij de rij voor de controle zag, remde hij af, sloot achter aan en verhuisde naar de achterbank. Toen de politie aan het raampje verscheen, zei Spleetoog Pajares dat de bestuurder was uitgestapt en weggerend. Nee. Nee, we weten niet waar naartoe. Nee. Nee, we kunnen de auto niet verplaatsen want we zijn allemaal dronken. Dat zou een overtreding zijn. De politieagent reed de auto naar de kant van de weg en liet ons daar achter. We bleven er drie uur staan, tot ze weggingen. Dit voorval vond plaats in Huanchaco, dus dat zegt niks, want in Huanchaco is er altijd wat.

Maar goed, het was al avond toen we aankwamen bij het huis van de vader. Meneer Spleetoog Pajares had een donkere vriendin met een enorme kont, en begroette ons alle drie op dezelfde wijze, niet alsof we allemaal zonen van hem waren, maar alsof geen van ons dat was. Onder het eten sprak hij niet. Daarna vertrok hij om de nacht in Ecuador door te brengen, want daar had hij nog wat zaken te regelen.

Vanaf dit punt zal ik het vertellen zoals ik het heb gehoord, en zoals ik het zelf voor me zie. Ze rijden al in Ecuador, zo rond middernacht, als de vriendin met de enorme kont tegen de vader zegt dat het beter zou zijn als hij wat tijd met zijn zoon zou doorbrengen. Dat hij hem nooit ziet. Dat Spleetoog Pajares een goeie jongen is. Dat ze moeten uitpraten wat ze uit te praten hebben. Of het niet uitpraten, maar elkaar in elk geval zien. De vader twijfelt even en moppert wat, maar geeft uiteindelijk toe. Hij knijpt haar in haar enorme kont, geeft haar een zoen en keert om.

Ze rijden terug naar de grens en over de stinkende brug over de drooggevalle rivier, richting hun huis. Halverwege toetert een passagiersbusje achter hen dat ze aan de kant moeten. De weg is smal, dus de vader gaat niet opzij. Het busje – een *combi* noemen ze dat in Peru – blijft toeteren. De vader tiert. De vriendin zegt dat hij moet kalmeren. Het busje probeert hen in te halen en duwt hen van de weg. Als hij voelt hoe de carrosserie geschampt wordt, geeft de vader een ruk aan het stuur en snijdt het busje af, dat op hen botst. De klap is niet hard, maar ze stappen toch uit om te kijken. De vader roept verontwaardigd dat het busje van achteren op hem gebotst is, dus dat het de schuld van de ander is. De chauffeur van het busje zegt dat hij naar de hel kan lopen. Net als ze met elkaar op de vuist willen gaan, verschijnt er een patrouillewagen. De surveillant praat eerst met de een, dan met de ander. De vader weigert hem geld te geven en ziet even later dat de bestuurder van het busje dat wel doet. Kleine briefjes. De vader windt zich vreselijk op, staat te schreeuwen, krijgt een hartinfarct en gaat midden op de weg dood. Geen doodstrijd, niks, hij gaat gewoon de pijp uit.

Daarop verlaat de politieagent de plek des onheils, en het busje ook. De vriendin blijft alleen achter met het lijk, de nacht en haar enorme kont.

Het lichaam komt om vier uur 's nachts thuis aan, koud en stijf en met open ogen. Voordat de vriendin ons kan vertellen wat er gebeurd is, moet ze huilen en overgeven. Spleetoog Pajares, die verstand heeft van dit soort dingen, huilt niet en geeft ook niet over. Hij zegt dat hij een medische verklaring en een overlijdensakte nodig heeft om aangifte te doen tegen die sukkel van de politie die geen idee heeft met wie hij te maken heeft. Tweeling Cuéllar maakt voor de vriendin een mix klaar van valium en ketalar. Daarna proberen we de vader in de kofferbak van Spleetoogs auto te krijgen, maar die zegt dat we hem beter op de achterbank kunnen zetten, en dat Tweeling hem moet vasthouden zodat hij niet dubbelklapt. En we gaan op zoek naar een ziekenhuis. Spleetoog rijdt nu alsof hij een ruimteschip bestuurt. De bomen langs de weg zijn zelfs niet meer te zien, hoewel ik me afvraag of er bomen zijn in Tumbes, waar ik alleen mandarijnen en hoeren heb gezien. In elk geval, we gaan zo hard dat een politiesirene ons dwingt te stoppen. Spleetoog Pajares gehoorzaamt. Hij remt. Hij zet de motor uit. Hij steekt een sigaret op en wacht af. We wachten allemaal af. De vader wacht af met zijn ogen open en zonder te roken. De politieagent stapt uit de patrouillewagen en komt naar ons toe. Tweeling vraagt zachtjes: 'Spleetoog, waar ben je mee bezig?'

'Ze hebben me gestopt. Dus ik stop.'

Spleetoog is in een slecht humeur. Hij houdt er niet van aangehouden te worden. Tweeling praat nu heel langzaam, alsof hij het tegen een kind van vijf heeft.

'Spleetoog, denk even na: je hebt een zak wiet, twee blokken coke, allerlei soorten pillen, drie vuurwapens en een lijk in je auto. Wil je alsjeblieft nu direct gas geven?'

En hij is weer stil. We zijn allemaal stil, vooral de vader. Achter ons komt de agent dichterbij. Hij kan de auto bijna aanraken. Hij zegt iets tegen ons. Maar zijn stem is niet meer te horen door het lawaai van de motor. En de politieagent raakt steeds verder achter en wordt steeds kleiner in de spiegel. En de vader blijft maar stil, zonder tegen iemand te schreeuwen.

Er wordt een achtervolging uit een Hollywoodfilm ingezet, maar dan in een woonwijk uit een Peruaanse soapserie. We scheuren als gekken, botsen tegen vuilnisbakken, tegen een kiosk, tegen een hond geloof ik. En de politie erachteraan. Het lijken me meerdere patrouillewagens, maar zeker weten doe ik het niet want ik heb mijn ogen dicht. Eigenlijk geloof ik ook niet dat het een grootse achtervolging is, nu ik erover nadenk hebben ze niet veel patrouillewagens in Tumbes. Maar ik ben bang. Een van de politiewagens snijdt ons de weg af. Nu moeten we stoppen of hem doodrijden.

We stoppen liever.

De politieagent stapt woedend uit zijn auto. Hij schreeuwt iets wat we niet horen. Spleetoog Pajares wil iets doen maar weet niet wat. Tweeling huilt. Jazeker. Hij huilt. Maar hij geeft niet over. De agent komt op ons af. Hij buigt zich naar ons raampje.

'Zo vriendje, ben je dronken of wat de *chucha* is er aan de hand?'

Voor het eerst ontbrak Spleetoog de kracht om iets te verzinnen.

'Nee agent, we waren met mijn ouweheer op weg naar het ziekenhuis, en er is haast bij.'

De agent kijkt naar mij, kijkt naar Tweeling Cuéllar en laat uiteindelijk zijn blik

rusten op de vader die stijf tegen de ruit aan ligt. Hij bekijkt hem langdurig en aandachtig, die indruk heb ik tenminste. Uiteindelijk zegt hij: 'Inderdaad. Meneer ziet een beetje bleek.'

'Ja,' zegt Spleetoog.

'Inderdaad,' zeg ik.

Dan pakt Tweeling het lijk stevig vast, laat zijn lip en ook zijn ogen trillen, en drukt zijn betraande wang tegen het koude gezicht van de vader. Hij zegt: 'Hij werd ineens heel wit en toen raakte hij buiten kennis. We weten niet wat er met hem aan de hand is.'

We proberen alle drie te huilen.

'Het is in orde,' zegt de politieagent. 'Dit is een noodgeval, dus rijd maar door. We zullen jullie escorteren tot aan de medische hulppost.'

En ze escorteerden ons tot aan de medische hulppost. Voordat we de vader de trap naar binnen op konden dragen, waren ze alweer vertrokken. Tweeling was de hele weg blijven huilen, met zijn armen om het lijk heen.

Bij het aanbreken van de dag, terwijl we zaten te wachten op de papieren van de dode, vertelde ik Spleetoog Pajares dat ik naar Spanje wilde gaan. Om daar te wonen. Spleetoog Pajares haalde diep adem en sloot zijn ogen om te genieten van de eerste zonnestrallen van de ochtend.

'Spanje,' zuchtte hij. 'Ik had graag de Spaanse burgeroorlog willen meemaken. Ik weet niet aan welke kant. Dat maakt ook niet uit. Ik had het geweldig gevonden.'

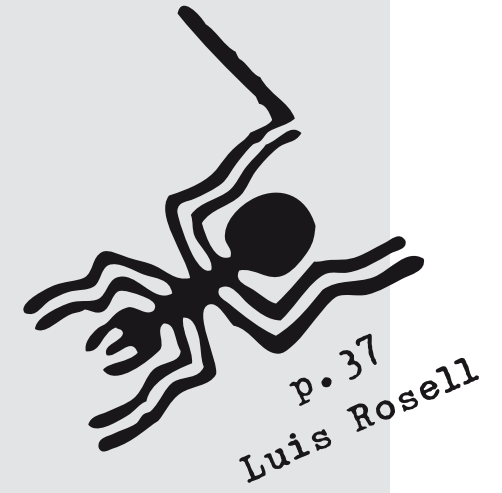
De volgende dag reden we terug naar Lima.

Ik heb hem daarna nooit meer gezien.

CARTOONS

LUIS ROSELL

DE PUT
AUGUSTO CÉSPEDES

VERTALING DOOR PETER GELAUFF

Ik ben de Boliviaanse onderofficier Miguel Navajas en ik zit al vijftig dagen in het ziekenhuis van Tarairi met beriberi, maar volgens de artsen is dat geen reden om me over te brengen naar La Paz, mijn geboortestad en mijn grote ideaal. Ik ben al twee-en-een-half jaar op campagne en noch door de kogel die ik vorig ik jaar in mijn ribbenkast kreeg, noch door dit fantastische vitaminegebrek heb ik mijn vrijheid teruggekregen.

Intussen verveel ik me, ik hang maar wat rond tussen deze talloze spoken in onderbroek, de patiënten van dit ziekenhuis, en aangezien ik tijdens de warme uren in deze hel niets te lezen heb, lees ik mezelf, herlees ik mijn dagboek. Welnu, door ver uit elkaar liggende bladzijden aan elkaar te breien heb ik uit dat dagboek het verhaal geperst over een put die nu in handen is van de Paraguayanen.

Wat mij betreft is die put nog steeds van ons, waarschijnlijk omdat hij ons zoveel leed heeft berokkend. In de directe omgeving en op de bodem ervan heeft zich een drama in twee bedrijven afgespeeld: het eerste tijdens het graven en het tweede diep in de put zelf. Lees zelf wat er op die pagina's staat:

15 januari 1933

Een zomer zonder water. In dit deel van de Chaco ¹, ten noorden van Platanillos, regent het bijna nooit en de weinige regen die er gevallen is, is verdampt. Waar je maar kijkt of gaat, naar het noorden, naar het zuiden, naar links of naar rechts, in dit bijna materiele doorzichtige woud van loodgrijze boomstammen, onbegraven skeletten die ertoe veroordeeld zijn zich op deze bloedeloze bodem staande te houden, is er geen druppel water, en toch wordt hier door mensen oorlog gevoerd. Verzwakt, ellendig en vroeg oud geworden leven we hier, de bomen met meer takken dan bladeren, de mannen met meer dorst dan haat.

Ik heb zo'n twintig soldaten onder mijn bevel. Hun gezichten zijn vlekkerig verkleurd, ze hebben korsten als plakken leer op hun wangen en altijd brandende ogen. Velen van hen zijn naar het slagveld gestuurd om Aguarrica en El Siete te verdedigen, vanwaar ze vanwege hun verwondingen in het ziekenhuis van Muñoz en daarna in dat van Ballivián zijn beland. Eenmaal genezen werden ze hier naar de streek boven Platanillos gebracht, naar het Tweede Legerkorps. Net als ik zijn ze ingedeeld bij het regiment sappeurs ², en nu zitten we hier een week in de buurt van Fortín Loa, waar we bezig zijn met de aanleg van een weg door het bos. Het is een ruig bos vol doornen, één vaal labyrint.

Er is geen water.

17 januari

Tegen de avond arriveert de waterwagen met zwarte tonnen water, te midden van stofwolken die dwars door de langgerekte lichtbanen jagen die samenkomen in het oranje vruchtvlees van de zon, waardoor er een gouden gloed komt te liggen over de contouren van de ziellose takken. Het is een oude vrachtwagen die er, met gedeukte spatborden, zonder ramen en met een afgeplakte koplamp, uitziet alsof

¹ Chaco: droge streek in grensgebied tussen Paraguay, Bolivia, Argentinië en Peru.

² Sappeur (Fr.): soldaat die 'sapes' (=loopgraven) aanlegt; tgw.: geniesoldaat.

hij een aardbeving heeft overleefd.

Een chauffeur wiens kaalgeschoren hoofd me doet denken aan een kalebas, bestuurt de barrel. Hij glimt altijd van het zweet, de natte borst door het openhangende hemd tot aan de buik ontbloot.

‘De beek begint op te drogen,’ kondigde hij aan. ‘Het waterrantsoen voor het regiment is kleiner vandaag.’

‘Dat heb ik weer. De soldaten zullen nog water van me maken,’ voegde de intendant die bij hem was eraan toe.

Hij is even smerig als de chauffeur, die je herkent aan zijn hemd, maar hij onderscheidt zich door zijn vettige broek. Verder is hij gierig en beknibbelt hij op het cocarantsoen van mijn sappeurs. Maar soms geeft hij me zomaar een pakje sigaretten.

De chauffeur heeft me laten weten dat ze er in Platanillos over denken onze divisie naar voren te verplaatsen.

Dat lokte commentaar uit van de soldaten. Chacón, een kleine man uit Potosí, hard en donker als een hamer, stelde de onzalige vraag:

‘Is daar water?’

‘Minder dan hier,’ was het antwoord.

‘Minder dan hier? Moeten we dan als *carahuatas*³ van de lucht gaan leven?’

Door zichzelf in hun hunkering naar water met die planten te vergelijken, drukken de soldaten hun onbewuste angst uit die door de toenemende hitte wordt veroorzaakt. De dop wordt van een van de tonnen gedraaid en twee benzineblikken worden gevuld, de een met water voor het koken en de ander met drinkwater, waarna de vrachtwagen weer vertrekt. Er wordt altijd wel wat op de grond gemorst, waardoor er een vochtplek ontstaat waar een zwerm witte vlinders zich dorstig op stort. Soms besluit ik een handje water te verspillen door het in mijn nek te gooien; dan komt er een heel stel kleine bijtjes op af, waar ze vandaan komen mag Joost weten, die dan verstrikt raken in mijn haar.

21 januari

Het heeft vannacht geregend. De hele dag hield de zon ons ingesnoerd als in een heet rubberen pak. De weerkaatsing van de zon in het zand achtervolgde ons met zijn witte vlammen. Maar om zes uur regende het. We kleedden ons uit en wasten ons en onder onze voeten voelden we de warme modder tussen onze tenen kruipen.

25 januari

Weer die hitte. Weer die onzichtbare, droge vlammen die aan ons lichaam blijven plakken. Iemand zou ergens een raam open moeten zetten om frisse lucht binnen te laten. De hemel is een enorme steen waaronder de zon gevangen zit.

Dit is ons leven, met hak en spade in de hand. De geweren komen niet onder het stof van de tent vandaan, we zijn gewoon wegwerkers die één recht spoor door het bos hakken, zich een weg banen wie weet waar naartoe, door het onuitroeibare struikgewas dat ook verschrompelt in de hitte. Niets ontkomt aan de verzen-

³ *Carahuata*: stekelige, cactusachtige bodembedekker met vochthoudende wortels.

gende zon. Een rietveld dat gistermorgen nog geel was, is vandaag grijs en droog en platgeslagen doordat de zon eroverheen is gegaan.

Van elf uur 's morgens tot drie uur 's middags is het onmogelijk in deze oven te werken. Na tevergeefs een aaneengesloten stuk schaduw te hebben gezocht, lig ik die uren onder willekeurig welke boom in de denkbeeldige beschutting van een paar takken, die doen denken aan een uitgedroogd, getormenteerd zenuwstelsel.

De grond, niet bijeengehouden door enig vocht, stuift op als de witte dood en bedekt de boomstronken met haar stoffige omhelzing, en legt daarbij een sluier over het schaduwvlechtwerk dat de wijde vloedgolf van de zon in rafels uiteentrekt. De weerkaatsing van de zon doet de lucht trillen boven de contouren van het nabije rietveld, dat er roerloos en bleek als een dode bij ligt.

Lamgeslagen en futloos liggen we daar, overmand door de loomheid van de dagelijkse koorts, ondergedompeld in de lauwe lusteloosheid die veroorzaakt wordt door het eindeloos zagende getsjirp van de krekels. Als een doorzichtig spook dat plat over het land ligt, loeit de hitte in het gejammer van de krekels. Deze hebben zich meester gemaakt van het hele bos met hun onzichtbare en mysterieuze werkplaats vol radertjes en hamertjes en sirenes, die met hun lawaai de atmosfeer mijlenver in de omtrek verdoven.

Voortdurend omgeven door die kakofonie, leven wij een schraal leven van gedachteloze woorden, terwijl we uur na uur in de kleurloze lucht staren naar de schommelende vlucht van de gieren, die in mijn ogen lijken op vogelfiguurtjes die een oneindig behang sieren.

Af en toe is er in de verte een ontploffing te horen.

1 februari

De hitte heeft zich meester gemaakt van ons lichaam, laat het opgaan in de levenloze lusteloosheid van de grond, waardoor het net stof wordt, zonder enige samenhang; zachte, koortsige lichamen waar we ons nog slechts van bewust zijn door de marteling die we voelen wanneer onze huid de klamme kus van de hete oven doorgeeft. Wanneer het avond wordt slagen we erin weer bij te komen. Nog maar amper levert de dag zich over aan de grote vuurzee waarmee de zon in een laatste karmozijnrode gloed uiteenspat, of de nacht valt al, vastbesloten te gaan slapen, maar ze wordt bestookt door allerlei dierengekrijs: gefluit, gepiep, gegak, een scala aan geluiden die ons, pampa- en bergbewoners, vreemd in de oren klinken.

Nacht en dag. Overdag zwijgen we, maar 's nachts ontwaken de woorden van mijn soldaten. Sommigen zijn oud, zoals Nicolás Pedraza uit Valle Grande, die vanaf 1930 in de Chaco is en die er al bij was toen de weg naar Loa, Bolívar en Camacho werd aangelegd. Hij heeft malaria en ziet zo geel en droog als een rietstengel.

‘De *pilas*⁴ benne langs de weg van Camacho gekomme, zegge ze,’ bromde Chacón uit Potosí.

‘Daar is al zeker geen water,’ voegde Pedraza er op gezaghebbende toon aan toe.

‘Maar de pilas vinden het altijd. Die kenne het terrein als geeneen,’ bracht José Irusta er tegenin, een ruwe kerel uit La Paz met uitstekende jukbeenderen

⁴ *Pilas* (of *patapilas*): soldaten uit Paraguay.

en scheve oogjes, die nog had deelgenomen aan de veldslagen van Yujra en Cabo Castillo.

Een soldaat uit Cochabamba, die ze Cosñi noemen, zei toen: 'Dat zeggen ze, ja, dat zeggen ze. En die pila dan, sergeant, die we bij El Siete hadden gevonden en die dood was gegaan van de dorst, terwijl er vlak bij een beekje was?'

'Klopt,' bevestigde ik. 'En ook nog een andere, die we aan het begin van het veld vonden, vergiftigd doordat hij van de wilde cactus had gegeten.'

'Van de honger ga je niet dood, van de dorst wel. Tien november 's avonds heb ik mannen van ons daar in het rietveld bij El Siete modder zien likken.'

Feitjes en woorden die zich opstapelen zonder een spoor na te laten. Ze gaan voorbij als een briesje dat het riet niet eens doet trillen.

Verder valt er niets op te schrijven.

6 februari

Het heeft geregend. De bomen zijn als nieuw. We hebben water uit de plassen, maar nu is er geen brood en geen suiker, want de vrachtwagen is vastgelopen in de modder.

10 februari

We zijn 20 kilometer verderop gebracht. Het pad waaraan we hebben gewerkt, zal niet meer worden gebruikt, maar we gaan een ander hakken.

18 februari

De chauffeur zonder hemd heeft het slechte nieuws gebracht: 'De beek is drooggevallen. We moeten nu water uit La China halen.'

26 februari

Gisteren was er geen water. Het transport wordt bemoeilijkt door de afstand die de vrachtwagen moet afleggen. Nadat we gisteren de hele dag hadden staan hakken, wachtten we de vrachtwagen op bij het pad. De laatste, ditmaal roodkleurige, schittering van de zon kleurde de met aarde besmeurde gezichten van mijn soldaten, zonder dat we vanaf het pad het vertrouwde geluid door de stofwolken op ons af hoorden komen.

De waterwagen kwam vanmorgen en rond de tank vormde zich een gedrang van handen, mokken en veldflessen, die hard en boos tegen elkaar sloegen. Er ontstond een gevecht, waarbij ik moest ingrijpen.

1 maart

Er is een kleine blonde luitenant met woeste baard op onze post gearriveerd. Ik heb hem op de hoogte gesteld van het aantal mannen onder mijn bevel.

'In de hele linie is er geen water,' vertelde hij. 'Twee dagen geleden hebben drie mannen een zonnesteek opgelopen. We moeten waterputten zoeken.'

'Ze zeggen dat er in La China putten geslagen zijn.'

'En dat ze water naar boven hebben gehaald.'

'Dat hebben ze.'

'Gewoon een kwestie van geluk.'

'Hier in de buurt, bij Loa, hebben ze het ook geprobeerd.'

Toen zei Pedraza, die naar ons had staan luisteren, dat er inderdaad op zo'n vijf kilometer van hier een *buraco*⁵ was, dat een eeuwigheid geleden was gedolven; het was maar een paar meter diep en verlaten, vermoedelijk omdat degenen die geprobeerd hadden daar water te vinden van de onderneming hadden afgezien. Pedraza oppert dat we 'een stukje dieper' zouden kunnen graven.

2 maart

We hebben het gebied waar Pedraza het over had, afgezocht. Inderdaad, er is vlak bij een grote *palobobo*⁶ een gat in de grond, bijna helemaal overwoekerd door struikgewas. De blonde luitenant zei dat hij de commandant op de hoogte zou stellen, en 's middags hebben we opdracht gekregen het gat verder uit te graven tot we water zouden vinden. Ik heb acht sappeurs voor dat werk aangewezen. Pedraza, Irusta, Chacón, Cosñi en vier andere indianen.

2 maart

Het gat is ongeveer vijf meter breed en vijf meter diep. De grond is keihard. We hebben een paadje naar de betreffende plek gekapt en het kampement in de buurt opgeslagen. Er kan de hele dag gewerkt worden, omdat het niet zo heet is.

De mannen glimmen als vissen. Addertjes van zweet met kopjes van aarde kronkelen over hun ontblote bovenlichaam. Ze gooien hun houweel naar beneden, waar hij in de rulle aarde ploft, en laten zichzelf langs een leren riem naar beneden zakken. De opgegraven aarde is donker en zacht. Haar hoopgevende kleur geeft de rand van de put een nieuw en fris aanzien.

10 maart

12 Meter. Het lijkt erop dat we water hebben gevonden. De opgegraven aarde wordt steeds vochtiger. Een deel van de put is met stukken hout gestut, en ik heb opdracht gegeven een ladder te maken en een bok van *matacohout*⁷ om de aarde met een katrol naar boven te hijsen. De soldaten wisselen elkaar voortdurend af, en Pedraza garandeert dat hij binnen een week het genoeg zal smaken generaal X uit te nodigen 'z'n ballen in het water van de put te komen soppen'.

22 maart

Ik ben in de put afgedaald. Als je naar beneden gaat, voel je een bijna compacte substantie langs je lichaam omhoog gaan. Aan het einde van het touw naar de zon ervaar je een andere lucht, een aardelucht. Als ik in de schaduw verdwijn en met mijn blote voeten de zachte aarde raak, baad ik in koelte. Ik ben op ongeveer

⁵ *Buraco*: Portugees voor gat.

⁶ *Palobobo*: elsachtige boom uit de Chaco.

⁷ *Mataco*: etnografische benaming van een bevolkingsgroep uit de Chaco-regio; hier dus: hout uit de Matacoregio.

18 meter diepte. Ik kijk omhoog en zie hoe de donkere buis boven mij naar de opening toe steeds smaller wordt, waardoor het buitenlicht naar binnen valt. De bodem beneden bestaat uit modder, en de aarde van de wand verkrumelt tussen je vingers. Besmeurd met modder ben ik weer naar boven geklommen. Meteen kwamen de muggen op me af en prikten mijn voeten lek.

30 maart

Er is iets vreemds aan de hand. Tot tien dagen geleden kwam er bijna vloeibare modder uit de put, maar nu is het weer droge aarde. Ik ben opnieuw naar beneden gegaan. De adem van de aarde daarbinnen drukt op je longen. Als je de wanden aftast voel je de vochtigheid, maar eenmaal beneden moet ik vaststellen dat we alleen maar door een vochtige laag zijn gegaan. Ik geef het bevel te stoppen met graven om te zien of het water de komende dagen naar de bodem sijpelt en blijft staan.

12 april

Na een week was de bodem van de put nog steeds droog, dus zijn we verder gegaan met graven, en vandaag ben ik afgedaald tot een diepte van 24 meter. Daar beneden is het aardedonker, en het lukt je hooguit met de tastzin van een nachtblinde een idee krijgen van de vormen van de ondergrondse buikholte. Niets dan aarde, hechte aarde, die haar vuisten samenbalt in de geluidloze dichtheid van de verstikking. De weggegraven aarde heeft in het gat het fantoom van haar gewicht achtergelaten en als ik met mijn houweel tegen de wand sla, klinkt een droog, echoloos 'tok-tok', dat ik tegen mijn borst voel terugkaatsen.

Door het duister omringd heb ik een oud gevoel van eenzaamheid weer tot leven gewekt, dat me als kind in zijn greep hield wanneer ik mezelf onderdompelde in angstige fantasieën, als ik door de tunnel onder de heuvel dicht bij de hellingen van Capinota⁸ liep, waar mijn moeder woonde, dan liep ik voorzichtig naar binnen. Terwijl ik tegen het licht in de schilden van doorzichtige insecten over de barsten in de aarde zag bewegen, verwonderde ik me over de bijna seksuele aanwezigheid van het geheim van de aarde. Ik was bang om bij het midden van de tunnel aan te komen, waar de duisternis zijn donkerste toon bereikte, maar zodra ik daar voorbij was en in versnelde pas op weg ging naar het lichtschijnsel aan het andere einde, overweldigde me een gevoel van groot geluk. Dat gevoel bereikte echter nooit mijn handen, waarvan de huid de aanraking van de tunnelwanden altijd verafschuwde.

Nu zie ik dat schijnsel niet recht voor me, maar boven me, verheven en onbereikbaar als een ster. Oh! ... Mijn handpalmen zijn overal aan gewend geraakt, zijn bijna solidair met de aarde en kennen geen afschuw meer...

28 april

Ik denk dat onze zoektocht naar water voor niets is geweest. Gisteren hebben we de 30 meter bereikt en we vinden alleen maar stof. We moeten stoppen met dit

⁸ Capinota: provincie in midden-Bolivia.

⁹ Guaraní: inheemse bevolking uit dat gebied, hier: de Paraguayanen

zinloze werk, en daarom heb ik een 'veldrapport' ingediend bij de commandant van het bataljon, die me voor morgen heeft ontboden.

29 april

'Kapitein,' heb ik tegen mijn commandant gezegd, 'we hebben de 30 meter bereikt, het is uitgesloten dat er water uitkomt.'

'Maar we hebben hoe dan ook water nodig,' antwoordde hij.

'Laten ze het dan ook op andere plaatsen proberen, kapitein.'

'Nee. Gaan jullie maar door met graven. Twee putten van 30 meter produceren geen water, eentje van 40 meter misschien wel.'

'Ja, kapitein.'

'Een schepje erbovenop, dus. Onze mensen sterven van de dorst.'

Ja, ze sterven, maar tergend langzaam. Het is een niet aflatende marteling, die dag in dag uit met één mok per soldaat aanhoudt. Door het stof en het werk lijden mijn soldaten binnen de put meer dorst dan daarbuiten, maar het graven moet doorgaan.

Dat heb ik ze meegedeeld, waarop ze een machteloos protest lieten horen dat ik gesmoord heb door ze in naam van de commandant een groter rantsoen coca en water toe te zeggen.

9 mei

Het werk gaat door. De put groeit voor ons gevoel uit tot een angstaanjagende, levensechte en vraatzuchtige persoonlijkheid, tot de onbekende heer en meester van de sappeurs. Naarmate de tijd vordert dringt de aarde die zij binnendringen bij henzelf binnen. Het lijkt alsof ze door hun zwaartekracht steeds meer deel worden van de passieve, hechte en oneindige materie. Ze bewegen zicht voort over dat nachtelijke pad, door die verticale grot, geven gehoor aan een naargeestige verleiding, aan een onverbidde bevel zich los te rukken van het licht en tegen de richting van hun bestaan als menselijk wezen in te gaan. Telkens als ik hen zie, krijg ik de indruk dat ze niet uit cellen bestaan maar uit stofmoleculen. Aarde in hun oren, in hun oogleden, wenkbrauwen en neusvleugels, hun haren wit en aarde in hun ogen, en hun ziel vol met de aarde van de Chaco.

24 mei

We zijn een paar meter opgeschoten. Het werk gaat tergend langzaam: één soldaat graaft in de put, een ander bedient boven de katrol, en de aarde komt naar boven in een benzineblik dat als emmer dienst doet. De soldaten klagen over ademnod. Als ze werken, drukt de atmosfeer hun lichaam samen. Onder hun voeten, om hen heen en boven hen nemen aarde en duisternis toe. Stug, donker, naargeestig, doortrokken van een drukkende stilte stapelt zich een onbeweeglijke en verstikkende, op looddamp gelijkende massa boven op de graver op, die hem bedelft onder de duisternis als een verscholen worm uit een ver geologisch tijdperk, vele eeuwen van het aardoppervlak verwijderd.

Hij drinkt het lauwe en stroperige vocht uit de veldfles dat meteen op is, want het rantsoen, ook al krijgt 'die in de put' het dubbele, verdampt in zijn keel, zo

verschroeiend is de dorst. Met zijn voeten zoekt hij in het dode stof de oude koelte van de voren die hij vroeger trok in de bevoeide aarde – die zijn huid zich nog herinnert – van zijn lapje grond, ver weg.

Dan hakt hij, hakt hij met zijn houweel, terwijl de aarde naar beneden valt en zijn voeten bedekt, zonder dat er ooit water verschijnt. Water waar we allemaal, totaal geconcentreerd als we zijn op dat dove en stomme gat, als krankzinnigen naar hunkeren.

5 juni

We zitten bijna op 40 meter. Om mijn soldaten aan te moedigen ben ik zelf ook de put ingegaan om te werken. Het voelde alsof ik afdaalde in een droom, zo'n droom waarin je eindeloos naar beneden valt. Daarbinnen ben ik voor altijd gescheiden van de rest van de mannen, ver van de oorlog, door de eenzaamheid naar een plaats van vernietiging gevoerd die me met haar ongrijpbare handen van het niets langzaam wurgt. Het licht is niet te zien en de compacte atmosfeer drukt van alle kanten op mijn lichaam. De zuil van duisternis valt loodrecht op me en bedelft me, ver buiten het gehoor van de mannen.

Ik heb geprobeerd met woeste houweelslagen snel te werken in de hoop dat daarmee ook de tijd sneller zou gaan. Maar in deze afgesloten ruimte is de tijd star en onveranderlijk. Het voortschrijden van de uren wordt niet door het licht aangegeven, de tijd staat stil in dit ondergrondse dat zwart en vormloos is als een donkere kamer. Dit is de dood van het licht, de wortel van die enorme boom die 's nachts groeit, de hemel dooft en de aarde in rouw dompelt.

16 juni

Er gebeuren rare dingen. Die krap bemeten donkere kamer op de bodem van de put begint – als reactie op al die dromen – beelden van water te onthullen. Op 41 meter diepte schept de obsessie voor het water een vreemde en fantastische wereld, die tot uitdrukking komt in een uitzonderlijke gebeurtenis die daar heeft plaats gehad.

Cosñi Herbozo heeft het me verteld. Gisteren was hij beneden in de waterput in slaap gevallen toen hij opeens een zilveren slang zag opvlammen. Toen hij hem vastpakte loste hij op in zijn handen, maar daarna verschenen er meer slangen, die over de bodem van de put begonnen te krioelen tot ze een bron vormden van witte, bubbelende belletjes die groter werden en de naargeestige cilinder tot leven brachten als één betoverde slang die zijn stugheid verloor en soepel werd als een waterkolom, waardoor Cosñi zich opgetild voelde tot hij bij het hallucinerende oppervlak van de aarde uitkwam.

Daar zag hij tot zijn grote verbazing dat de hele omgeving door de watervloed veranderd was. Elke boom werd een fontein. Het rietveld verdween en werd een groen meer, waarin de soldaten zich baadden in de schaduw van de wilgen. Het bevreesde hem niet dat de vijand hen vanaf de andere kant met mitrailleurvuur bestookte en dat onze soldaten onder water doken om schreeuwend en schaterend de kogels op te vissen. Hijzelf wilde alleen maar drinken. Hij dronk uit de fonteinen en hij dronk uit het meer, terwijl hij zich onderdompelde in ontelbare

watervallen die tegen zijn lichaam spatten, en regen uit de fonteinen op zijn hoofd kletterde. Hij dronk en dronk, licht en overvloedig als een droom, maar al dat water kon zijn dorst niet lessen.

Gisteravond kreeg Cosñi koorts. Ik heb opdracht gegeven hem naar de ziekenboeg van het regiment te brengen.

24 juni

Toen de divisiecommandant langsreed heeft hij zijn auto laten stilhouden. Hij heeft met me gesproken, maar weigerde te geloven dat we, door met een emmertje aan een riem aarde op te hijsen, al bijna een diepte van 45 meter hadden bereikt.

'Kolonel,' heb ik hem gezegd, 'je moet zelfs schreeuwen om een soldaat naar boven te laten komen als zijn taak erop zit.'

Samen met een paar pakjes coca en sigaretten stuurde de kolonel ons even later een trompet.

Wij zitten dus vast aan die put. We gaan voort. Of liever, we gaan terug tot het middelpunt van de planeet, terug naar een geologisch tijdperk waar de duisternis huist. We achtervolgen het water dwars door de onverstoerbare aardmassa. Steeds eenzamer, somberder, donker als hun gedachten en hun lot, graven mijn mannen en graven, traag en stil als gnomen graven ze atmosfeer, aarde, leven.

4 juli

Zou er dan echt water zijn...? Sinds de droom van Cosñi vindt iedereen water! Pedraza vertelde dat hij kopje onder ging in plotseling opborrelend water dat tot boven zijn hoofd steeg. Irusta zegt dat hij met zijn houweel op ijsschotsen stootte, en Chacón kwam gisteren boven met een verhaal over een grot die verlicht werd door de zwakke weerspiegeling van de golven van een ondergronds meer.

Liggen al die pijn, al dat zoeken, al die hunkering en al die dorstige zielen, opgehoopt in een diep gat, aan de basis van al die bronnen?

16 juli

De mannen worden ziek. Ze weigeren de put nog in te gaan. Ik moet ze dwingen. Ze hebben me gesmeekt ze over te plaatsen naar het regiment aan het front. Ik ben nog eens naar beneden gegaan en ben versuft en vervuld van angst weer boven gekomen. We zijn bijna op 50 meter. De steeds compactere atmosfeer sluit zich om het lichaam in een beklemmend onbehagen dat zich naar alle welvingen van het lichaam voegt en doet bijna de onzichtbare draad breken die in de diepe duisternis, die zwaar als lood langzaam naar beneden valt, de nietig geworden mens als een verre herinnering met het aardoppervlak verbindt. De angstwekkende zwaarte van willekeurig welke stenen toren lijkt nog niet op de naargeestige zwaartekracht van die kolom van warme, bedorven lucht die geleidelijk naar beneden zakt. De mannen zijn het fundament. De omarming van de benedenwereld verstikt de soldaten, die het niet langer dan een uur in die onmetelijke diepte uit kunnen houden. Het is een nachtmerrie. Deze aarde van de Chaco heeft iets vreemds, of er een vloek op rust.

25 juli

Ieder uur werd er in de opening van de waterput op de trompet die ons door de divisie geschonken is, geblazen om de graver naar boven te roepen. Die trompets-toot moest daar beneden op de bodem wel overkomen als een straaltje licht. Maar ondanks de trompet kwam er vanmiddag niemand naar boven.

‘Wie is er beneden?’ vroeg ik.

‘Pedraza.’

Ze riepen hem en bliezen de trompet.

‘Tettererèèè!!...Pedraza!!!’

‘Die is in slaap gevallen...’

‘...of dood,’ maakte ik de zin af en ik gaf bevel beneden te gaan kijken.

Een soldaat daalde af, en midden in de kring die wij rond de opening van de put vormden, kwam na lange tijd een half gestikte Pedraza naar boven, zijn lichaam ondersteund door de soldaat en vastgebonden aan de leren riem die met de lier omhoog werd gedraaid.

29 juli

Vandaag is Chacón flauwgevallen en toen hij omhoog werd gehesen, was het een even luguber gezicht als wanneer een gehangene wordt opgetrokken.

4 september

Komt hier ooit een einde aan...? We graven al niet meer om water te vinden, maar om een onafwendbaar noodlot, een ondoorgrondelijk plan, te volvoeren. Mijn soldaten takelen af in de draaikolk van de doodse, holle ruimte die hen als blinden voor haar stomme, zinloze uitbreiding uitdrijft en hen daarmee aan de aarde nagelt.

Hierboven heeft de put het voorkomen gekregen van iets onvermijdelijks, einde-loos en machtig als de oorlog zelf. De opgegraven grond vormt harde heuvels, waar hagedissen en kardinaalvogels op afkomen. Als de door zweet en aarde getekende sappeur met zijn witte oogwimpers en haren in de putopening verschijnt, lijkt het of hij uit een ver plutoniumland komt, net een prehistorisch monster dat in een rivierbedding is opgedoken. Om maar iets te zeggen, vraag ik soms:

‘En...?’

‘Nog altijd niets, sergeant.’

Nog altijd niets, net als de oorlog... Een niets waar geen einde aan komt!

1 oktober

We hebben het bevel gekregen te stoppen met graven. In zeven maanden is er geen water gevonden.

Intussen is de plek ingrijpend veranderd. Van stokken en takken zijn er hutjes opgetrokken en een commandopost voor het bataljon. We moeten ons nu een weg naar het westen gaan banen, maar ons kampement blijft hier staan.

De put blijft ook hier, in de steek gelaten met z'n stomme en afschuwelijke muil en z'n troosteloze afgrond. Voor ons blijft dit naargeestige gat altijd een indringer,

een stompzinnige en toch te respecteren vijand, net als een litteken onverschillig voor onze haat. Nergens goed voor.

7 december (Ziekenhuis Platanillos)

Toch nog ergens goed voor, die vervloekte put!...

Mijn indrukken zijn nog vers, want de aanval had plaats op de vierde, en op de vijfde ben ik hier gebracht met een acute aanval van malaria.

Waarschijnlijk heeft een van de mannen die aan het front, waar het bestaan van de put een ware legende is geworden, gevangen is genomen, de *pila's* verteld dat er achter de Boliviaanse stellingen een put was. Door de dorst gekweld besloten de *guarani's*⁹ tot de aanval over te gaan.

Om zes uur 's morgens werd het bos door mitrailleurvuur opengereten. We ontdekten pas dat de voorste loopgraven al ingenomen waren toen we op 200 meter afstand de schoten van de *pila's* hoorden. Twee steelgranaten kwamen achter onze tenten terecht.

Ik bewapende mijn sappeurs met hun vuile geweren en stelde ze op in schutterslinie.

Op dat moment kwam een van onze officieren aangerend met zijn sectie, die hij links van de put positie liet nemen, terwijl wij ons rechts ervan hadden opgesteld. Sommigen zochten bescherming achter de hopen opgegraven aarde. Met een geluid als van macheteslagen braken de kogels de takken af. Twee mitrailleurssalvo's spleten als bijlslagen een palobobo open. Het geweervuur van de *pila's* werd heviger en te midden van de explosies was hun woeste geschreeuw te horen, waarbij zij de kracht van hun aanval op de put concentreerden. In zijn verdediging wisten wij echter van geen wijken. **ALSOF ER WERKELIJK WATER IN ZAT!**

De kanonschoten reten de aarde open, de mitrailleurssalvo's kliefdens schedels en borstkassen, maar gedurende het vijf uur durende gevecht weken wij niet van de put.

Om 12 uur viel een zinderende stilte in. De *pila's* waren vertrokken. Wij verzamelden de doden, de *pila's* hadden er vijf achtergelaten en onder onze acht doden bevonden zich Cosñi, Pedraza, Irusta en Chacón. Daar lagen zij met ontblote borst, en ze lieten hun tanden zien, nog altijd vuil van de aarde.

De hitte, dat doorzichtige spook dat over het bos lag uitgestrekt, verzengde bomen en hersenen en deed de grond knisperen. Om ons het werk te besparen graven te moeten delven, dacht ik aan de put.

De dertien lijken werden naar de rand gesleept en voorzichtig de opening ingeduwd, waar ze onder invloed van de zwaartekracht langzaam rondraaiend door de duisternis werden opgeslokt.

‘Waren ze dat...?’

Toen gooiden we er aarde in, veel aarde.

Maar zelfs zo is deze droge put nog steeds de diepste van de hele Chaco.

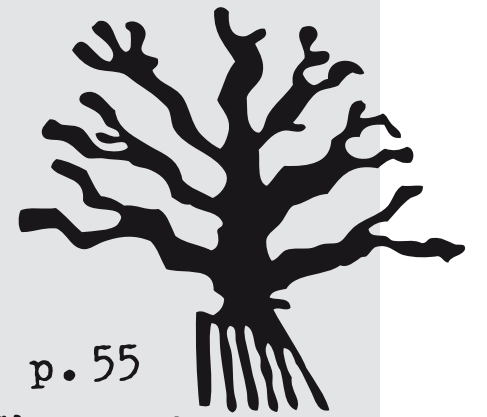
⁹ *Guarani*: inheemse bevolking uit dat gebied, hier: de Paraguayanen

PERUVIAN HEAVY WEIGHTS

CHERMAN

p. 55
Cherman

**SANTAMONIKA
SANTAMARIA**

MONICA SANTAMARIA
1973 - 1994

**NI A KOKACHOS
APRENDISTE!**

NORBERTO SANTA CRUZ
1940 - 1994

**KALLE LUNA
KALLE SOL**

HECTOR LAVOE
1944 - 1993

**SOBRE LAS OLAS
LA REYNA VA!**

SOFIA HERMALINDA
1944

**SOY MUCHACHO
PROVINCIANO**

CHAKALON
LORSEN PALACIOS BRUMI
1948 - 1994

**EL PINTOR
DE LA PARADA**

(NOEL LUNA, CRISTO 1987)

VICTOR ROMANZA
1948 - 1994

**SE MAJU!
NO MALU!**

MARIA JULIA MANTILLA
1949

**HAY HERMANOS,
MUCHISIMO QUE HACER...
Y NO HAS HECHO NI MIERDA.**

CESAR VALLEJO
1893 - 1938

EL PERU FUE GRANDE Y PODEROSO,
PUEDE VOLVER A SERLO CUANDO TU VIERAS,
POR LA OTRA DE TU CORAZON,
DE TUS BRAZOS Y DE TU CEREBRO.

ELENA IZCUE
(1904 - 1970)

**MORENA
DE ORO**

LOCA DE ORO
(1904 - 1961)

**PUÑO
DE ORO**

MARCO MIRA
(1902 - 1981)

DE STRIJD TEGEN DE SPREEUW
ROSSANA DÍAZ COSTA

VERTALING DOOR MARC ALTENA

Daar gaat ze weer, zoals elke dag, met haar boodschappentas en haar paraplu. Mineraalwater, sla, yoghurt, volkorenbrood, koffie, dat nieuwe schoonmaakmiddel dat écht zo goed is, nu alleen nog sigaretten, maar die koopt ze bij de sigarenwinkel naast haar huis, waar Paula werkt, dan kan ze haar gelijk vragen wat haar plannen zijn voor het komende lange weekend. O ja, en ook de krant nog; 's woensdags koopt Sandra de krant omdat er dan een fantastische beautybijlage bij zit. Eerst naar de kiosk, die naast de supermarkt zit, en dan oversteken naar de sigarenwinkel. Maar ze kan echt niet langer zonder en daardoor wordt ze gedwongen om eerst over te steken naar de sigarenwinkel en later weer terug te gaan voor een krant. Ze gaat de winkel binnen, zegt Paula gedag, zoals elke dag, krijgt haar sigaretten en neemt er snel eentje. Paula pakt er ook eentje uit het sigarettenimperium achter zich en geeft haar een vuurtje. Omdat Paula heerlijk bruin is, vraagt Sandra wat haar geheim is. Paula zegt dat ze helemaal geen geheim heeft, dat ze altijd zo bruin is dankzij de zonnebank, dat ze er vorige week bovendien iedere dag onder heeft gelegen om er komend weekend goed uit te zien, want wat blijkt, Luis heeft haar uitgenodigd om het weekend door te brengen in een hotel op Ibiza, stel je eens voor, zegt ze, en niet zomaar een hotel, voegt ze eraan toe, maar eentje met zwembad, jacuzzi en buffetten, zo fantastisch, niet te geloven, en hoe kan ze daar nu helemaal wit en bleekjes naar toe gaan, met de tanga die ze speciaal voor de gelegenheid heeft gekocht, ik heb geen idee hoe hij me staat, ik heb nog nooit een tanga gedragen, zegt ze bezorgd, maar ik liep ertegenaan toen ik laatst aan het shoppen was voor een broek en een leren jasje en ik kon hem gewoon niet laten hangen. Sandra is een beetje teleurgesteld, want nog voor ze Paula heeft kunnen vragen wat ze dit weekend gaat doen, heeft ze al antwoord gekregen, en dus zegt ze alleen maar dat ze zelf helemaal niets gaat doen, omdat ze wacht tot ze gebeld wordt door de jongen die ze twee weken geleden heeft leren kennen, hoewel ze de hoop dat hij nog iets van zich zal laten horen eigenlijk al heeft opgegeven, maar dan zegt Paula tegen Sandra dat ze die jongen beter kan vergeten en op zoek moet gaan naar een ander, vandaag nog, zij zal wel met haar meegaan, want per slot van rekening vertrekt ze de volgende dag pas in de middag naar Ibiza en dus heeft ze deze avond nog voor zichzelf en haar vriendinnen. Sandra fleurt weer wat op en begint na te denken over wat ze die avond aan zal trekken, geen moment uit het oog verliezend hoe knap Paula is met haar gebruide huid. Ik ga volgende week naar de zonnebank, zegt ze tegen Paula, ik wil ook een mooi kleurtje. Hoe heet die gast eigenlijk, vraagt Paula aan Sandra, Fran, hij heet Fran en het is een stuk, dat wil je niet weten, een ogen dat hij heeft, een armen en een glimlach, niet normaal, zo'n gast die je niet snel vergeet, en het was niet eens zo'n klootzak, je weet wel, zo eentje die het ene vriendinnetje na het andere verslijt, nee, hij zag er heel gevoelig uit, intelligent, apart, geloof het of niet, maar hij houdt van lezen, hoeveel jongens houden er nu van lezen, zegt Sandra met haar open wijd ogen. Net op dat moment stapt er een jongen de sigarenwinkel binnen, een boomlange en pikzwarte jongen, met een houten bord vol speldjes om te verkopen en met om zijn armen ook nog een stuk of wat kettingen, die zo te zien ook te koop zijn. De jongen glimlacht zijn stralend witte tanden bloot, maar doet zijn mond verder niet

open, en dus zegt Sandra maar heel snel nee bedankt, en Paula ook, die hem ook nog eens een nerveuze glimlach teruggeeft. De jonge Afrikaan druipt af en Sandra zegt die arme jongen, hij spreekt zeker geen Spaans, waarop Paula zegt dat er heel veel van zijn, van die Afrikanen, dat ze haar in de sigarenwinkel altijd van alles komen aanbieden, ze weet ook niet waarom, ze koopt nooit iets van ze, want je weet ook wel dat er hier altijd volk is, en stel je voor, ik ben iets aan het kopen en dan komt er een klant binnen, terwijl die gast hier staat met dat bord dat de halve winkel in beslag neemt, wat zouden de mensen wel niet zeggen. Net op dat moment komt er een jongen de winkel binnen met een motorhelm onder zijn arm. Hij vraagt om een pakje Marlboro en blijft met de twee meiden staan flirten. Vervolgens komt er een meneer binnen, die pas als het geflirt voorbij is, snel zijn sigaren kan kopen. Als de twee meiden daarna weer alleen zijn, bijten ze zich tegelijkertijd op de lippen. Zo, dat was nog eens een lekker ding, heb je dat gezien, zegt Paula, waarop Sandra vraagt of ze altijd van die klanten heeft. Soms wel, antwoordt Paula, zo heb ik Luis ook ontmoet, die ziet er weliswaar niet zo om op te vreten uit als die gast met die motor net, maar hij is toch ook best knap en bovendien stinkend rijk. Op grappende toon zegt Sandra tegen Paula dat ze een ongelooflijke materialist is, en dat zijzelf niet om dat soort dingen geeft, nee, nee, vast niet, reageert Paula, nee, geloof me, echt niet, kijk maar, Fran heeft zelfs geeneens een auto, zegt Sandra, dat meen je niet, is het echt, hoe hebben jullie dat dan gedaan toen jullie elkaar leerden kennen, vraagt Paula, nou, gewoon, antwoordt Sandra, we zijn naar zijn huis gelopen en toen... je weet wel. Sandra en Paula lachen samenzweerderig. Dan komt er een meisje van zo te zien ongeveer hun leeftijd de sigarenwinkel binnen, met een stapeltje brieven in een plastic zakje. Haar kastanjebruine haar zit wat warrig en haar kleding is wat uit de mode. Ze vraagt om postzegels en Paula moet de brieven voor Zuid-Amerika stuk voor stuk wegen, eentje moet er naar Chili, eentje naar Ecuador en de overige vijf naar Peru. Het meisje helpt Paula met het plakken van de postzegels; het zijn er een hele hoop, omdat je brieven allemaal te zwaar zijn, zegt Paula tegen het meisje, en het meisje zegt dat ze dat wel weet. Het meisje betaalt en terwijl ze de winkel uitloopt zegt ze dank je wel met een niet-Spaans accent. Paula zegt tegen Sandra dat er een heleboel Zuid-Amerikanen in de wijk wonen, zoals dat meisje ook, ze weet niet precies waar ze vandaan komt, maar in ieder geval wel uit Zuid-Amerika. Sandra zegt dat het meisje een Argentijnse moet zijn, want ze is niet echt donker, ja, dat dacht ik ook, antwoordt Paula, maar ze stuurt helemaal geen brieven naar Argentinië, dus waar ze nou precies vandaan komt, ik weet het niet, ik zal het haar de volgende keer eens vragen. Sandra kijkt ineens op haar horloge, en zegt dat ze op moet schieten, dat ze straks nog te laat op haar werk komt, waarop de vriendinnen met twee kussen afscheid van elkaar nemen. Sandra zegt tegen Paula dat ze haar nog wel zal bellen op haar 06-nummer om voor die avond iets af te spreken, of haar anders nog wel een sms'je zal sturen. Paula zegt tegen Sandra dat ze buiten op moet passen met waar ze loopt, omdat de spreuwen vuil uit de container hebben zitten halen en er een vieze bende van hebben gemaakt. De wat, vraagt Sandra, de spreuwen, mens, de meeuwen, je weet wel, die alles alleen maar

onderpoepen en overall een schijtsooi van maken, antwoordt Paula. Sandra loopt naar buiten en kijkt goed uit waar ze loopt om niet in de viezigheid te stappen. Dan ineens begint het te regenen. Ze zet haar paraplu op en denkt shit, net nu ik mijn nieuwe laarsjes aanheb. Ze steekt de straat over om de krant te gaan halen en als ze de straat weer terug oversteekt in de richting van haar flat, valt de beautybijlage in een plas die zich door de regen heeft gevormd. Shit, shit, denkt Sandra weer, die de totaal doorweekte en zo goed als afgeschreven bijlage uit het water vist en in haar boodschappentas stopt. Bij de ingang van haar flat komt ze een buurvrouw tegen, van wie ze de naam steeds vergeet, en ze zegt haar gedag. De buurvrouw zegt wat een mooie nieuwe laarzen en Sandra bedankt haar voor het compliment. Eenmaal binnen kijkt ze of er post in haar brievenbus zit. Reclame, reclame en nog eens reclame, of nee, toch niet, hier zit nog iets anders, een briefje van de gemeente, eens kijken, 'geen afval bij het open raam plaatsen, want dat trekt meeuwen en spreuwen aan', kijk nou, wat raar, daar heb je die vogels weer, 'komend weekend zullen er valken worden losgelaten om ze uit de stad te verjagen'. Nou, blij toe, anders komen we nog onder de viezigheid te zitten, denkt Sandra. Ze stopt de inhoud van de brievenbus in zijn geheel in haar boodschappentas en drukt daarna op het knopje van de lift. Naast haar verschijnt een jonge man, strak in het pak en met een stropdas om. Ze heeft hem al een paar keer eerder gezien, maar is er nog altijd niet achter op welke verdieping hij woont. Als de lift er is, stappen ze beiden in. Voor het instappen glimlachen ze even naar elkaar. De man kijkt naar het plafond van de lift, Sandra naar de langzaam verspringende nummers. Hij heeft op tien gedrukt. Sandra denkt dat ze er eindelijk achter is waar hij woont, hij is ook zo knap. De lift komt aan op de tiende. De man zegt haar gedag en stapt uit. Op haar gemak kijkt ze nu in de spiegel en tot haar schrik ziet ze dat ze rondom haar ogen nog meer rimpels krijgt. Die beautybijlage moet ik hoe dan ook droog zien te krijgen, want vandaag staat er een antirimpel-special in, denkt Sandra, terwijl ze ook haar tanden bekijkt en ziet dat ze wat gelig zijn, shit, dat komt van het roken, ik moet een speciale tandpasta hebben. Als de lift aankomt op de achttiende, stapt Sandra uit en loopt dan een andere buurvrouw tegen het lijf, die samen met haar dochtertje op de lift staat te wachten. De buurvrouw groet haar en vraagt of het hard regent. Sandra zegt van wel, en dat ze een paraplu mee moet nemen. De buurvrouw laat Sandra haar paraplu zien en zegt goed voorbereid te zijn op wat er die middag aankomt. Wat een pech, dat het juist dit weekend slecht weer wordt, ik heb medelijden met al die mensen die naar het strand gaan, in heel Spanje gaat het regenen hebben ze gezegd, tot in Andalusië aan toe, moet je je voorstellen, wij gaan daarom maar naar een boerderijtje in het binnenland, met open haard, lekker warmpjes, want de zomer lijkt nog ver weg, zegt de buurvrouw. Sandra vertelt dan dat een vriendin van haar, die van de sigarenwinkel, je weet wel, die blonde, samen met haar vriend naar Ibiza gaat, het arme schaap, ik denk niet dat ze weet wat voor weer het wordt, ze heeft zelfs een tanga gekocht en denkt dat ze heerlijk in de zon kan gaan liggen daar op de Balearen, zie je nou wel, meid, dat is wat ik bedoel, de vakantie van je vriendin is verpest, wat sneu, en jij, ga jij niet weg, vraagt de buurvrouw, welnee, antwoordt

Sandra, ik blijf lekker rustig thuis, uitrusten, ik heb geen idee hoe het komt, maar ik ben de laatste tijd maar steeds zo moe, ik ga lekker slapen en stappen met vriendinnen, weet je, en misschien ook nog wel naar de bioscoop, naar die film met Julia Roberts, die schijnt best goed te zijn. Maar goed, ik ga weer verder, ik moet nog eten en daarna naar mijn werk, en ik ben al erg laat, tot ziens. Ja, ik moet ook verder, ik moet mijn zoontje nog van school halen, niet op je nagels bijten, zegt de buurvrouw dan ineens tegen haar dochttertje en ze geeft het meisje een lichte tik, en je moet zeker naar die film met Julia Roberts gaan, die is echt fantastisch. De buurvrouw zegt gedag en stapt de lift in. Sandra zegt nogmaals tot ziens en gaat naar binnen. Ze loopt naar de keuken en zet haar paraplu op het balkon. Ze haalt de boodschappen uit haar tas en hangt de beautybijlage aan een knijper te drogen op het balkonnetje waar ze ook haar paraplu heeft neergezet. De reclamefolders doet ze in de vuilnisbak, maar het briefje van de gemeente houdt ze apart en gooit ze samen met de krant op tafel, naast de boodschappen. Dan beseft ze dat ze haar jasje nog aan heeft. Ze trekt het uit, loopt ermee naar haar slaapkamer en hangt het op een hangertje naast een ander leren jasje. Ze kijkt naar zichzelf in de slaapkamerspiegel en doet haar haar in een staart. Vervolgens zoekt ze iets in een van de zakken van het jasje en vist haar aansteker en sigaretten eruit. Nerveus steekt ze er eentje op en gaat dan naar de keuken. Ze legt haar sigaret zolang in de asbak, doet haar schort voor en zet de televisie aan. Het journaal begint net, de openingstune klinkt. Sandra gaat de sla wassen, kookt een eitje. Op televisie wordt er gezegd dat er in Madrid een afschuwelijk misdrijf is gepleegd: in de wijk Lavapiés hebben skinheads een Peruaanse man doodgeslagen en een Marokkaanse vrouw ernstig toegetakeld. De Peruaan is ter plekke overleden en de Marokkaanse is bewusteloos en zwaargewond afgevoerd naar het dichtstbijzijnde ziekenhuis en ligt nu op de intensive care. De daders zijn voortvluchtig en worden door de politie gezocht. De arme stakkers, denkt Sandra, en dan denkt ze weer aan Fran. Misschien heeft hij me wel niet gebeld, omdat hij me eigenlijk helemaal niet zo leuk vond, denkt Sandra, ik ben ook zo dik, of misschien is het ook wel dit haar, ik denk dat ik het maar eens een ander kleurtje moet geven, want dit staat me niet, en misschien vond hij me daarom ook wel niet zo leuk, al kan ik het me eigenlijk niet voorstellen, want hij zag eruit als een heel bijzondere jongen, en hij zei zulke mooie dingen... En als hij nu eens een vriendin heeft, ik ga terug naar de bar waar ik hem heb leren kennen, om te kijken of ik hem weer tegenkom, en zo niet, dan zoek ik hem thuis op, want er zijn verdomme al twee weken voorbij, hij heeft me toen gezegd dat hij voorlopig geen tijd zou hebben, maar dat is tenslotte alweer een tijdje geleden, denkt Sandra hardop. Op tv gaat het ondertussen over het Palestijns-Israëliëse conflict, Sandra denkt wat saai en zapt weg naar een ander kanaal, maar op het ene is er sport en op het andere ook, en dus zet Sandra het journaal maar weer op, Arafat is aan het woord, en Sandra blijft naar het beeld zitten staren, ze rookt een sigaret en denkt aan het gezicht en lichaam van Fran. Het was echt wel een knappe gast, denkt ze, ook al zei hij van die eigenaardige dingen, hoe was het ook alweer, dat het een steeds grotere klerezooi werd of zoiets, en dat we er iets tegen moesten doen... en dan

die ogen van hem, die grote groene ogen, precies waar ik gek op ben...en wat zei hij ook alweer nog meer, dat we die arme vogels zonodig af moesten maken, maar niets deden aan de klerezooi die we er zelf van maakten, over welke vogels zal hij het gehad hebben, vraagt Sandra zich af, misschien wel over die vogels die de gemeente wil uitroeien, lacht ze. Het ei is klaar en dus neemt Sandra het van het vuur. Ze laat het afkoelen onder de koude kraan, pelt het, snijdt het boven de sla in plakjes, pakt dan een tomaat, en doet die ook over de sla. Ondertussen denkt ze eraan dat Fran een heel bijzonder iemand is, omdat hij op de dag dat ze hem heeft ontmoet met een paar zwarte Afrikanen stond te praten alsof het de gewoonste zaak van de wereld was, het waren verdomme zijn vrienden, denkt ze, nee, een racist is het niet, en dat is oké, denk ik, en hij heeft me ook nog voorgesteld aan een vriend van hem uit Colombia, jeetje, het is echt iemand van de wereld, niet zo'n typische gesloten Spanjaard die denkt dat alles van buiten slecht is. Op tv hebben ze het ondertussen over een bootje dat is onderschept voor de kust van Andalusië, vol illegale immigranten uit Marokko en donker Afrika, onder wie ook vijf zwangere vrouwen, de arme stakkers, denkt Sandra, terwijl ze haar sla eet en weer denkt dat ze af moet vallen omdat Fran haar misschien wel een beetje dik vond, bovendien had Paula het haar ook al gezegd en op dat moment had ze niet naar haar geluisterd, maar het was haar in het verkeerde keelgat geschoten dat ze tegen haar gezegd had 'hé, Sandra, wat ben je dik geworden,' maar wacht maar, Paula zal nog raar opkijken, ik ga op dieet, ik ga naar een sportschool, en dan heb ik zo weer een beeldschoon figuur. Onder de reclame eet Sandra haar light-yoghurt. Als ze opstaat om koffie te zetten, herinnert ze zich dat Fran het ook nog had gehad over het einde van de wereld of zoiets, en steeds maar weer had herhaald dat het een steeds grotere klerezooi werd. Jee, mijn handen zien er echt niet uit, ik mag ze wel eens insmeren met een hydraterende crème, denkt Sandra plots, terwijl ze een sigaretje zit te roken in afwachting van haar koffie. Op tv gaat het ondertussen over de Franse verkiezingen en het fascistische gevaar dat in Europa dreigt, in totaal zes miljoen Fransen hebben op extreem-rechts gestemd, jeetje, wat is dat nieuws toch saai, denkt Sandra en ze zet de tv uit, haalt de beautybijlage van de waslijn en glimlacht als ze ziet dat hij droog is. Terwijl ze haar koffie drinkt en nog een sigaretje rookt, bladert ze het blad door en komt ze de antirimpel-special tegen. Terwijl ze die leest gaat het door haar heen dat het misschien wel haar rimpels zijn die Fran hebben afgeschrikt, en dat hij daarom niet met haar naar bed wilde die dag, jee, wat een vreemd figuur toch, ik bood me praktisch op een presenteerblaadje aan, maar niets, hij ging maar door met dingen uitleggen waar ik niets van begreep, terwijl ik alleen maar wilde dat hij me beetpakte en oefff, als Paula het eens wist, ze zou me wurgen, ze zou me zeggen dat ik in het klooster thuishoorde, maar ja, hij praatte ook zo bezielend over al die dingen, en het leek ook zo belangrijk wat hij allemaal zei... maar voor mij is liefde het allerbelangrijkst en het enige wat ik op dat moment wilde was liefde... nou ja, goed, Paula denkt dat we met elkaar naar bed zijn geweest en dat het fantastisch was, dus tegenover haar ben ik niet afgegaan, en jezusmina, wat is het al laat, denkt Sandra, ik moet naar mijn werk.

Sandra zet de afwas in de gootsteen, laat er wat water over lopen, en laat het verder zo staan. Ze doet haar schort af, gaat naar de badkamer, poetst haar tanden, denkt er weer aan dat ze een speciale tandpasta moet kopen, werkt haar make-up bij, doet een geurtje op, en brengt haar kapsel in model. Dan gaat ze naar de slaapkamer, waar ze zenuwachtig naar iets zoekt. Waar heb ik ze nou toch gelaten, denkt ze. In een van de zakken van haar andere leren jasje, het rode, vindt ze een potje met pillen en denkt gelukkig heb ik ze gevonden, want zonder die pillen is ze niets. Ze steekt het potje in haar handtas, gaat naar de keuken, steekt de beauty-bijlage ook in haar handtas en pakt haar paraplu van het balkon. Vervolgens gaat ze nog een sigaretje zitten roken, ondertussen weer aan Fran denkend. Hij had ongelofelijk veel boeken en hield van supervreemde muziek, herinnert Sandra zich, en hij keek ook heel rare films, waar ik echt nog nooit van had gehoord. Wat zit je nou toch verdomme te hopen dat hij je belt, mens, wat moet je met zo'n vreemd figuur, zo'n eenling, jij hebt iemand nodig die wat vrolijker is, niet zo somber, zegt Sandra tegen zichzelf. Dan werpt ze nog een blik in de krant en op het briefje van de gemeente. Een spreuuw, zou dat een soort van meeuw zijn, vraagt ze zich onder het lezen van het briefje af. Zodra ze haar sigaret op heeft, gaat ze de deur uit. Ze drukt op het knopje van de lift en net op dat moment komt haar buurvrouw van 14B naar buiten, de weduwe, het arme mens, denkt Sandra, zo oud en lelijk als ze is. De twee zeggen elkaar gedag en stappen samen de lift in. Sandra zegt tegen de weduwe dat ze er goed uitziet en het oudje bedankt haar voor het compliment. De weduwe heeft een plastic zak bij zich vol met oud brood. Sandra vraagt haar of ze naar het park gaat om het aan de vogeltjes te geven. Het oudje knikt van ja en zegt dat de ene helft voor de vogels in het park is, en de andere helft voor de meeuwen en de spreuuwen, voordat ze allemaal in de klauwen van de valken zijn gevallen. Spreuuwen, wat zijn dat precies voor vogels, vraagt Sandra haar. Het zijn net meeuwen, maar dan kleiner, donkerder, minder mooi, en ik vind het verschrikkelijk dat ze die arme beestjes allemaal gaan uitroeien, ze doen toch niemand kwaad, antwoordt het oudje. Ze stappen de lift uit en nemen voor de deur afscheid van elkaar. Sandra loopt naar de dichtstbijzijnde bushalte. De bus komt en ze stapt in. Op de radio klinkt een nummer uit Idols. Sandra herkent het meteen. Ik moet de cd kopen, denkt ze, en ook die van Big Brother. De bus komt aan bij de halte voor haar kantoor. Sandra stapt uit. Ze werkt de hele middag en zegt geregeld tegen zichzelf dat ze die pillen toch echt eerder moet gaan slikken, ze hebben steeds minder effect, denkt ze, die antidepressiva, en dus gaat ze met het potje dat ze eerder uit haar rode leren jasje heeft gehaald, naar het toilet en neemt er twee. Het gaat door haar heen dat ze volgende week dertig wordt en dat ze als klein meisje altijd had gedacht dat ze op haar dertigste getrouwd zou zijn met haar droomprins en een huis vol kinderen zou hebben. Terwijl ik nu zo de pest heb aan kinderen, zegt ze hardop, zichzelf aankijkend in de spiegel, pfff, ik ben echt niet van plan om kinderen te krijgen, van mijn leven niet, ik wil niet ook zo'n dikke koe worden. Ze stift haar lippen bij en gaat weer terug naar haar werkplek. Vandaag heeft de meerderheid van haar collega's het over de Franse verkiezingen, jeetje, wat zijn jullie toch saai, zegt ze, jullie kunnen het echt over niets anders hebben

dan politiek, en daarop vertelt een van haar collegaatjes haar dat ze een liposuctie gaat laten doen, iets waar Sandra erg in is geïnteresseerd, omdat ze het zelf ook overweegt. Mmm, het is minder duur dan ze me hebben verteld, maar eens kijken, wie weet laat ik het vóór de zomer ook nog wel doen, zegt Sandra. Dan gaat ze weer aan het werk en verschijnt het gezicht van Fran voor haar geest. Waarom kan ik die gast toch niet uit mijn hoofd krijgen, volgens mij word ik helemaal gek als hij me niet belt, denkt Sandra. Om Fran te vergeten opent ze internet en begint ze een chat. Haar chatnaam is 'natte poes', een naam die haar tot nu toe veel geluk heeft gebracht. Ze heeft via het chatten al heel wat jongens leren kennen. Met vier is ze er naar bed geweest en met vijf is ze uitgeweest en heeft ze gezoend. Hoe heette die gast ook alweer. Ze probeert zich de naam te herinneren van de jongen die ze als eerste heeft leren kennen met chatten, maar ze kan er niet opkomen, ze herinnert zich alleen nog dat ze hem niet leuk vond, maar uiteindelijk evengoed met hem naar bed is gegaan. Toen ze de volgende ochtend wakker werd, lag hij niet meer bij haar in bed, en ze heeft hem daarna nooit meer teruggezien. Die keer dacht ze ook al dat die gast haar had gedumpt omdat ze te dik was, maar dat kan haast niet, denkt ze nu, want toen had ik nog maatje 36. Nu torste ze maat 40 met zich mee en had ze dat potje, dat haar redding was, steeds harder nodig. Want zonder die pillen ben ik niets, niets, niets, denkt Sandra. Dan herinnert ze zich dat ze Paula nog zou bellen om voor die avond iets af te spreken en ze stuurt haar een sms'je. Daarna bekijkt ze haar horoscoop, de allernieuwste service van haar provider, Movistar. Je zult vandaag iemand ontmoeten, zegt het beeldscherm, laat de kans niet lopen. Geweldig, denkt Sandra, ik moet er dus goed uitzien vanavond.

De werkdag zit erop en Sandra gaat weer naar de bushalte. Het is al donker en het regent. Ze zet haar paraplu op en denkt weer aan haar nieuwe laarsjes. Shit, ze gaan helemaal naar de filistijnen, denkt ze. Ze steekt een sigaret op en wacht op de bus. Als hij om de hoek verschijnt, denkt Sandra bij zichzelf dat ze wel een hele pot koffie mag drinken als ze die avond nog met Paula uit wil, zo moe is ze. In de bus hebben ze een ander nummer uit Idols opstaan en Sandra denkt dat ze die cd toch maar niet gaat kopen morgen vroeg. Vlak bij haar flat stapt ze uit. Ze ziet het meisje dat die ochtend in de sigarenwinkel was, de Zuid-Amerikaanse, ook uitstappen, tegelijkertijd met haar. Het haar van het meisje is een beetje vies, haar rugzak is een beetje gescheurd en haar broek een beetje versleten. Het arme kind, denkt ze, en ze is nog wel zo knap. Als ze oversteekt komt ze de jonge Afrikaan van die ochtend weer tegen, die haar opnieuw speldjes en kettingen aanbiedt, en met een nerveuze glimlach zegt dus ze maar weer nee bedankt. Ze gaat het flatgebouw binnen en als ze thuiskomt doet ze meteen alle lichten aan, want ze heeft een hekel aan het donker, al helemaal sinds ze op zichzelf woont. Ze zet de tv aan. Het journaal is al begonnen. Ze kijkt op haar horloge en ziet dat het al half negen is. Shit, denkt ze, om kwart voor tien moet ik in die bar zijn en ik moet me nog douchen, mijn haar nog föhnen en me nog opmaken. Ze besluit er oogverblindend uit te zien, want ze moet iemand versieren die avond om Fran te vergeten. Haar horoscoop zegt het ook. Uit haar kleerkast haalt ze haar nieuwe

minirokje tevoorschijn. Hiermee komen ze op me af als bijen op honing, denkt ze. Ook pakt ze haar zwarte panty en zwarte laarzen, die altijd goede resultaten opleveren. Op televisie hebben ze het ondertussen weer over de crisis in het Midden-Oosten, over een aardbeving waarvan Sandra niets meekrijgt omdat ze onder de douche staat, over de Franse verkiezingen, de herdenking van het einde van de Tweede Wereldoorlog, het onderschepte bootje met illegale immigranten, de doodgeslagen Peruaan, de stakingen in Italië, en over een onopgeloste zaak, die Sandra's aandacht niet trekt, omdat de tv in de keuken staat en zij nog altijd in de badkamer bezig is haar haren te föhnen. Ik ga het stijlen, denkt Sandra, terwijl ze het op televisie over de onopgeloste zaak hebben, met stijl haar heb ik altijd veel meer succes bij de jongens dan met mijn natuurlijke krullen, en terwijl ze niet eens hoort wat er op tv gezegd wordt, begint ze zomaar ineens te huilen, zoals alle avonden voor de spiegel, als ze de rimpels ziet die ze krijgt en de grijze haren die in rap tempo de kop opsteken, en ze denkt dat het misschien wel door al dat gehuil komt, dat er zoveel rimpels om haar ogen verschijnen, en dat die pillen de laatste tijd niet echt meer helpen, dat ze er misschien maar meer van moest nemen dan de aanbevolen dosis, en dan hoort ze de eindtune van het journaal en heeft ze van de onopgeloste zaak dus helemaal niets meegekregen, maar ze zet wel de föhn uit om naar het weerbericht te luisteren, en bevestigd te zien dat het in heel het land gaat regenen zodat ze zich er stiekem een beetje over kan blijven verkneukelen dat Paula, die had gezegd dat ze dik was, niet lekker in de zon zal kunnen gaan liggen op Ibiza.

Sandra droogt haar tranen om zich op te kunnen maken en kleedt zich daarna snel aan, want ze moet zich haasten, om kwart voor heeft ze met Paula afgesproken. Als ze klaar is, steekt ze nog een sigaret op en terwijl ze zit te roken staart ze naar de beelden op tv, zonder te weten waarvan ze zijn, want ze ziet de hele tijd alleen maar het gezicht van Fran voor zich, die zegt dat het een steeds grotere klerezooi wordt. Ze drukt haar sigaret uit en denkt bij zichzelf dat ze nergens meer aan moet denken, dat te veel denken niet goed is. Ze pakt haar handtas en trekt de deur achter zich dicht, van haar flat, van het flatgebouw en van haar gedachten, en ze denkt nergens meer aan tot ze bij de bar is waar Paula op haar staat te wachten, samen met nog twee vriendinnen en wat gasten die ze net hebben leren kennen. Mooi, denkt Sandra, laat die Fran maar lekker de klere krijgen.

Bij de weduwe van 14B stond het journaal ook aan, maar zij was haar haren niet aan het föhnen en besteedde daarom wel aandacht aan het nieuws. Wat haar het meest bijbleef, was de onopgeloste zaak, waaraan ze de hele tijd moest denken terwijl ze haar kamillethee zette en haar twee cakejes at. In de stad waar ze woonde, had een 33-jarige jongeman twee weken geleden zelfmoord gepleegd. Hij was geïdentificeerd als Francisco Vega en dat zijn dood uiteindelijk was opgemerkt was te danken aan een oplettende buurman, wie het was opgevallen dat er in de flat naast hem al twee weken lang dezelfde muziek van Beethoven klonk en dat er bovendien een afgrijselijke stank onder de voordeur door kwam. De buurman

had toen de politie gebeld en die had het in verregaande staat van ontbinding verkerende lijk aangetroffen op bed, omgeven door honderden meeuwen en vooral spreeuwen, die blijkbaar door het raam naar binnen waren komen vliegen. Wat de politie niet begreep, was waarom de vogels het lijk niet hadden aangepikt, maar er lijdzaam omheen zaten, alsof ze de dode vergezelden. De buurman beschreef de overledene als een beetje een vreemd figuur, nogal op zichzelf, maar wel een goed kerel. Over zijn familie kon de buurman helaas niets vertellen, en ook wist hij niet of hij een vriendin had gehad, het was alleen maar mijn buurman, ziet u, omtrent zijn privéleven wist ik niets, verklaarde hij tegenover de autoriteiten. Francisco Vega had naast zich op bed een briefje achtergelaten, dat ondanks de aanwezigheid van de vogels nog helemaal gaaf was. Er stond een vreemde mededeling op: HET WORDT EEN STEEDS GROTERE KLEREZOOI. MAAR WAT KUNNEN DE SPREEUWEN DAARAAN DOEN?

De volgende ochtend wordt Sandra wakker met een man naast zich in bed die ze rond vieren heeft opgepikt in een bar, en het eerste wat ze denkt is dat die horoscoop van Movistar echt werkt. Ondertussen, een paar meter verderop, op nummer 14B, zit de oude vrouw te wachten tot het journaal opnieuw aandacht besteedt aan de onopgeloste zaak. Maar nee, ditmaal is het in zijn geheel gewijd aan de drukte op de weg vanwege het lange weekend en de overwinning van Valencia in de Spaanse competitie. Dus zet ze de tv maar uit en gaat bij het raam staan. Ze ziet een paar valken vliegen. En geen enkele meeuw. Geen enkele spreeuw. Het wordt een steeds grotere klerezooi, denkt ze, het wordt een steeds grotere klerezooi.

La Coruña, 2002

p. 73
Luis Rossell
Alfredo Villar
Jesus Cossio

RUPAY

LUIS ROSSELL, ALFREDO VILLAR, JESUS COSSIO

VERTALING DOOR ARIEKE KROES

Rupay – een beeldverhaal over het geweld in Peru 1980-1884

Dit jaar is de Peruaanse oud-president Alberto Fujimori veroordeeld tot 25 jaar cel voor het opdracht geven tot moorden en ontvoeringen tijdens de strijd tegen het terrorisme die zijn regeringsperiode (1990-2000) markeerde.

Over die strijd tussen de gewelddadige rebellenbeweging Lichtend Pad en het Peruaanse leger is inmiddels veel aan het licht gekomen, maar ook veel nog onopgehelderd gebleven.

De burgeroorlog begon volgens de officiële geschiedenis in 1980 met het verbranden van de stembiljetten in het dorp Chuschi, in de regio Ayacucho. Maar de verhoudingen tussen de overwegend indiaanse en in vele opzichten achtergestelde bevolking van de Andes en de Peruaanse staat stonden al op scherp sinds in 1969 in het standje Huanta in diezelfde regio protestacties voor gratis onderwijs bloedig neergeslagen werden door de zogenaamde *sinchis*, een speciale legereenheid. Volgens de officiële lezing kwamen daarbij 18 mensen om het leven, maar er wordt vermoed dat dat aantal enkele tientallen hoger ligt. Het repressieve geweld zette veel kwaad bloed bij de bevolking, vooral bij de scholieren en studenten. In dit klimaat begon de docent Abimael Guzmán de maoïstische revolutie te prediken. Hij richtte een communistische partij op, die al gauw bekend zou worden onder de naam Sendero Luminoso, Lichtend Pad. Zijn leerlingen gingen de revolutie organiseren in de omliggende dorpen.

Was er in het begin onder de bevolking veel sympathie voor de rebellenbeweging die zei voor hen op te komen, al gauw werden ze zelf het slachtoffer van het nietsontziende geweld. De beweging eiste onvoorwaardelijke steun, werd die niet gegeven, of waren er vermoedens in die richting, dan volgden bloedige sancties. Het leger opereerde op eenzelfde manier in hun strijd tegen de rebellen, en vermoordde vanaf een zeker moment zelfs bewust groepen burgers, omdat er dan zeker enkele terroristen tussen zaten.

Bij het geweld van beide zijden vielen bijna 70.000 doden; circa 4.000 massagraven zijn nog ongeopend.

In 2003 kwam de Comisión de la Verdad y la Reconciliación met een rapport waarin het gewelddadige verleden gedocumenteerd is. Maar weinigen zullen dit rapport lezen.

Rupay (Quechua voor branden, een verwijzing naar het platbranden van dorpen, wat een gebruikelijke praktijk was in die tijd, maar ook naar het in brand steken van elektriciteitsmasten, wat Lichtend Pad regelmatig deed om hun aanwezigheid kenbaar te maken) brengt enkele van de verhalen uit de beginperiode van de burgeroorlog in beeld. Niet om de geschiedenis te vertellen, maar enkele geschiedenissen, om zo het historisch geheugen van de Peruanen te beschermen tegen de vergetelheid. Een uitnodiging om de eigen geschiedenis kritisch onder de loep te nemen, dogma's te bevragen en discussies aan te gaan, om de stilte te verbreken.

Uit deze graphic novel komt het volgende verhaal over de slachting in Uchuraccay.

ROND 21 JANUARI 1983. EEN WAAND NA AANKOMST VAN HET LEGER IN HUAYCHAO, DRINGEN TOE IN LIMA GERUCHTEN DOOR OVER DE "TERECHTSTELLING" VAN ZEVEN VERMOEDDELIJKE LEDEN VAN LICHTEND PAD DOOR DE INDIANSE BOEREN IN HUAYCHAO.

IN HUAYCHAO HEBBEN ZE EEN VOORBEELD GESTELD, HULDE AAN DE MOEDIGE BOEREN DIE DEZE REBellen HEBBEN AANGEPAKT, HUN DAAD IS EEN SIGNAAL AAN DE SCHURKEN DIE IN HUN DORPEN KOMEN STELEN, VERKRACHTEN EN MOORDEN...

GENERAAL CLEMENTE NOEL, WILDMAN GETRACHTER IN DE REGIO

OOK PRESIDENT BELAUNDE KEURT DE SLACHTING GOED...

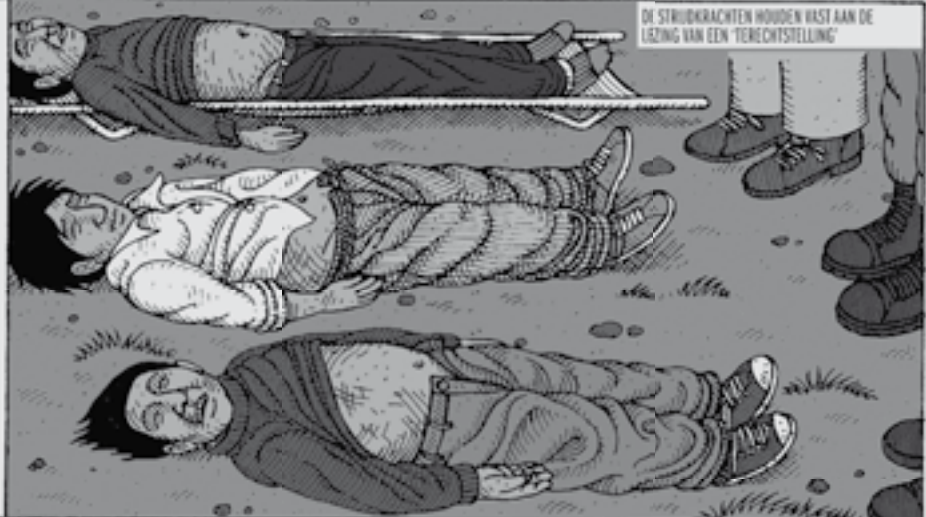
DE PRESIDENT ZIE: 'IK PRIJS DE VADERLANDSLIEVENDE MEDEWERKING VAN DE INDI-ANENGEMEENSCHAPPEN... HOPELIJK ZAL DIT BIJDAGEN AAN EEN SPOEDIG HERSTEL VAN DE ORDE.'

HA, DIE STOMME BERGINDIANEN SLAAN TERUG!

MAAR LINKSE GROEPEN EN DE KRITISCHE PERS HEBBEN TWIJFELS OVER DE MEDEWERKING VAN DE LOKALE BOEREN.

VANWEGE HET PLOTSELINGE EN WREDE KARAKTER VAN DE SLACHTING VERMOEDEN ZE DAT ER SOLDATEN OF POLITIEMAN- NEN BIJ BETROKKEN WAREN, AL OF NIET VERMOED ALS DORPELINGEN.

NIET LANG DAARNA ZOU BEKEND WORDEN DAT ER ONDER DE DODEN JONGENS VAN 17 EN 18 JAAR WAREN.

DE STRIDKRACHTEN HOUDEN VAST AAN DE LIZING VAN EEN 'TERECHTSTELLING'

DE GEBORTENESSEN BLIJVEN VRAGEN OPROEVEN...

MISSCHIEF WERD DE LYNCHPARTIJ GELEID DOOR POLITIEMENSEN

HET KAN OOK ZIJN DAT DIE ZOGENAAMDE 'TERECHTGESTELDE TERRORISTEN' EIGENLIJK DOOR DE POLITIE VERMOORDE INDIANEN ZIJN.

OM DIT TE ZOEKEN NAT ER IN HUAYCHAO GEBEURD IS, BEIZEN ENKELE JOURNALISTEN AF NAAR HUANTA, OM DAAR INFORMATIE DIT TE WISSELEN, OF VERBORGEN FEITEN TE ONTDEKEN...

LUISTER, WE TROM- MELEN EEN GROEP OP EN GAAN SAMEN NAAR HUAYCHAO... WE HEBBEN INFORMATIE UIT DE EERSTE HAND NODIG

PERFECT, DAN REGELEN WE EEN TAXI...

WAT KOST DAT?

IETS VAN 30 OF 50 SOL, MET HOEVEEL ZIJN WE? ONGE- VEER NEGEN? DAN IS HET ZO'N 5 DE MAN...

KAYCHO, DE OMGEVING VAN CASCABAMBA, DE WEG NAAR UCHIRACAY, 26 JANUARI 1983

EN MAESTRO, WILT U ONS TOT UCHIRACAY BRENGEN?

NEEI DAT IS NIET TE DOEN MET DE AUTO, EN HET IS DAAR GEVAARLIJK, TERRORISTEN...

SHIT, DAT GAAT EEN ZWARE TOCHT WORDEN

WE ZIJN NOG WEL EEN PAAR UUR BEZIG...

WACHT, IK GELOOF DAT DE REST NOG DAAR BENEDEN IS

VERDORIE, DIE LUI HEBBEN GEEN CONDITIE!

HAHA, ZE KOMEN DAN OOK UIT LIMA...

HÉ, KUNNEN WE NIET EVEN UITRUSTEN?

IK GELOOF DAT IK HOOGTEZIEK BEN...

KOM OP, DOORZETTEN JONGENS!

ZIE JE NOU, SEDANO? DAT KOMT ERVAN ALS JE ZO VEEL EET

IK HEB GEEN BENEN MEER OVER... WAT EEN EIND

MAAR DE JOURNALISTEN KWAMEN NOOIT IN HUÏYCHAD AAN. IN UCHURACCAY WERDEN ZE DOODGESLAGEN, SAMEN MET DE GIDS JUAN ARGUEDO.

WAT IS ER DIE DAG GEBEUFD?

DE REGERING VAN FERNANDO BELAÛNDE STELDE EEN COMMISSIE IN OM DE MOORDEN IN UCHURACCAY TE ONDERZOEKEN, BESTAANDE UIT DE SCHRIJVER MARIO VARGAS LLOSA, DE JOURNALIST WIKIRO CASTRO ARENAS EN DE STRAFPLETTER ABRAHAM GUTZMAN. DE ONDERZOEKSCOMMISSIE WERD BIJGESTAAN DOOR ANTHROPOLOGEN EN LINGUISTEN.

ER WORDT VERMOED DAT DE SINCHIS* ERBLI BETROKKEN ZIJN

DAT ZIJN SPECULATIES. WE MOETEN OP DE FEITEN AFGAAN, NIET OP VERMOEDENS...

FEIT IS DAT DE SINCHIS* WEKEN DAARVÓÓR IN UCHURACCAY WAREN...

DE COMMISSIE VARGAS LLOSA WAS EEN DAG (11 FEBRUARI) IN UCHURACCAY OM DE DORPELINGEN EN ANDERE GETUIGEN TE ONDERVAGEN. DAARNA KEERDE ZE NAAR LIMA TERUG OM HET RAPPORT TE SCHRIJVEN, DAT IN MAART GEPRESENTEERD WERD, DRIE MAANDEN NA HET BLOEDBAD.

HET RAPPORT BEVESTIGDE DAT OPDRAGERS VAN DE MOORD OP DE JOURNALISTEN DE INWOONERS VAN UCHURACCAY WAREN.

DE COMMISSIE VARGAS LLOSA NAM AAN DAT DE DORPELINGEN HANDELDEN UIT VREES VOOR REPRESAILLES VAN LICHTEND PAD, VANWEGE RECENTE VUURDINGEDEN.

DAAR KOMEN VREEMDELINGEN!

IN HET RAPPORT WERD AANGEMERKT DAT HET EEN VERRASSINGSAANVAL WAS GEWEEST OP DE JOURNALISTEN, DIE WERDEN AANGEZIEN VOOR EEN COLONNE VAN LICHTEND PAD, WAARMEE DE DORPELINGEN ENKELE DAGEN TERDER HADDEN GEVOCHTEN.

!

DE TERRORISTEN ZIJN TERUG!

WE MOETEN ZE WEGJAGEN!

VOLGENS HET RAPPORT VARGAS LLOSA WAS ER GEEN GESPREK GEWEEST TUSSEN DE JOURNALISTEN EN DE DORPELINGEN, ONDIT 3 VAN DE JOURNALISTEN QUECHUA SPRAKEN EN HET MISVERSTAND HADDEN KUNNEN OPHELDEN.

DE BESLISSING OM ELKE TERRORIST TE DODEN, WAS DAGEN EERDER GENOMEN. VOOR DE DORPELINGEN SPEELDE DAARBIJ EEN BELANGRIJKE ROL DAT DE SINCHIS* HUN DAAR TOESTEMMING VOOR HADDEN GEGEVEN.

NIET ALLEEN DE COMMISSIE, OOK VERSCHILLENDE JOURNALISTEN EN GETUIGEN HADDEN HET ANTWOORD VAN DE SINCHIS* GEHOORD OP HET VERZOEK VAN DE DORPELINGEN OM BESCHERMING.

NU WE ONS VERDEDIGD HEBBEN, KOMEN DE REBELLLEN VAST PLUNDEREN EN MOORDEN

VERDEDIG JE ALS ZE KOMEN. SCHAKEL ZE LITTI EN ONTHOUD; VRIENDEN KOMEN DOOR DE LUCHT, MAAR DE VLIAND OVER LAND.

DE ONDERZOEKSCOMMISSIE ACHTTE DE SINCHIS* EN HET LEGER NIET VERANTWOORDELIJK, OMDAT ER GEEN BEWIJZEN WAREN VOOR HUN DIRECTE BETROKKENHEID BIJ HET BLOEDBAD.

DE INWOONERS VAN UCHURACCAY WERDEN AANGEWIZEN ALS DE DIRECT VERANTWOORDELIJKE.

HET RAPPORT STELDE VERDER DAT DE SCHULD SYMBOLISCH GEBEELD MOEST WORDEN DOOR DE PERUAANSE STAAT, OMDAT DE DE INDIENINGEWESCHAPEN IN DE ANDES ACHTERSTELDE EN DAARMEE HUN ISOLEMENT VERGROOTTE, EEN BELANGRIJKE FACTOR BIJ DEZE MISDAAD.

HET RAPPORT VARGAS LLOSA ZOU ECHTER VERSCHILLENDE VRAGEN ONBEANTWOORD LATEN...

DE SINCHIS* HEBBEN OPDRACHT GEGEVEN TOT DE SLACHTING. ZE WILDEN GEEN JOURNALISTEN IN HET GEBIED, WELLIJK WAREN ZE ERBLI TOEN DE DORPELINGEN DE AANVAL OPENDEN!

TWIFELS BIJ DE JOURNALISTEN

DE VRAAGTERKENS Zouden TOENEMEN NA EEN ONTDEKKING WANDEEN LATER...

KLIK NOU, WAT LIGT HIER?

DAT HEBBEN DE KONIJNEN ZEKER UITGEGRAVEN

DE CAMERA WAS VAN WILLY RETTO, DIE VÓÓR ZIJN TRAGISCHE DOOD NOG EEN PAAR FOTO'S KON NEMEN. DIE LATEN ZIEN HOE DE JOURNALISTEN EN DORPELINGEN UIT UCHURACCAY MET ELKAAR PRATEN, WAT DE LEZING VAN EEN VERRASSINGSAANVAL ONDERUIT HAALT.

* SINCHIS: POLITIE ESKADEER DAT SPECIAAL BELAST WAS MET DE STRIJD TEGEN HET TERRORISME

DE COMMISSIE VIRGAS LLOSA HAD DE MOGELIJKHEID VAN EEN GESPREK VOOR HET BLOEDBAD OVERWOGEN EN VERWORPEN, MAAR DEZE FOTO'S WERPEN EEN ANDER LICHT OP DE MISDAAD

ER WAS OP TE ZIEN HOE DE ACHT JOURNALISTEN PROBEERDEN UIT TE LEGGEN WIE ZE WAREN. ZE LIETEN ZELFS EEN WITTE DOEK ZIEN BIJ WIEZE VAN VLAGE.

VOLENS GETUIGENISSEN DIE DE WAARHEIDSCOMMISSIE IN 2001 VERZAMELDE, WERDEN DE JOURNALISTEN NAAR HET HUIS VAN DORPSHOOFD FORTUNATO GAVILÁN GEBRACHT.

DE DOEPINGEN WERDEN ER DOOR HUN LEIDERS BIJ GEROEPEM OM DEEL TE NEMEN AAN DE LINCIPARTIJ.

GEMENE SCHURKENT!

NEE, WE ZIJN JOURNALISTEN UIT LIMA!

WE WAREN OP WEG NAAR HILAYCHAO!

LEUGENS, JULIE WAARSCHUWEN DE TERRORISTEN!

TER-RORISTEN ZIJN JULIE!

BRENG ONS NAAR DE POLITIE IN TAMBO, ALS JULIE ONS NIET GELOVEN!

NEE, JULIE MATEN STAAN ONS DAAR ZEKER OP TE WACHTEN, JULIE BLIJVEN HIER, ELLENDELINGEN...

WAAR, WAREN DE AUTORITEITEN VAN UCHURACCAY ONDER DRUK GEZET DOOR LEGER OF POLITIE OM HET DORP OP TE HETSEN TOT EEN SLACHTING?

OP DE DAG DAT DE LIJEN WERDEN OPSGEBAVEN, VERZAMELDE DE JOURNALIST LUIS MORALES ENKELE GETUIGENISSEN.

ZE ZEIDEN 'MAAK VREEMDELINGEN DOOD'... STEEK HUN OGEN UIT, RUK HUN TONG ERUIT

DAT ZEIDEN DE SINCHI'S

EEN PAAR DAGEN EERDER WAS DAT

GENERAAL CLEMENTE NOEL HAD ZIJN EIGEN VERSIE VAN HET GEBEURDE...

DE JOURNALISTEN WERDEN VERWARD MET TERRORISTEN OMDAT ZE EEN RODE VLAGE DROEGEN. VERDER ZAGEN DE INDIANEN HUN CAMERA'S AAN VOOR WAPENS...

DE RODE VLAGE IS NIET GEVONDEN. EN DE DOEPINGEN WAREN BEKEND MET CAMERA'S (EN ANDERE APPARATEN), DUS DIE KONDEN ZE NIET VOOR IETS ANDERS AANZIEN. DE VERANTWOORDELIJKHEID LEEK GROTTENDEELS TE LIGGEN BIJ HET DORPSHOOFD VAN UCHURACCAY, FORTUNATO GAVILÁN. OP ZIJN INITIATIEF MELDEN DE DOEPINGEN ZICH BIJ DE SINCHI'S OP DE DAG VAN HET BLOEDBAD.

IS DAT ALLES WAT DE VREEMDELINGEN BIJ ZICH HADDEN?

ZE ZEIDEN DAT ZE JOURNALISTEN WAREN...

MAAR, WIE WAS FORTUNATO GAVILÁN? WAAROM BRACHTEN HIJ EN DE ANDERE AUTORITEITEN VAN UCHURACCAY DE JOURNALISTEN NIET NAAR DE POLITIE VAN TAMBO, ZOALS ZE VROEGEN? GAVEN ZE GEHOOR AAN EEN BEVEL OF WAS HET EEN VERSCHRIKKELIJK MISVERSTAND? WAAROM HECHTE HET DORPSHOOFD ZO VEEL BELANG AAN DE OPDRACHT VAN DE WILTAIREN OM 'VREEMDELINGEN DOOD TE MAKEN'?

ALS JULIE JE MATEN GINGEN WAARSCHUWEN, WAAROM KOMEN JULIE ONS DAN BESTELLEN EN VERMOORDEN?

LUISTER NOU, WE GEEN TERRORISTEN, WE KOMEN UIT LIMA...

WE ZIJN JOURNALISTEN, IN TAMBO ZULLEN ZE DAT BEVESTIGEN!

WE ZIJN ONSCHULDIG!

FORTUNATO GAVILÁN WERD NIET 21 JAAR GEVONDEN. IN LIMA ZOU HIJ LEREN 'HET WADERLAND TE DIENEN' EN 'HET GEZAG TE G EHOORZAMEN'...

BERGINDIANEN ZIJN VOLHOUDERS, ZEGGEN ZE TOCH? OF BEN JIJ EEN MIEUJE?

IK MAAK HARD MLIN BEST...

EN PRAAT NORMAAL, VERDOMME!

NA 5 JAAR IN LIMA KEERT HIJ TERUG NAAR UCHURACCAY, WAAR HIJ BENDIEMD WORDT TOT DORPSHOOFD.

DAT HIJ KON LEZEN EN SCHRIJVEN, ZIJN ERVARING IN DE STAD, WAARTELKE OMGANG MET VREEMDELINGEN, WAREN KWALITEITEN DIE HEM VOOR DIT AMBT GESCHIKT MAAKTEN.

WIJ MOETEN NIKS HEBBEN VAN TERRORISTEN! JULIE WILLEN ME VOOR DE GEK HOUDEN, MAAR IK HEB JULIE DOOR!

WAAR FORTUNATO GAVILÁN ONTFRUET UCHURACCAY VOOR HIJ ZICH MOET VERANTWOORDEN.

WITENDELIJK WORDT HIJ VERMOORD ALS HIJ HET BEDIEND IN VLACHT. SIBRID CHAVEZ, EEN ANDERE DORPSHOOFD IN UCHURACCAY, PLEEGT ZELFMOORD. DE WOOD OP FORTUNATO GAVILÁN IS NOOIT OPGEHOLD.

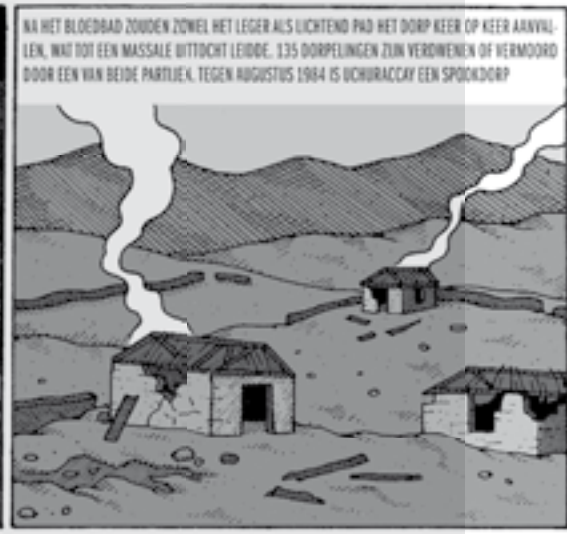
17 DOEPINGEN WORDEN IN KACUCHO AANGEKLAAGD; SLECHTS 3 VAN HEN WORDEN VERVOLGD. DIT ALLES VINDT PLAATS IN EEN SPEER VAN BESCHULDIGING, WAARBIJ DE MENSEN UIT UCHURACCAY ALS 'BARBAREN' EN 'WILDEN' WORDEN GEZEN.

MOORDENAARS!

IN DE RECHTSZAAL ZULLEN JULIE VOELEN WAT BESCHAVING IS...

HEILIGE BOONTJES, MAAR HET ZIJN BEESTEN

DE ANDER
ALONSO CUETO

VERTALING DOOR ARIEKE KROES

‘Mag ik u Miss Marion Philips voorstellen,’ zei dr. Hann op een morgen tegen me, terwijl de jonge vrouw naar me glimlachte en we elkaar voor de eerste keer de hand drukten. Haar jongedamesachtige uitstraling begon bij haar korte, bijeengebonden haar, zette door in haar blauwe vestje en werd vervolmaakt in haar hak-schoenen, die zwartglanzend afstaken tegen de vloerbedekking van het kantoor.

Er lag iets bevreesds, iets zoets, en heel veel moois is dat gezicht. Een gedeeld lot had ons bij elkaar gebracht: het lot van twee assistent-docenten die de komende vijf jaar door de overige leden van de Faculteit geëxamineerd en beoordeeld zouden worden. Zij kwam uit Virginia en was gespecialiseerd in de Spaanse poëzie van de Gouden Eeuw. Ik maakte gebruik van mijn achtergrond en liet me doorgaan voor een expert in de Latijns-Amerikaanse literatuur, en een middelmatig kenner van háár literatuur en cultuur. Hiermee was ik van plan mijn brood te verdienen; en bovendien was het werk best belangrijk.

Ik was negenentwintig en vond mezelf een beschaafde, intelligente, niet al te gelukkige jongeman, iets wat ik probeerde te laten zien wanneer de gelegenheid zich maar voordeed. Chicago, waar ik was komen wonen, was een overdonderende stad, waar al mijn behoeftes en verlangens meer dan voldoende bevrediging zouden vinden. Maar in die eerste weken, teruggetrokken in mijn hoedanigheid van buitenlander, leek het me logisch om het gezelschap te zoeken van degene die onder dezelfde omstandigheden in dezelfde stad was aangekomen. En daar was de jonge Marion Philips, met wie ik in de wandelgangen van de universiteit enkele voorspelbare zinnen had uitgewisseld, terwijl ze me met haar zachtzoete glimlach aankeek.

‘Ze hadden me al over u verteld,’ zei ik tegen haar, nadat ik haar hand had gedrukt. ‘Misschien kunnen we elkaar vaker zien.’

Ik had besloten vriendschap met haar te sluiten, ondanks die bijna komisch aandoende vormelijkheid waarmee ze me bleef bejegenen.

‘Ik denk dat ik even wat ga eten,’ zei ik de volgende dag, terwijl ik mijn hoofd om de hoek van haar kamer stak. ‘Heb je zin om mee te gaan?’

Ze stemde glimlachend in en samen liepen we naar buiten, over de met struiken begroeide binnenplaats. Toen ze naast me liep met grote langzame passen, onttrok haar haar een deel van haar gezicht aan mijn blik, maar ze keek me met haar grote blauwe ogen aan terwijl ik vertelde over mijn eerste indrukken van Chicago. Dat was, nu ik erover nadenk, ons eerste afspraakje.

Of misschien zou het in die dagen juist zijn om te spreken van een vriendschappelijk samenzijn. Ik weet nog dat iets in Marion me verhinderde haar als toekomstige geliefde te zien. Toen ik haar eenmaal goed leerde kennen en de vriendschap zich verdiepte, kwamen haar schoonheid, haar vriendelijkheid en haar intelligentie me voor als vanzelfsprekende deugden, kwaliteiten eigen aan het soort mensen dat ik al kende. Er was niets wat plotseling het vacuüm en de behoefte zou kunnen doen ontstaan waarin een onstuimige liefde kan opbloeien. Ze was onbedorven, zachtvaardig, en had een helder verstand, en dat waren voor mij de eigenschappen van een moeder, een zus of een collega.

Vanaf de eerste maanden vormden mijn ontmoetingen met andere vrouwen, in de kroegen van de stad, een compensatie voor die deugdzame asexuele normaliteit, die ik op sommige doordeweekse dagen met haar deelde. Zo gingen we uit eten, maakten we wandelingen, gingen we naar de film, maar altijd weer keerde ik terug naar de kroegen waar ik steeds dezelfde vrouwen trof, die me met hun vochtige rode mond ontvingen, bereid mijn ongebondenheid te vieren met een paar naakte schouders boven de afgrond van een decolleté. Regelmatig vertelde ik Marion over mijn ontmoetingen met deze vrouwen en zij toonde zich nieuwsgierig en geamuseerd. 'Je bent hartstikke gek,' zei ze vaak. 'Als de *chairman* ervan wist...'

'Ik kan je verzekeren dat die hetzelfde doet,' lachte ik. 'Hij is vrijgezel en daar geniet hij van.'

'Je kunt niet eeuwig zo doorgaan, en altijd alleen blijven,' zei ze op een avond. 'Je moet iemand zoeken, iemand aan wie je die genegenheid kwijt kunt die je verstopt achter dat ernstige uiterlijk en je cynische gezicht.'

Zo ging er een jaar voorbij, en daarna nog een. Ik had een onbeduidende romance met een van mijn studentes. De andere docenten aan de Faculteit reageerden gelukkig met de nodige humor of onverschilligheid op deze relatie. Andere, veel ernstiger problemen leken zich aan te dienen. Zowel Marion als ik kwamen in aanmerking voor de universitaire aanstellingen voor het leven, maar het gerucht ging dat deze vacatures de komende jaren om financiële redenen schaars zouden zijn, en dat de decaan er maar één zou vervullen. Zo kon het gebeuren dat andere maar even toevallige omstandigheden als die ons bij elkaar hadden gebracht, ons lieten concurreren om de schamele maar geenszins te versmaden eer van een vaste baan aan de universiteit. Het onderwerp kwam bijna nooit ter sprake, en onze samenzweerderige lunches, onze grapjes in de gang, onze cafégesprekken over onze favoriete dichters en schrijvers werden nooit verstoord door de vreemde sensatie te strijden om een baan waarover een paar wijze oude mannen de komende maanden zouden beslissen. Meer dan mijn rivale, was Marion degene aan wie ik mijn alledaagse geheimen opbiechtte, dingen waarover ik in die dagen met niemand anders sprak.

En alles zou zo zijn gebleven, zo onbekommerd, als de chairman niet op een avond op mijn deur had geklopt met een fles wijn en een kwaadaardig bericht. Ik herinner me nog het dunne baardje, de opgeblazen wangen en de ruwe stem van deze man, die tegenover me kwam zitten met een sigaret tussen zijn vingers geklemd.

'Ik zal open tegen u zijn,' zei hij.

De man was zichtbaar trots op de openhartigheid die voortvloeide uit zijn gezag.

'Het departement zal u voordragen als kandidaat voor de aanstelling,' vervolgde hij. 'Niet iedereen denkt dat u beter bent dan Miss Philips, maar het merendeel van de mensen, inclusief ikzelf, gelooft dat wel.'

De chairman, die zijn dikke snor op en neer bewoog als een glimlachende walrus, schonk een van de glazen vol die ik bij hem had neergezet.

'Het belangrijkste is nu dat zij het niet te weten komt,' ging hij na een slok door. 'Als het haar ter ore komt, kan ze de invloed aanwenden van de enige vriendin

die ze in het bestuur heeft, Jennifer Zegler, die tegen uw kandidatuur zou kunnen stemmen. En ik neem aan dat u wel weet dat deze dame u niet bepaald gunstig gezind is.'

'En wat wilt u dat ik doe om te voorkomen dat ze ervan hoort?' bracht ik uit, terwijl ik ook mijn glas hief.

'U zegt het gewoon niet,' droeg hij me op.

'Waarom bent u me dit eigenlijk komen vertellen?'

'Ik wilde u alleen maar goed nieuws brengen,' zei hij.

Misschien snoerden de status, klare taal en robuuste uitstraling van deze man me de mond. Het was duidelijk dat hij voor zijn besluit om mij te bevoordelen, redenen had die niet alleen met zijn belangstelling voor mijn werk te maken had.

'Goed, ik ga ervandoor. Gefeliciteerd. Het is een genoegen u in het docententeam van de faculteit te hebben,' zei hij ten afscheid. 'Alleen de decaan moet het nog goedkeuren.'

Als ik terugdenk aan zijn bezoek van die avond, verbaast het me nog het meest dat ik op dat moment niet beseftte hoezeer dit mijn leven zou beïnvloeden. Ik wist dat zijn besluit en zijn bezoek vooral voortkwamen uit de wens me op een of andere manier te betrekken bij zijn eigen project: een bondgenoot te werven in zijn vijandschap jegens mevrouw Zegler; haar een stem te ontnemen in volgende bestuurscommissies; en zijn mandaat met nog eens vier jaar te verlengen. Ik was geen tegenstander van zijn plannen, maar ik voelde me ook niet geroepen ze te ondersteunen. Tijdens zijn bezoek boezemde hij me een zeker respect in, dat echter een paar minuten nadat hij weg was alweer vervloog. Hij vertrok zonder al te veel beleefdheidsfrases, nadat we elkaar de hand hadden gedrukt en afgesproken hadden dat ik twee dagen later naar zijn kantoor zou komen. Ik stond verbaasd over de vastberadenheid waarmee hij me had opgenomen in het docententeam, en hoewel ik een vermoeden had van zijn werkelijke drijfveren, was ik toch geïmproviseerd. Maar dat gesprekje van een kwartier, die fles buitenlandse rode wijn die hij op weg naar mijn huis had gekocht, die dreigende en onverzettelijke snor waarmee hij een jonge docent tot pion wilde maken in zijn strijd om aan de macht te blijven, impliceerden het uitschakelen, ook al wilde ik dat niet, van degene in wier gezelschap ik het grootste deel van mijn uren had doorgebracht sinds ik in deze stad was. En terwijl ik die avond de woorden van mijn bezoeker voor mezelf herhaalde, zag ik niet dat het verraad dat ik en andere personen in de daaropvolgende weken zo zorgvuldig zouden plegen, als een boosaardige schaduw over de rest van mijn leven zou liggen. 'Het was toen, in die dagen, dat de dingen hun loop namen,' schreef Marion in een lange brief die ze me jaren later vanuit het zuiden stuurde.

Ondanks mijn bedenkingen was ik gegrepen door een gevoel dat jonge en onzekere mannen verblindt: ijdelheid. Plotseling was het mogelijk dat het grootste deel van de docenten aan een universiteit mij waardeerden, of mij, om het zo te zeggen, hadden uitverkoren. Ik was ervan overtuigd dat de docenten en de bestuursleden

mijn boek over Palma ¹ en mijn messcherpe artikelen over Westphalen en Martín Adán ² gelezen hadden, en dat ze me daarom als collega hadden gekozen. Natuurlijk vond ik het jammer dat die keuze was gemaakt ten koste van Marion, maar ik dacht dat onze rivaliteit welbeschouwd niet meer was dan een speling van het lot, waaraan ik geen tragische lading moest toekennen. Ze zou begrip hebben voor de situatie en me met dezelfde volwassenheid en gulheid als anders feliciteren, en we zouden vrienden blijven. Per slot van rekening, dacht ik...

Enige tijd later, toen het departement de benoeming had bevestigd, kwam Marion naar mijn kamer.

'Ik ben zo blij voor je,' glimlachte ze. 'Ik was zo verheugd toen ik het nieuws hoorde.'

'Dank je wel,' antwoordde ik, en ik stond op om haar te kussen.

'Ik ben van plan me kandidaat te stellen bij een andere universiteit,' zei ze terwijl ze ging zitten. 'Ik denk dat dat het beste is.'

'Je kunt het hier nog een keer proberen.'

'Ja. Maar dat zal heel moeilijk worden. Ik denk dat het niet gaat lukken.'

'Dat is spijtig,' zei ik, haar in de ogen kijkend. 'Ik zou het echt heel jammer vinden als je weggaat.'

Ik moet toegeven, en hier kom ik bij het pijnlijkste deel van mijn herinneringen, dat mijn betoonde verdriet om haar vertrek niet in de klank van mijn stem tot uiting kwam. Haar gezelschap was nog altijd een vanzelfsprekend onderdeel van mijn dagelijks leven, net als ontbijten, tandenpoetsen of het voorbereiden van de lesstof. De aankondiging van haar vertrek beschouwde ik op dat moment als onvermijdelijk slecht nieuws, waarvoor ik gemakkelijk troost zou kunnen vinden. Het zou dus inderdaad spijtig zijn, zoals er wel meer spijtige dingen waren geweest die ik in mijn eenzame en arrogante jeugd gewend was te negeren.

Al snel was Marion niet meer dan een stem aan de telefoon of een naam die bescheiden onder een brief vol berichten over haar nieuwe woonplaats stond. Vanaf het begin van de herfst, in mijn eerste semester als vaste docent, ontving ik haar brieven in mijn nieuwe appartement vlak bij de campus. Een van mijn redenen om te verhuizen was een kleine binnenplaats met struiken en bloemen waarvoor ik meteen de zorg op me nam. Daar las ik in die frisse septemberweken haar brieven, waarin ze vertelde over haar nieuwe werk in een betoverende stad, waar onder een behaaglijk zonnetje de bomen hun schaduwen over de straten wierpen. 'Je kunt me hier in Austin altijd komen opzoeken,' schreef ze, 'om even bij te komen van de kou en alle hectiek in Chicago.' Ik antwoordde op die uitnodiging met nieuwtjes over de docenten en vage beloften om haar een bezoek te brengen zodra ik een tijdje vrij had.

Op een morgen, maanden later, moest ik een vergadering bijwonen van een van die idiote universitaire commissies die deel uitmaakten van mijn nieuwe status.

¹ Ricardo Palma (1838-1919), auteur van *Tradiciones Peruanas*, een verzameling anekdotes uit de Peruaanse geschiedenis die nog steeds veel gelezen wordt.

² Emilio Adolfo Westphalen (1911-2001), Peruaans avant-gardistisch dichter en essayist, en Martín Adán (1908-1985), Peruaans dichter van hermetische en metafysische poëzie, maakte eveneens deel uit van de avant-garde.

Tijdens de vergadering deed dr. Zegler, die sinds mijn benoeming ten koste van Marion een koele afstandelijkheid jegens mij liet spreken uit haar hooghartige uilenogen, een voorstel voor nieuwe verplichtingen voor de studenten, die ten koste zouden gaan van de colleges Latijns-Amerikaanse literatuur, omdat deze volgens haar 'tenslotte niet meer was dan een voetnoot bij de Spaanse literatuur'.

Ik kon niet anders dan me aangesproken voelen, en met al mijn wrevel over de manier waarop ze me de voorgaande maanden behandeld had, zei ik haar dat een landgenoot van mij, don José de la Riva Agüero, ooit een vergelijkbaar standpunt had ingenomen, op twintigjarige leeftijd en aan het begin van de eeuw. 'Wellicht had u don José graag willen ontmoeten,' zei ik tegen haar. Een paar docenten glimlachten om mijn opmerking, en later hoorde ik dat iemand die had geïnterpreteerd als een verwijzing naar dr. Zeglers leeftijd. Maar vervolgens verdedigde ik mijn standpunt echter met de grootste welsprekendheid die ik kon opbrengen, en met argumenten die ik me nu niet meer precies herinner. Zoals te verwachten viel, werd er afgesproken iemand te benoemen om de syllabi te herzien, maar deze maatregel leek me vooral een manier om een einde te maken aan de discussie zonder het huidige programma ingrijpend te veranderen. De consensus leek in feite op mijn hand te zijn.

In de gang wisselde ik een paar woorden met James Wolcott, een dikke docent met sproeten en een schorre stem. Terwijl ik naar hem luisterde, merkte ik dat dr. Zegler vlak bij ons was komen staan. Bereid de confrontatie met haar aan te gaan, nam ik afscheid van Wolcott en draaide me wat angstig glimlachend om. Een afgrijselijke grimas vervormde het anders zo oplettende en gesoigneerde gezicht dat ik van haar kende. Ik zal nooit vergeten hoe die grimas haar gezicht bleef vertrekken terwijl ze me met kalme stem toesprak en me met haar zwarte ogen gevangen hield.

'Ik zal u een plezier doen,' zei ze tegen me. 'Ik zal u iets zeggen wat waarschijnlijk nog nooit iemand tegen u gezegd heeft en wat u moet weten. U begaat de grootste zonde die een jong en intelligent persoon maar kan begaan. U gelooft dat de mensen altijd van u zullen houden en u zullen respecteren vanwege uw intelligentie. Maar dat is niet zo,' vervolgde ze. 'In deze wereld is niemand zo belangrijk. Op uw leeftijd denken mensen dat ze gewaardeerd worden om hun intellectuele vermogens of hun capaciteiten, en niet om hun goedheid of gulheid. Maar op een dag zult u inzien dat het enige wat telt, is of iemand goed is. Neem me niet kwalijk dat ik u toespreek als een moeder,' zei ze op zachtere toon, 'maar een moeder en een goede raad zijn precies wat u nodig heeft.'

De woorden van dr. Zegler hadden me, afgezien van een enkele lichte stemverheffing, geen moment van mijn stuk gebracht. Het was duidelijk dat ze boos was, en hoewel haar woorden me wel degelijk verontrustten, kreeg ik van de felheid waarmee ze me aankeek vooral zin om in lachen uit te barsten en hard weg te rennen.

'En bovendien,' voegde ze er ineens op ernstige toon aan toe, 'bovendien heeft u het leven van uw vriendin Marion hier verwoest.'

De eenvoud van die zin veroorzaakte een plotseling gevoel van leegte.

'Haar leven verwoest?' vroeg ik. 'Wat bedoelt u?'

‘Ze ontdekte dat de chairman bij u thuis was geweest om u iets te vragen in verband met uw bevordering en haar afwijzing,’ zei ze met zachte stem, haar hoofd iets gebogen. ‘Ze is nooit te weten gekomen wat het precies was, maar ze voelde zich vernederd.’

‘Ze heeft nooit iets gezegd,’ antwoordde ik.

‘Natuurlijk niet,’ ging de vrouw door. ‘Ze wist dat ze de aanstelling niet zou krijgen omdat ze dacht dat u meer gekwalificeerd was. Maar ze had niet gedacht dat u iets voor haar zou verbergen. Ze had niet gedacht dat u, zonder iets tegen haar te zeggen, betrokken zou zijn bij die ongelooflijke poppenkast die ze hebben opgevoerd om u te bevorderen. U hebt geen idee hoe vaak ik haar heb zien huilen, hoe vaak ik haar thuis moest gaan opzoeken. Ik wilde u dit al een tijdlang zeggen, want ik weet dat zij het nooit zal doen.’

Dr. Zegler liet een lange zucht ontsnappen, alsof er een last van haar schouders was gevallen, en toen ze wegliep, echoden haar hakken in de donkere en plechtige stilte van de gang.

‘U realiseerde het zich niet, hè?’ had ze nog gezegd. ‘U realiseerde zich niet wat u haar aandeed.’

Haar vlijmscherpe blik en de stem waarmee ze deze laatste woorden had uitgesproken, bleven me bij terwijl ik naar huis reed. Toen ik mijn appartement binnen ging en mezelf met een schok in de kamer zag staan die ik sinds mijn definitieve toetreding tot de universiteit bewoonde, wist ik dat ik in een soort zwart gat begon weg te zinken. Dr. Zegler had me niet geraakt met haar woorden, maar ze had de slanke en angstaanjagende schaduw van Marion in beweging gebracht en me laten zien dat achter haar afwezigheid misschien een vernietigende haat klopte die ik nooit had verwacht.

Toen ik haar die avond belde om te vragen of de beschuldigingen klopten, zweeg ze eerst even en zei toen dat het overdrijvingen waren van dr. Zegler. Plotseling was het alsof ik met iemand anders sprak. Alsof haar stem vals was geworden en daarmee het bewijs van mijn schuld leverde.

II

Lange tijd bleef Marion me schrijven en door de telefoon met me praten, maar nu was zij degene die, met geraffineerde smoezen en stiltes, weigerde me te zien. Later kwam ik te weten dat ze was getrouwd en een dochter had in San Fransisco, waar ze naartoe was verhuisd toen ze daar een baan aangeboden kreeg.

Van een gemeenschappelijke vriend, dr. Wolcott, die een lezing ging geven aan Berkeley, hoorde ik wat meer. Hij had haar twee keer gezien, een keer op de campus, en de andere keer was hij bij haar thuis gaan eten. Ze had veel gepraat. Een enigszins vulgaire echtgenoot, een middelmatige universiteit, en financiële problemen, vertelde Wolcott me op zijn kamer. ‘Niets bijzonders,’ oordeelde hij. ‘Dezelfde problemen die zo veel mensen overal ter wereld hebben.’

Ik ben nu vijftig, en het verhaal dat ik vertel is niet nieuw meer. Mijn leven

bestaat uit een reeks vredige en arbeidzame semesters, waarin ik nog altijd word omgeven door een aura van prestige, dat de ene keer langer aanhoudt dan de andere. Vijf of zes jaar na het vertrek van Marion trouwde ik met een meisje uit Florida, met wie ik enkele reizen door de Verenigde Staten en naar het buitenland maakte. In de zomer van 1975 brachten we samen een week door in Lima. Ons huwelijk, dat acht jaar standhield, werd niet gemarkeerd door belangrijke gebeurtenissen, maar door een verborgen zwaarmoedigheid die in de sleur van alledag beetje bij beetje mijn verlangens deed opdrogen. Ik herinner me dat ik, toen we eindelijk uit elkaar gingen, een soort berusting voelde om mijzelf en tegelijkertijd een vreselijk verdriet om de relatie die ten einde was.

Tot het enige gebeurde wat ik niet had voorzien. Ik weet nog dat ik die ochtend op het punt stond naar een congres in Washington te vertrekken, een reis die ik onmiddellijk afzegde, toen ik een brief van Marion ontving die op een duivelse manier ons contact afrondde, en die onthulde dat mijn vermoedens deels gegrond waren. Het was duidelijk dat ze bij het schrijven ervan de dood voelde naderen. Het had iets pervers en iets grootmoedigs tegelijk dat ze me eindelijk bekende dat mijn schuldgevoel wel degelijk ergens op gebaseerd was. Toen de waarheid tot me doordrong, voelde ik haar op een bepaalde manier dichterbij dan ooit, en ik bedacht dat ik haar eindelijk begon te leren kennen. Toen ik haar die zondagochtend belde, en haar man me zei dat ze een paar dagen daarvoor aan kanker was overleden, had ik het gevoel dat onze relatie een nieuwe wending nam, en eigenlijk nog maar net was begonnen.

Ik zeg dit omdat ik in de jaren die verstreken zijn sinds ik het bericht ontving, geen enkele andere passie heb ervaren. Een heftige neiging tot zelfvernietiging maakte zich van me meester toen ik opnieuw bevorderd werd aan de universiteit (ik ben nu ‘full professor’) en mijn toekomst zeker gesteld zag, met de voorspoed en de rust waarop ik in stilte altijd had gehoopt, maar die me nu nauwelijks kon verheugen. Ik had Marion als een geschenk van de natuur beschouwd, ik had haar nodig gehad en had haar nog steeds nodig, en niemand anders dan ik had haar gedwongen te vertrekken. Met mijn goede salaris, omringd door vrienden en zonder serieuze verbintenis met een andere vrouw, bood mijn situatie me de kans om helemaal in deze obsessie, deze schuldobsessie, op te gaan tot ik mezelf er niet meer van los kon zien.

Deze dingen spookten door mijn hoofd toen ik een jaar later rond haar sterfdag een groot pakket uit Californië ontving, met een aantal van Marions bezittingen. Bij het pak zat een envelop met een paar regels van haar echtgenoot waarin hij me meedeelde dat hij de volgende maand opnieuw zou trouwen. ‘Deze spullen horen – weet ik – meer bij u thuis dan bij mij’, luidde de laatste regel van zijn brief. De zin deed me vermoeden dat het huwelijk niet zo gelukkig was geweest als zij me had verzekerd.

De man schreef ook dat Anne, hun jonge dochter, kort voor de dood van haar moeder was gaan studeren aan een *college* in Baltimore. Hij vertelde het in luttele regels, zonder er iets aan toe te voegen, maar het feit dat hij haar bij die gelegen-

heid noemde, bij het terugsturen van Marions spullen, gaf me het idee dat hij me op zijn manier, kil en verbitterd, ook zijn dochter toevertrouwde. En op mijn leeftijd, toen ik uit angst, uit vermoeidheid, of uit egoïsme reeds een verstokte vrijgezel was geworden, werd het bestaan van dit meisje – waarom ook niet? – de kern waar ik mijn toekomst omheen kon vormen. De woorden die Marion op haar vijfentwintigste had gesproken, tegenover me in een Italiaans restaurant, kwamen terug. ‘Je kunt niet eeuwig zo doorgaan, en altijd alleen blijven,’ had ze gezegd. ‘Je moet iemand zoeken, iemand aan wie je die genegenheid kwijt kunt die je verstopt achter dat ernstige uiterlijk en je cynische gezicht.’ Die woorden, die ik om hun eenvoud terzijde had geschoven, kwamen nu in me op, als de kalme zoete klanken van een stem die vanuit de stilte tot me sprak. ‘Iemand aan wie je die genegenheid kwijt kunt,’ had ze gezegd, met een moederlijke glimlach. Misschien stond diezelfde glimlach nu getekend op de lippen van de verloren dochter die ergens door de gangen van een *college* liep. Ik stelde me voor dat ze slank en blond was, met lang haar en kleine blauwe ogen; en ik begon in de dagen nadat ik de brief van haar vader ontvangen had, zo vaak aan haar te denken, dat ik besloot haar te leren kennen – al was het maar indirect – en van het contact met haar een van de vreugden – misschien wel de grootste – te maken van de tijd die me nog restte. Ik bedacht dat het het meest voor de hand liggende zou zijn naar Baltimore te gaan om een bezoek te brengen aan het *college* waar zij waarschijnlijk bezig was het semester af te sluiten.

‘Haar studie betalen?’ zei de mannenstem aan de telefoon.

‘Ja. Dat is wat ik wil,’ bevestigde ik. ‘Als u er geen bezwaar tegen heeft.’

‘Ik heb geen enkel bezwaar,’ glimlachte de joviale en ietwat vulgaire stem.

‘U hebt immers geld, kennelijk, en ik niet. En zo te horen zou het u plezier doen.’

Toen ik ophing voelde ik een enorme opluchting. Diezelfde week stelde ik me in Baltimore voor aan de directeur van het *college* als een ‘afgezant van de vader van mejuffrouw Fischer’. De man leek niet verbaasd toen ik hem uitlegde dat de cheques voor het schoolgeld en het onderdak van het meisje voortaan niet uit Californië zouden komen, maar van mijn adres in Chicago.

‘Prima,’ antwoordde hij. ‘Dat zijn mijn zaken niet. We zullen contact met u houden.’

‘Neem me niet kwalijk dat ik het vraag,’ waagde ik toen hij zweeg. ‘Maar hoe gaat het met haar?’

‘Haar leerprestaties, bedoelt u?’ vroeg hij terwijl hij me aankeek.

De directeur sprak langzaam en hield zijn ogen strak op mij gericht. Ondanks mijn leeftijd voelde ik me in zijn aanwezigheid plotseling angstig worden.

‘Ja,’ antwoordde ik, ‘haar leerprestaties.’

‘Ze is geen slechte leerlinge,’ antwoordde hij, terwijl hij achterover leunde, ‘hoewel ze ook niet bij de besten hoort. Ze is vrij goed in wiskunde en in biologie. Waarschijnlijk gaat ze de natuurwetenschappelijke kant op.’

‘En legt ze makkelijk contact?’ ging ik door.

‘Nee. Niet echt. Ze heeft één of twee goede vriendinnen, maar ik heb de indruk

dat ze de neiging heeft zich van de groep af te zonderen,’ vervolgde hij. ‘Zou u haar niet willen zien?’

Zijn voorstel verraste me en vervulde me tegelijkertijd met vrees. Ik had hem willen vragen naar Annes uiterlijk, maar mijn aangeboren terughoudendheid weerhield me. Alleen al het idee dat ik haar zou zien, boezemde me een onverklaarbare angst in.

‘Nee,’ zei ik. ‘Nee. Ik zal u mijn adres en mijn telefoonnummer geven. De eerste cheque stuur ik u volgende week.’

Ik stond op, gaf hem een hand en vertrok haastig, hoewel met een lichte aarzeling. Buiten nam ik onmiddellijk een taxi naar het vliegveld. In die gangen vol jongens en meisjes met hun boekentassen over hun schouder had ik plotseling een bekende geur opgevangen. Het was haar geur, die van mij en die van de ander. Een zoet parfum dat ik bijna vergeten was.

Zelfs wanneer ik lang op vakantie ging, stuurde ik de cheque naar de directeur van het *college* in Baltimore, altijd met hetzelfde bedrag. Een jaar nadat ik ermee begonnen was, ontving ik, zonder enige bijgevoegde verklaring, voor het eerst haar cijferlijst, wat me een merkwaardig gevoel van blijdschap gaf.

‘Ik ondersteun een meisje in de Verenigde Staten,’ zei ik soms lacherig tegen mijn vrienden in Lima. Hun ironische vragen en de spot waarmee ze reageerden, maakten het me gelukkig onmogelijk tot in detail uit te weiden over mijn verborgen geschiedenis.

Mijn leven ging ondertussen zijn gewone gang met reizen, colleges en vrienden, tot de dag aanbrak dat Anne Fischer haar diploma zou krijgen en voor een universitaire studie zou kiezen. Kort voor de lessen eindigden, stuurde de directeur me een samenvatting van Annes activiteiten sinds haar komst een paar jaar eerder. Ten slotte kwam er een foto van haar tevoorschijn, glimlachend en van opzij, tegen een witte achtergrond.

Wat me verbaasde was niet zozeer de gelijkenis met Marion, als wel een zekere kilheid die door de enigszins gemaakte glimlach waarmee ze in de lens keek, heen schemerde.

De scherpe blauwe ogen stonden onbewogen, en er lag een katachtige afstandelijkheid in, die verzacht werd door het blonde haar dat aan weerskanten naar beneden viel. De zeer lichte huid deed de vastberadenheid van haar gezicht nog beter uitkomen. Dus dit was Marions dochter, de jonge vrouw wier opleiding ik met de loyaliteit van een vader betaald had. Ingesloten bij het jaarboek, waar ik afwezig doorheen bladerde, vond ik een uitnodiging om twee weken later de diploma-uitreiking bij te wonen. De datum kwam me goed uit; tegen die tijd zou ik klaar zijn met mijn verplichtingen aan de universiteit. Ik weet niet waarom, maar ik nam aan dat haar vader, van wie ik een tijd niets gehoord had, er niet bij zou zijn. Vandaar dat mijn aanwezigheid in Baltimore, om dit meisje haar studie met hoge cijfers te zien afronden, me een van de belangrijkste gebeurtenissen leek in mijn langdurige en eenzame ballingschap.

‘Ik moet u eerst iets vertellen,’ zei de directeur in zijn kantoor tegen me.

De ceremonie was verlopen volgens dezelfde rituelen als de meeste andere diploma-uitreikingen. Nu was het zes uur ’s avonds geweest, en het enige wat nog ontbrak was dat zij binnen zou komen door de deur van het kantoor waar ik op haar zat te wachten.

‘Wellicht heb ik een indiscretie begaan,’ vervolgde de directeur, ‘maar een paar dagen geleden kwam ze me iets vertellen. Ze zei dat ze haar vader in Californië had gesproken en dat die had gezegd dat hij niet naar de uitreiking zou komen. Zij had hem geantwoord dat ze bij deze gelegenheid wilde dat er een familielid bij haar was. Ze zei dat ze wilde dat “er iemand was aan wie ze haar diploma kon laten zien”, zo vertelde ze me. Haar vader antwoordde dat hij dacht dat er wel iemand zou zijn.’ De directeur keek me aan. ‘Toen zij hem vroeg wat hij bedoelde, vertelde haar vader, naar het schijnt voor het eerst, over u. Hij zei dat u een Zuid-Amerikaanse heer was die haar moeder voor haar trouwen in Chicago gekend had, en die het bovendien de afgelopen jaren op zich had genomen haar studie te betalen. Het kind wist duidelijk van niets. Toen ze hier kwam en mij vroeg of het waar was, kon ik niet anders dan het bevestigen. Ik zei dat ik niet veel van u wist en dat ik u maar één keer had gezien, maar ook dat u naar de uitreiking zou komen. Ze draaide zich om en liep weg.’

‘Heeft ze sindsdien nog naar me gevraagd?’ mompelde ik.

‘Nee,’ zei de directeur. ‘Dit was een paar dagen geleden en ik heb niets meer van haar gehoord. Maar ze zal wel op u staan te wachten. Ik zal haar laten roepen.’

Even later, toen ik het geluid van de deur hoorde, stond ik op en draaide me om. Marion was juist de kamer binnengekomen en schudde me met een beleefde glimlach de hand. Haar huid was warm en zacht en ik herinner me nog de opwelling waarin ik haar hand naar mijn lippen bracht om die te kussen.

‘Aangenaam kennis met u te maken,’ zei ze met een hoofdknikje.

Een uur later, terwijl we zaten te eten met een kaars en twee glazen wijn tussen ons in, waren mijn verbazing en mijn vreugde nog niets getemperd. Ik had haar het kantoor van de directeur zien binnenkomen in een blauwe jurk met om de taille een wit lint dat op een van haar bovenbenen viel, en met dezelfde vriendelijke, zachte en verlegen uitstraling als die van haar moeder.

‘Dat weet ik. U hoeft het me niet uit te leggen. Ik weet het al,’ zei ze, terwijl ze kalm haar koffiekopje naar haar lippen bracht.

Ik was, aangemoedigd door haar vriendelijke houding, over Marion begonnen. Toen we uit het kantoor kwamen en door de school naar buiten liepen, had ik haar uitgenodigd om samen te gaan eten in een restaurant van haar keuze. Het was een chique en luxe zaak en de maaltijd die ze bestelde bevatte een paar van de duurste gerechten van de kaart. Het was echter pas na afloop dat ik ontdekte dat het een kleine wraakoefening was om mij te laten betalen, in ruil voor het voorrecht met haar te mogen eten. En nu, nadat ze me had verteld over haar studie, over haar reisjes en plannen, zat ze tegenover me met een kop koffie, en antwoordde me dat ze alles al wist, mij haar lang voorbereide wraak voorschotelend, die ik

nu mocht proeven.

‘Ik weet wie u bent,’ herhaalde ze. ‘U heeft de laatste tijd mijn studie betaald en u bent een Peruaanse docent aan de universiteit. Ik weet dat u mijn moeder heeft gekend voordat ze trouwde.’

Ik hoef er niet aan toe te voegen dat er een beschuldigende klank lag in haar monotone zinnen. Ik herkende op dat moment de stem van Marion, maar in haar gezichtsuitdrukking was de gewone zachtheid verdwenen. Nu was ze hier om me de waarheid te zeggen, na al die jaren. Niet de waarheid van haar serene gezicht in de gangen van de universiteit van Chicago, maar die van een door scherpzinnigheid en berekening getekende gruwelijkheid.

‘En bijna alles wat ik weet,’ vervolgde ze, ‘weet ik omdat mijn eigen moeder het me heeft verteld. Toen ik laatst met de directeur sprak, begreep ik dat u de man was over wie ze het had.’

Toen ze haar koffie op had, keek ze me strak aan. ‘Ook mijn vader weet wie u bent,’ voegde ze eraan toe.

In de stilte die hierop volgde, verscheen er op haar gezicht een onverzoenlijke uitdrukking. Ze sloeg haar ogen neer.

‘Kort voor haar dood heeft mijn moeder ons over u verteld. Volgens haar was u een harteloze man, niet in staat tot genegenheid. Dát was u voor haar, meer niet. Een egoïstische, cynische man, niet in staat lief te hebben, niet in staat iets voor iemand anders te doen. Ze zei dat ze daarom medelijden met u had.’

Op dat moment begon er in haar schel geworden stem een onverschilligheid door te klinken, die steeds meer op iets van opluchting leek. Ik hoorde haar zeggen dat ze meer mannen zoals ik had gekend. Daarna luisterde ik niet meer naar wat ze verder zei. Op een vreemde manier was het alsof ik door naar haar te kijken ook van grote afstand naar mezelf keek. Ik besepte meer dan ooit dat de triestheid van mijn leven veroorzaakt werd door mijn schuldgevoel omdat ik geen echte toenadering tot Marion had gezocht toen ik daar de kans toe had. Wellicht had deze schuld het me onmogelijk gemaakt verliefd te worden, boeken te schrijven, me de moed ontnomen langere reizen te maken. Misschien had Marion mij meer pijn gedaan dan ik haar ooit had gedaan. En nu keek haar dochter me aan met de trotse onbeschaamdheid die jongeren eigen is, met het gezicht dat mensen zetten die gekwetst zijn en die denken dat zij in hun hele leven geen fout zullen maken. Dit meisje, dacht ik verbaasd, verlost me van het verdriet dat ik al deze jaren heb meegetorst.

Sinds die avond in Baltimore is er iets voorgoed veranderd. Er heeft iets in mij postgevat toen ik al op een leeftijd was waarop je geen grote veranderingen meer verwacht. De verschijning van het meisje had de cirkel rond gemaakt die ik begonnen was. Door haar kon ik nu aan het gezicht van Marion denken met een nieuwe distantie die me hielp het spook van de schuld dat me had achtervolgd, af te schudden. Die avond ging ik meteen door naar het vliegveld en wachtte op de eerste vlucht naar Chicago. Een week na mijn terugkeer ontving ik een uitnodiging van de universiteit van Puerto Rico, vanwaar ik voor een maand naar Peru vertrok. Bij terugkomst in Chicago vond ik tussen alle rekeningen, reclamefolders

en enkele brieven een eindrapport van het *college* over de prestaties van de studente Anne Fischer. Bijgesloten was een brief van de directeur waarin hij onder meer schreef dat hij het zo vreemd vond dat ze een paar dagen na de diploma-uitreiking vertrokken was, zonder van iemand afscheid te nemen. 'Wellicht is ze bij haar vader,' schreef hij tot slot.

Dit verhaal, waarvan de brokstukken in de loop der tijd verstrooid zijn geraakt, en versmolten met andere episodes uit mijn leven, kwam in zijn geheel in mijn gedachten door een concrete aanleiding. Laatst, toen ik 's middags een college zat voor te bereiden, vond ik tussen een paar oude papieren een foto van een heel jonge Marion op een universiteitsbankje. Toen ik haar zag, schoof het bozige gezicht van haar dochter over het hare heen, en het leek alsof ik opnieuw de wraak van dat gedecideerde meisje hoorde. Nadat ik de foto terzijde had geschoven, pakte ik hem opnieuw, en legde hem onder op een stapel papieren, met de gedachte dat ik hem, met een beetje geluk, nooit meer zou tegenkomen.

De vertaalster dankt Arie van der Wal voor zijn kritische blik op en suggesties voor deze vertaling.

WAAR SPINNEN NESTELN

SERGIO GALARZA

VERTALING DOOR MARC ALTENA

Mijn vader heeft me nooit leren voetballen. Eerlijk waar. Hoe ik het ook probeer, het lukt me niet om me een herinnering voor de geest te halen waarin de bal van zijn voeten naar de mijne rolt. Het enige beeld dat bovenkomt, is hoe ik na de dagelijkse training bij de uitgang van de school zit te wachten tot iemand eraan denkt om me op te halen, terwijl het langzaam donker wordt en iedereen van het team al naar huis is. Maar denk nu niet dat ik dit zeg uit wrok, of, erger nog, uit frustratie over mijn voetbalcarrière. Ik wil alleen maar dit verhaal vertellen.

De school ging om een uur of drie uit, maar doordat er altijd allerlei afleidingen op mijn pad kwamen, zoals autobanden laten leeglopen, pornoblaadjes bekijken (vooral die uit Spanje, waarin verhalen stonden waarvan je gegarandeerd een stijve kreeg), steentjes gooien naar passerende auto's vanaf het viaduct over de snelweg en naar de travestieten die al vanaf 's ochtends vroeg op klanten stonden te wachten tussen de Paseo de la República en Javier Prado, was ik nooit voor vieren thuis. Vervolgens at ik alleen, want mijn oma lunchte altijd stipt om twaalf uur, mijn moeder wanneer haar werk het toeliet en mijn vader op kantoor. Ik schrokte mijn eten naar binnen, en zonder me om te kleden of zelfs maar naar de televisie om te kijken, ging ik dan op de binnenplaats een balletje staan trappen, tot ik tegen de avond een van mijn ouwelui thuis hoorde komen. Dan liet ik de bal liggen en trok gauw mijn schooluniform uit terwijl ik de trap op rende naar mijn kamer. Eenmaal omgekleed, pakte ik een willekeurig boek dat vergeten in een hoek lag en hield mijn blik strak gericht op een van de vele veldslagen die ons leger heeft verloren, de vreemde wiskundige hiërogliefen die ik nooit op eigen houtje heb weten te ontcijferen, of de woorden van de Heilige Augustinus. Met na verloop van een paar minuten altijd hetzelfde resultaat: mijn wijsvinger in mijn neus, en de snotpulken naderhand op mijn tong.

Mijn vader en moeder wisten heel goed dat het één grote schijnvertoning was. Maar ze zeiden er niets van omdat mijn cijfers op school daar geen aanleiding toe gaven. Uitstekende cijfers, die ik niet zozeer te danken had aan mijn intelligentie, als wel aan het kinderlijke gemak waarmee ik wist te ontsnappen aan het wakende derde oog waarop leraren zich altijd zo trots beroemen. Met elk proefwerk verwierf ik meer rechten, die niemand me durfde te ontzeggen. Op een na. Hier komen die gasten om de hoek kijken die mijn vader de 'nietsnutten van de buurt' noemde. Ze hingen de hele dag op straat, dan weer op de ene hoek, dan weer op de andere, dan weer bij het ene winkeltje, dan weer bij het andere, altijd slordig gekleed, met hun shirt over hun schouder geslagen of uit de achterzak van hun kapotte broek hangend, en ze rochelden er lustig op los, alsof ze zich wilden ontdoen van god weet welke ziekte of welk leed. Ze vielen voorbijgangers lastig of traptten een balletje in het park, tot de avond viel en de vermoeidheid hen terug deed keren naar huis. In mijn ogen waren het helemaal geen nietsnutten. Ze waren vrij. En ik wilde net zo zijn als zij.

Onder het avondeten vroeg ik mijn ouders altijd of ik na school op straat mocht gaan spelen. Maar zonder resultaat. Het antwoord bleef iedere avond nee, een standvastig nee. Natuurlijk kon ik er wel stiekem tussenuit glippen, maar het was riskant om mijn oma alleen te laten. Het was meerdere keren voorgekomen dat ze – terwijl wij thuis waren – de voordeur wagenwijd open had laten staan of had vergeten het gas uit te doen. Ze was een gevaar voor haar omgeving en mijn geduld met haar was op. Uit wraak stoorde ik haar als ze zich op haar kamer zat te verliezen in de eindeloze liefdeslabirinten van haar

soaps. Ik zette de televisie op zijn zachtst, omdat ik zogenaamd niet kon studeren met zoveel herrie, ik liet de hond op haar bed, iets waar ze een gruwelijke hekel aan had, of ik drukte op de bel, zodat ze op moest staan om te gaan kijken wie er was. Mijn wraak was wreed, helemaal toen ze open ging doen voor het fantoom van haar kleinzoon en van de trap viel. Ik schrok me wezenloos. Mijn oma bleef als een zielig hoopje botten bij de deur liggen. Ik belde mijn vader en vertelde hem wat er was gebeurd. Natuurlijk zei ik er niet bij wiens schuld het was. De schrik duurde drie dagen. Al die tijd lag ik doodziek op bed. Ik moest constant overgeven, had enorm last van mijn geweten en werd geplaagd door nachtmerries. Ik droomde dat er een bal vol botten en met het gezicht van mijn oma de trap af kwam rollen. Als ik de deur dan opendeed, slaakten we allebei een gedempte kreet, waarop ik nat van het angstzweet wakker werd.

En omdat ieder nadeel altijd zijn voordeel heeft, voelde ik me de vierde dag weer beter en kwam er een verpleegster om voor mijn oma te zorgen. Met andere woorden: het was tijd om wat te gaan nietsnuten.

De laatste dagen van de herfst. De zon is nog niet verdwenen. Op straat hangt er om vijf uur 's middags een typische geur. Versgebakken brood met frisdrank. De wind waait en de kinderen rennen, lachen nerveus als een paar honden naar hen blaffen. Op een straathoek, daar sta ik. Er lopen een paar meisjes voorbij met nat haar. Ze kijken naar me, maar ik keur ze geen blik waardig. Ik ben alleen maar geïnteresseerd in rondhangen. Waar zitten die klojo's toch, vraag ik me af. Kut nog aan toe. Als mijn pa me zo zou horen praten, had hij me allang een klap voor mijn bek gegeven. Nou, moet-ie proberen, ik sla hem helemaal verrot. Ik lach om mijn eigen woorden en loop dan richting park. Ik word omgeven door de geur van de straat, ik voel me fris, alsof ik net onder de douche vandaan kom, en heb zin in een potje trappen. Ik tref ze midden in een partijtje. Verhit en vol overgave storten ze zich in de duels en schelden ze elkaar verrot. Als mijn pa ze zo zou zien, had hij ze allang de tanden uit hun bek geslagen. Dit keer kan ik er niet om lachen en ik druipt af.

Er gaat een week voorbij en na die week sta ik weer een balletje te trappen op onze binnenplaats. Niet te vergelijken. Op de binnenplaats ruikt het naar mottenballen, waardoor ik me oud en verveeld ga voelen. Ik ga de straat op en kijk of ik ze ergens op een hoek zie staan. Snel, naar het park, voor het te laat is! De hemel is al bedekt met sinaasappelschillen. Ik ben nog op tijd; ze hebben nog iemand nodig. Ik houd me van de domme. Dan roepen ze me. Maar ik kan helemaal niet keepen, zeg ik. In de verdediging dan. Tot de hoeveel gaan we? Tot het donker wordt.

De herfst is voorbij. De winter is een verschrikkelijke worsteling en ik stel me voor hoe de zomer zal zijn in de buurt. De fluitsignalen beginnen zodra ik thuiskom uit school. Het is onze oerwoudroep. Wij zijn de kleurloze jongens die hier in de buurt de straathoeken sieren, de guerrillero's uit het park, de nietsnuten die in het winkeltje op de hoek hun tanden in het brood zetten en gratis frisdrank drinken. De winter is streng, nog erger dan die scheidsrechters die nog geen minuut extra tijd toekennen. Niemand speelt graag op een nat veld. Op straat hangt dezelfde geur als op onze binnenplaats. Als de winter voorbij is, keert het leven terug in het park. De straathoeken worden weer de betonnen eilanden van de kleurloze jongens en de geur van nietsdoen neemt weer bezit van de wijk.

Aan het eind van het jaar vindt de selectie plaats van het nieuwe schoolteam. Samen met ruim vijftig andere dromers word ik uitgekozen. Na twee weken trainen is de eerste schifting. Voor de afvallers geen dromen meer over eeuwige roem; er rest hun die nacht alleen nog een diep verdriet. Niet te worden opgenomen in het schoolteam, is de grootste teleurstelling die een man op zijn elfde te verwerken kan krijgen en bovendien ook de enige, totdat de feesten beginnen en de meisjes ons hart aan een spies rijgen. Iedere bal die me voor de voeten komt, is een zegen van boven, met mijn ogen zoek ik de trainer, en zie hem dan altijd met een van de ouders staan praten, maakt niet uit, ik ruk op naar voren, tot het doel van de tegenstander als het kan, zo niet, dan geef ik een pass af en zet ik druk om ervoor te zorgen dat het team waarbij ik ben ingedeeld, wint. Volgende week is er weer een schifting. We zijn nog bijna met dertig jongens over en voor het team zijn maar achttien spelers nodig, in plaats van tweeëntwintig, zoals normaal. De trainer zegt dat de school maar geld heeft voor achttien tenues. Ik train hard. De eindtoetsen komen naderbij en de laatste schifting ook. Mijn vader komt nooit eens bij de training kijken en is altijd te laat met ophalen, want hij werkt om die tijd en als hij eerder weggaat, wordt hij ontslagen, dat zegt mijn moeder tenminste. Oma is het zat om iedere minuut van de dag een verpleegster om zich heen te hebben. De nietsnuten uit het park zie ik niet meer. Wanneer de trainer de achttien gelukkigen kiest, is het zweet mijn tweede huid geworden en droom ik over voetbal, voetbal en nog eens voetbal. Nooit zal ik het moment vergeten dat ik de trainer mijn naam hoorde noemen. Ik zit in het team. Mijn pa kan me die middag zo laat komen ophalen als hij wil. De eindexamens doen er niet meer toe. Hebben er nooit iets toe gedaan. Ik ben in de zevende hemel, zoals dat heet. Engelen hebben vleugels nodig om zo ver te kunnen komen, maar ik heb die dag voldoende aan het shirt met rugnummer zestien.

Een maand later liet de trainer ons weten dat we over een paar weken ons eerste toernooi zouden spelen. Sommige posities binnen het elftal waren al ver voor aanvang van de negentig minuten bezet. Dat was gewoon zo. Het talent van sommige spelers was zichtbaar in alles wat ze deden. Van hoe ze hun kicken dichtknoopten, tot hoe ze de bal doodlegden op hun borst en het zweet na afloop van de training van hun voorhoofd wisten. Andere posities, waaronder die van centrale verdediger, een spilpositie waar ook mijn leven om draaide, waren niet zo gewild, maar toch ook al bezet. Het talent van deze spelers beperkte zich tot het merk van hun kicken, maar hun ouders waren onmiskenbaar zeer bedreven in het prijzen en met kussen overladen van de trainer. De voorkeur van de trainer voor deze spelers werd maar al te duidelijk tijdens de vriendschappelijke wedstrijden die we speelden als voorbereiding op het toernooi. Wat een voorbereiding, zeg! Ik had duizend keer liever een balletje getrapt tegen de muur op onze binnenplaats, dan dat shirt aan te trekken en verder mijn mond te moeten houden, zonder de kans te krijgen om in actie te komen. Machteloze woede is een van de ergste gevoelens die ik tijdens mijn voetbalcarrière heb ervaren. Had ik tenminste maar het zweet van de nederlaag kunnen proeven dat van mijn gezicht af droop.

De andere toekomstige bankzitters, jongens van tien of elf jaar oud, net als ik, maar dan meganaïef, leken mijn zorgen niet te delen en bleven keihard trainen. Ik ook. Dat wil zeggen, ik trainde minstens zo hard als ieder ander, maar dan niet omdat ik zo naïef was, maar gedreven door mijn blinde vertrouwen en drang om in de laatste minuut het beslissende doelpunt te scoren. Het is verschillende keren gebeurd dat ik uitgeput langs de kant

van het veld bleef liggen en me weg voelde zakken in de grasmat, en voor me zag hoe de pater-directeur mijn afscheid van de wereld bezong, terwijl hij me uit het veld haalde en nummer 10 inbracht.

Toen het moment van de waarheid was aangebroken en we onze eerste echte wedstrijd moesten spelen, werd ik door mijn vader weggebracht. We speelden thuis, op het veld van onze school, wat onze ouders ertoe bracht om ons en zichzelf belachelijk te maken. De openingsceremonie was de vorige dag al geweest, maar zij hielden nog een extra ceremonie, waardoor de aanvang van de eerste wedstrijd met een half uur werd verlaat. Er was een teampresentatie, waarbij de spelers een voor een aan het publiek werden voorgesteld, en tot overmaat van ramp deden de moeders daarna ook nog een soort van rondedansje om ons heen. Het moge duidelijk zijn: mijn moeder was er die zondagochtend niet bij. Anders had ik mijn kicken ter plekke aan de wilgen gehangen. Laat daarover geen twijfel bestaan. Haar met confetti te zien strooien, zou me niet in mijn waardigheid als zoon hebben aangetast, en ook niet om haar ons clublied te horen aanheffen, maar dat dansje was even zielig als oud-sporthelden een korte broek aan te zien trekken terwijl ze eigenlijk niet meer kunnen. Het was een triest schouwspel, dat in mijn onaangename-herinneringen-geheugen staat gebrand, misschien ook wel omdat ik die ochtend op de reservebank zat.

De uitslag staat ook in mijn hoofd gebrand, ik hoef alleen mijn aangename-herinneringen-geheugen maar te openen om me de 4-0 nederlaag te herinneren die het halve team in tranen deed uitbarsten. Zonder tactisch schema en met een stelletje ongemotiveerde spelers die werden begeleid door een trainer die niets anders wist te verzinnen dan 'kom op, jongens' te roepen, hadden we geen schijn van kans; zelfs God de Almachtige zou niets hebben kunnen doen om ons te helpen. Ik wil duidelijk stellen dat ik me op geen enkel moment bij dat stelletje verliezers voelde horen. Wat een verschil met de nietsnutten uit de buurt, die ik al een tijdlang niet meer gezien had en die ik besloot weer op te gaan zoeken. Vooral om de serie verpletterende nederlagen te vergeten waarmee we uit het toernooi werden geknikkerd.

Mijn vader zei dat ik niet hard genoeg vocht voor een plaats in het elftal. Zijn woorden waren als van die steentjes in je schoen, je denkt dat je ze kunt verdragen, tot ze na een tijdje lopen zo verdomde zeer doen, dat je wel móet stoppen om ze eruit te halen. Het was zijn kritische commentaar op mijn besluit om uit het team stappen, teleurgesteld als ik was in het georganiseerde voetbal. Ik kon niet begrijpen – en zal ook nooit begrijpen – waarom de nietsnutten uit de buurt iedere middag tegen elkaar streden op leven en dood, waarom ze zo nodig met geschaafde knieën en kapotte ellebogen door het leven moesten gaan, hoe het mogelijk was dat een middagje voetballen, even onbeduidend als een minuut stilte voor een overleden materiaalman, een dergelijke passie bij hen losmaakte, die zich vertaalde in slaan, spugen en vloeken, terwijl mijn teamgenoten zich alleen maar druk maakten om het laatste model kicken, waarmee ze de show stalen bij iedere mislukte actie en iedere val, bij ieder protest en iedere verwensing als ze weer eens een doelpunt moesten incasseren. Ik ging niet meer naar de trainingen. Het was zomer en de ochtend-luiheid hield me gevangen tussen de lakens. De hitte verdoofde me tot aan etenstijd, en het eten verdoofde me dan weer tot laat in de middag, tot een spervuur van gefluit de wijk in bezit nam. Onvergetelijke partijen waren het, die ik die zomer speelde in het park en

op straat, even onvergetelijk als die avond dat ik me afvroeg of het shirt met rugnummer zestien nog wel de moeite van het bewaren waard was.

Thuis wist niemand ervan dat ik niet meer naar de trainingen ging, ik had alleen gezegd dat ze me niet meer op hoefden te halen en dat ik het er niet meer over wilde hebben; ik zou zelf de trainer wel zeggen dat ik ermee stopte, vandaar dat mijn vader zo raar opkeek toen hij in zijn lunchpauze bij de training kwam kijken. Onder het eten vroeg hij hoe het me verging in het team, of ik nog kansen zag om aan spelen toe te komen of dat ik me gewonnen had gegeven. De toon waarop hij dat laatste zei, de ontwijkende blik van mijn moeder en de overdreven vriendelijke sfeer aan tafel toen ik liet weten niet van plan te zijn mijn sperzieboontjes op te eten, hielden me lange tijd gevangen achter een dichte mist, tot ik er eindelijk in slaagde de flarden waarachter het tribuneorkest schuilging, uiteen te jagen. De grote mensen en het gezeur waarmee ze kinderen hun leugens proberen te laten opbiechten, begonnen vals te klinken. Zonder me te verontschuldigen stond ik op van tafel. Ze zeiden er niets van. Omdat de televisie bezet werd gehouden door oma en haar soaps, zocht ik mijn toevlucht in een of ander avonturenboek uit mijn jeugd. Die boeken gingen allemaal over koninkrijken, piraten en dappere dieren. Nooit was het hart van die schrijvers opgesprongen bij het zien van een bal, nooit hadden ze de pijn van een tegen-doelpunt door hun ziel voelen snijden; ze wisten alleen iets af van onmogelijke liefdes, gevechten tegen de natuur en meer van dat soort onzin waar ik op dat moment weinig aan had. Ik sliep die nacht slecht, en de nachten erna ook. Ik had mijn ouders onderschat, ik moet toegeven dat ze uiterst geraffineerd te werk gingen. Hun steunbetuigingen, die steevast eindigden in een veroordeling van mijn falen, zoals 'het zou mooi zijn als je nog een kans kreeg om te laten zien dat je ook best kunt voetballen, beter dan die verwende jochies, jammer alleen dat je ermee stopt', misten hun doel niet.

Mijn terugkeer in het team liet iedereen onverschillig, alsof ik er nooit in had gezeten. Voor een deel kwam dat me wel goed uit. Ik ondervond al genoeg druk van mijn omgeving. Iedere avond onder het eten deden de zwijgende glimlach waarmee mijn moeder ons bediende, samen met mijn vaders toespelingen op de trainingen, een paar stevige vloeken op het puntje van mijn tong belanden. Het zou een ramp zijn geweest als die er aan tafel waren uitgekomen. Mijn vader kon gemeen slaan, hoewel niet zo gemeen als mijn moeder. Alleen al bij de gedachte aan het pijnlijke gloeien van mijn wangen na een van de weinige keren dat ik verdiend een klets in mijn gezicht had gekregen, beet ik me op de lippen en onderging ik alles zwijgend. Ik leerde mezelf kennen en kwam erachter dat de ingeslikte woede me sterker maakte. Ik begon te veranderen in een galspuwer, buitenshuis dan wel te verstaan.

Er diende zich een nieuw toernooi aan. Ik zal u niet vermoeien met de eerste wedstrijd en de opstelling. Terzake nu. Hoe we het voor elkaar hebben gekregen, weten we zelf ook niet, maar bij aanvang van de laatste poulewedstrijd hebben we nog steeds kans om ons te plaatsen voor de volgende ronde. De trainer bijt zijn lippen stuk terwijl hij door de kleedkamer ijsbeert en strijkt voortdurend met zijn hand door zijn haar. Op zijn schouders rust een verantwoordelijkheid die zijn ambitie ver te boven gaat. Zijn zenuwen werken aanstekelijk. De gezichten van zijn troetelkindjes staan helemaal strak en hun benen trillen. Wij, de eeuwige bankzitters, zijn nog niet besmet geraakt, en lopen daar ook weinig kans op, denken we. We weten zeker dat we immuun zijn. We zouden er onze moeder onder

verweden, en ik zou haar zeker verloren hebben. De trainer heeft me net mijn spelerspas gegeven. Ga je maar warmlopen met de groep, zegt hij. Er zitten drie jongens kotsend op de wc en een ervan speelt op mijn positie. Het aantrekken van mijn kicken gaat niet echt soepel; ik heb het te lang niet gedaan. Het is zover; tijd om het veld op te gaan. Mijn pa op de tribune. De eerste actie, ik word verrast, reageer te laat. Als een geschenk uit de hemel komt de bal me dan uit de rebound voor de voeten. De vlijmscherpe counter die ik opzet, wordt door de spitsen verprutst. Het tempo van de wedstrijd ligt hoog. Niemand van de tegenpartij heeft me na die eerste actie nog gepest met het merk van mijn kicken. De laatste minuut van de eerste helft. Opnieuw een geschenk uit de hemel. Er is niemand om op af te spelen. Nu of nooit, zeg ik tegen mezelf, anders krijgt het virus ook jou te pakken. Ik ga op het doel af en schiet. Goal. Mijn pa op de tribune. Het zweet smaakt in mijn mond als godennectar.

Tot zover de werkelijkheid. Of de droom, zo u wilt. Hoe het verder ging? We verloren. In de rust feliciteerde de trainer zijn spelers en zei dat de overwinning veilig gesteld moest worden. De drie jongens die misselijk in de kleedkamer hadden gezeten, gingen het veld in. Ik moest eruit. Ik heb niet eens gevraagd waarom. Met hoeveel we verloren hebben? Met ik-weet-niet-hoeveel. Mijn vader heeft me voor het einde van de wedstrijd mee naar huis genomen. Tijdens het eten raakte hij niet uitgepraat over hoe ik had gescoord.

De week erop ben ik definitief uit het team gestapt. Daarna heb ik nog in een aantal andere teams gespeeld. Op mijn vijftiende heb ik een punt gezet achter mijn carrière als toernooivoetballer. Nu ben ik over de twintig en speel ik alleen nog af en toe op zondag, als mijn kater het toelaat en er genoeg mensen zijn voor een partijtje van zes tegen zes. Ik speel met onbekenden; niet meer op trapveldje in het park, waar de nietsnutten nog altijd rondhangen, als toeschouwers van de nieuwe generatie. Hun door de hasj versufte reflexen zullen vandaag of morgen wel helemaal niet meer tot leven komen. Iedere keer als ik hen zie, word ik teruggeworpen in de tijd, is mijn vader te laat met ophalen, rust er op de trainer nog altijd een verantwoordelijkheid die zijn ambitie ver te boven gaat, mijn pa op de tribune, en ach ja, zo gaat het nu eenmaal in het voetbal.

DE INDRINGER

BETO ORTIZ

VERTALING DOOR PETER GELAUFF

'Ik zal je moeder eens vertellen wat voor spelletjes jij dat kleine meisje leert!'

Als ik in mijn leven één zin gehoord heb, die sindsdien onuitwisbaar in mijn geheugen staat gegrift, dan is het deze wel, denk ik. Niet alleen herinner ik me die zin het beste, zelfs de exacte toon waarop hij werd uitgesproken ligt nog vers in mijn geheugen, maar volgens mij is het ook nog eens de oudste. Het was mijn praktisch altijd zo beheerste oom Efraïm die, rood aangelopen, streng en buiten zichzelf van woede, die zin uitsprak op de middag dat hij mij op heterdaad in bed betrapte met Daniëla, zijn jongste dochter. Toegegeven, ze was ook wel erg jong, amper zes. Het enige nichtje van mijn leeftijd. Bloot als we in de kussens lagen te stoeien, had het er ook wel alle schijn van dat wij geen onschuldig spelletje aan het spelen waren. Pas op, hè, ook geen ondeugend spelletje, want in die tijd hadden kinderen van onze leeftijd in de verste verte geen idee van de dingen die ze tegenwoordig tot in de kleinste details aan hun ouders leren. We hadden reuze lol, dat wel. We waren in ons element, in het paradijs namelijk. We speelden Adam en Eva, de enige mensen uit de geschiedenis die echt geen schaamtegevoel hebben gekend. Ik vergeleek mijn kleine piemeltje met haar kleine kutje, we roken aan elkaar en, ergens tussen vrolijk en nieuwsgierig, raakten we alles aan en verkenden we elkaar alsof onze piepkleine lichaampjes voorbodes waren van die veelkleurige buizenglijbanen, waar ouders van tegenwoordig hun kinderen in laten verdwalen zodat ze ongestoord hun hamburgers kunnen eten. Wij streelden elkaar zonder ook maar de minste onzedelijkheid of tederheid. Het had meer weg van een vroege wetenschappelijke roeping, een nieuwsgierigheid naar biologie. We waren onthutst en gefascineerd als kinderen die voor het eerst met hun vingertoppen de intrekbare voelsprietten van een tuinslak aanraken of de hypergevoelige onderkant van een roze zeester.

Alsof we zojuist waren gevallen bij het haasje-over springen, lag Daniëla boven op mij als op een vreemde, op z'n rug gelegen pony, en zo met elkaar verstrengeld konden we niet ophouden met lachen doordat al dat argeloze gewrijf onbedwingbare kietelingen veroorzaakte die ons onbedaarlijk lieten schateren, waarmee we echter de aandacht van de vijand trokken en hem waarschuwden voor een dreigend naderbij sluipende jeugdzone. En die vijandelijke spelbreker was voor de verandering God. En natuurlijk was God indertijd mijn oom die, in strijd met alle aanbevelingen van de opvoedkundige handboeken, geschokt de kamer binnenstormde en me razend, vloekend en tierend verjoeg uit de zachtzoele schaduw van de boom van de kennis van goed en kwaad. Met één hand uitgespreid voor mijn edele delen en de andere voor mijn brutale bollewangengezicht van toekomstig aanrander, maakte ik dat ik wegkwam. Mijn van zedeloosheid verdachte liefje Daniëla werd gesommeerd haar Pebbels Flinstone-pyama aan te trekken en, ook al was het pas zes uur, zonder chocolademelk en zonder Sesamstraat onmiddellijk naar bed te gaan. Viespeuk dat ze was.

De vrouw van oom Efraïm was onverwachts overleden en had hem alleen achtergelaten met de onmogelijke opdracht om die zevenkoppige, ontembare clan van apocalyptische dwergen in het gareel te houden. Want ze waren met z'n zevenen. In die tijd was het nog gebruikelijk kindertjes te maken dat het een lust was, wat mij ook nog eens, zoals altijd, een buitenbeentje maakte. Heb je geen broers of zusjes? Goh, wat gek! In de strijd tegen mijn steeds heviger en ongetwijfeld psychosomatische aanvallen van astmatische bronchitis had mijn kinderarts – of was het mijn psychiater? – mijn ouders aangeraden ons oude en vochtige huisje aan de Calle Enrique Barrón in Santa Beatriz te verlaten, en te verhuizen naar de veelbelovende wijk San Borja, waar met veel pijn en moeite en met behulp van een hypotheek en een spaarzaam leven ons huis verrees. Maar de bouw zou nog een tijd duren en mijn complexe ziekteverschijnselen – piepende longen, aanvallen van benauwdheid en ademnood – lieten geen uitstel toe. Vandaar dat mijn moeder op een kwade dag besloot dat we zolang bij haar broer Efraïm in zouden trekken, die in diezelfde zonnige buurt woonde.

Aangenomen werd dat mijn moeder op een of andere manier de moeder van allemaal zou zijn, iets wat mij helemaal niet beviel en mijn neefjes en nichtjes nog minder, zoals ze me niet veel later zouden inpeperen. Ik, die als enig kind een tirannieke, achterbaks en vroegwijs betwetertje was, zou er met een beetje geluk zowel van mijn astma als van mijn psychische aandoeningen afkomen. In dat grijze en overbevolkte huis lagen veel nieuwe ervaringen op mij te wachten. De verwarring van zo dichtbij andere kinderen in hun blootje te zien, was mijn eerste grote ontdekking, en waarschijnlijk ook het begin van een heel handboek aan twijfelachtige en opwindende gevoelens. De tweede was die ontzettende, onbeschrijflijke weerzin die ik voelde toen ik de eerste keer het speciaal voor mij geïmporteerde speelgoed moest uitlenen, terwijl ik bij voorbaat wist dat ze het stuk zouden maken. Maar de derde was de meest verbazingwekkende: de snelheid waarmee ik leerde geweld te gebruiken.

'Een invasie! Een invasie!'

Met die eenstemmige welkomstkreet werden we door mijn neefjes ontvangen, die ochtend in 1974, een paar dagen voor de laatste aardbeving in Lima, toen auto's uit zichzelf de garages uit reden en midden op straat met elkaar in botsing kwamen. Zeulend met al onze met kersenrood fluweel beklede fauteuils, het keukengerei, de spiegel van bladgoud, onze radiogrammofoon en andere spullen kwamen wij, de indringersfamilie Ortiz, als ongenode gasten plompverloren in die onbekende jungle terecht. Met ons drieën erbij waren we met elf bewoners in totaal. Te veel mensen voor een huis met vier slaapkamers en twee badkamers. Omdat ze een van de slaapkamers aan ons moesten afstaan, bleven er maar twee over voor de broertjes en zusjes: één voor de drie jongens, Nestor, Ruben en Hector, en één voor de vier meisjes, Victoria, Luzmila, Sarah en Daniëla. Ze haatten ons vanaf het eerste moment en daar hadden ze alle reden toe. Wij kwamen daar

om bezit te nemen van wat van hen was en dat ook nog op hun eigen terrein. Uit naam van de slachtoffers wierp Nestor, de oudste, die op dat moment zo'n dertien of veertien moet zijn geweest, mij een van zijn typische minachtende blikken toe en oordeelde stoer:

'Het stinkt hier naar *acollorado*.'

Vanwege de spottende toon waarop hij dat zei en het gelach waarmee de anderen zijn lef toejuichten, kreeg ik zin meteen rechtsomkeert te maken. Ik begreep niet wat hij gezegd had, want *acolladero* was straattaal en aangezien ik de straat zelfs niet op kwam om brood te kopen, klonk dat woord mij als Swahili in de oren. Maar door dat stompzinige lachje en het schijnheilige gezicht waarmee hij midden in die vijandige muur, die hij schouder aan schouder met de andere zes vormde, een hoge borst opzette, werden mij onmiddellijk een aantal dingen helder: dat ik niet – of in ieder geval niet langer – het enige middelpunt van de Melkweg was; dat er altijd mensen zouden zijn die zelfs niet een klein beetje van me zouden houden – en dat dat de meerderheid zou zijn – en dat ik al bij voorbaat de sigaar zou zijn als ik bij de vele – ongetwijfeld felle – gevechten die me te wachten stonden, in mijn schulp zou kruipen omdat ik in de minderheid was.

'Als iemand je slaat, sla dan harder terug,' had mijn moeder me geleerd, 'en als je ziet dat hij sterker is dan jij, pak dan een steen of een stuk hout.' In dit geval zat er niks anders op: ik deed mijn ogen dicht, klemde mijn tanden op elkaar en verkocht de eerste stamp in mijn leven. Ik gaf Nestor zo'n keiharde trap tegen zijn pietje, dat hij grimassen trekkend en geluidloos gillend over de grond rolde als een meedogenloos onderuitgehaalde voetballer. Maar wacht even, waarom gaf ik hem een trap als hij mij niet had geslagen? Omdat wel duidelijk was dat hij mij had uitgescholden, ook al had ik het niet verstaan. Het was zijn schuld dat ze me allemaal hadden uitgelachen. Het kon me niet schelen wat het betekende, maar dat klotewoord had me meer pijn gedaan dan een knietje tegen mijn ballen. Met die rotschop van mij was de score nog niet eens gelijk. Maar dat was nog maar het begin, want hij stond natuurlijk nog niet overeind of hij gaf me een pak slaag. Of liever: *zé* gaven me een pak slaag, want het werd een onvergetelijke vuurdoop. Spitsroede lopen, de sandwich. Ze sloten zich met mij op in de gastenbadkamer, stelden zich op in een rij en dienden me vol overgave een serie trappen toe. Een voor een, in volgorde van leeftijd, namen ze me te grazen. Dat was mijn eerste 'duizendklapper'. Maar het was ook het onmiskenbare begin van een voortijdige en suïcidale vechtersroeping, want die ochtend werd mij zonneklaar dat de meerderheid weliswaar nooit gelijk heeft, maar dat zij toch altijd de lakens uitdeelt en dat je dus, als je geen deel uitmaakt van een of andere kudde, bij voorbaat de gedoodverfde verliezer bent. Dat was het spel en zo zou het gespeeld worden: vraag ze niet met z'n hoevelen ze zijn, maar of ze op willen hoepelen. Ik in mijn eentje tegen de rest van de wereld. Met dank aan de Lieve Heer en met dank aan die klootzak van een neef van mij, die, voor zover ik weet, met zijn vijftig jaar nog altijd in hetzelfde bed slaapt, in dezelfde kamer en in datzelfde huis van zijn pappie. Een geluk voor mij dat hij deze regels nooit zal lezen. Ik weet namelijk zeker dat hij helemaal niks

leest. Maar laten we rechtvaardig en dankbaar zijn. Het is deels door hun toedoen dat ik erin geslaagd ben te overleven als de eenmansbende die ik nu ben.

Nu ik vandaag de moeite neem ze me in al hun glorie weer voor de geest te halen, moet ik toegeven dat ik ze geen ongelijk geef. Vanaf het prille begin was het niet moeilijk een hekel aan mij te hebben. Hoe kon het ook anders, als ik altijd alles in de eerste persoon enkelvoud zag? Ik had iets wat zij absoluut niet hadden. Ik maakte geen deel uit van een geheel, ik was mijn eigen geheel. De duivel van het ikke-ikke. Een vraatzuchtig en grenzeloos ik. Zij niet. Zij waren een collectief, een verbond, een coöperatie, een sekte. Dát waren ze, een sekte. Ze zagen alles in het meervoud. Ze gingen samen naar de wc. Ze beslisten alles bij stemming. Aan een zuurtje zogen ze om de beurt. Zelfs hun scheten stemden ze op elkaar af. Van jongs af aan hadden ze geleerd alles in gelijke stukken te verdelen. Als broertjes en zusjes, wat lief hé, als broertjes en zusjes! En omdat ik geen broertje was, hoefde ik niemand ook maar ene flikker te geven, en omgekeerd. Ik was eraan gewend een reep chocola helemaal voor mijzelf te hebben. Zij deelden alles in zevenen. En op ieder stuk plakten ze een naam. Deed je de koelkast open dan zat op alle tupperwaredoosjes, appels, harde eieren, op alles zat een stuk leukoplast met de naam van een van de zeven. Gatver...! Ik lette er nooit op wiens portie ik nou weer opat. Alles was van mij. Bovendien was mijn honger groter dan die van hen allemaal samen. Een razende, mateloze, existentiële honger. De hele wereld was van mij. Laten zij maar overal stickers met hun naam op plakken. Ze mochten nog blij zijn dat ik ze wel eens wat uitleende, terwijl ze dat dan steevast sloopten.

Langzaam maar zeker raakte ik eraan gewend dat anderen altijd een gehaat obstakel zouden vormen op de rechte lijn – de navelstreng – die mij met mijn verlangens verbond. Zoveel was wel duidelijk: de strijd zou altijd gaan tussen mijn ‘ik wil’ en hun ‘wij niet’. Wij willen géén ander programma zien, wij houden níet van erwtensoep, wij hebben kiespijn, wij gaan ‘Zeven rovertjes’ spelen, geen acht, maar zeven. Was dat duidelijk? In dat ‘wij’ was voor niemand anders plaats. Tenzij onder heel bijzondere omstandigheden, wanneer er voor een spel twee teams nodig waren en, omdat zeven een oneven aantal is, er in dat geval niks anders opzat dan mij als laatste wiel aan de wagen mee te laten doen. Ook al wist ik van tevoren dat ik als laatste gekozen zou worden, en altijd voor een plek die niemand wilde. Altijd vliegende keep. Altijd het lulletje, altijd de pineut.

‘Uw zootje gaat niet erg leuk met zijn klasgenootjes om. Hij heeft socialisatieproblemen.’ Dat stond altijd op mijn halfjaarlijkse rapport. En het stond er alsof het een vreselijke ziekte was, iets dat de kop moest worden ingedrukt voordat het niet meer te verhelpen was. Als ik zoiets las, kreeg ik zin om met dingen te gaan smijten. Dan kookte mijn bloed. Niemand begreep dat omgaan met mijn klasgenootjes me geen reet interesseerde, gewoon omdat ik schijt had aan die kwijlende snotneuzen die met elkaar dubbele plaatjes ruilden uit het album van het wereldkampioenschap van 1974 in Duistland, waar Peru niet eens aan meedeed. Die

wel, die niet, die wel, die wel. Wat is er nou voor leuks aan hele stapels foto’s te verzamelen van een stel Haïtianen of Polen van wie niemand wist wie ze waren? Nog erger was het als ze bijvoorbeeld indiaantje of cowboytje speelden. Dan schoten ze met hun vingertje en dan riepen ze naar mij: ‘Paaaauw, paaaauw, ik heb je geraakt, je bent dood!’ Wat? Ik gedood? Oh, ja? Door wie dan wel? Wie had het lef mij dood te verklaren? Een stompzinige malloot die zichzelf tot Lonely Ranger had uitgeroepen? ‘Hé, ga dan dood, man, doe niet zo stom! Je kan niet eens spelen! Je bent dood, begrijp je dat dan niet?’ En ja, omdat ik geen zin had ook maar een beetje dood te gaan, kregen ze de pest aan me. Vanaf dat moment negeerden ze me compleet en hoorde ik er niet meer bij.

Het zat er niet in. Met spelen was het voor mij altijd hetzelfde als met slapen of tekenen of me aftrekken. Ik snapte niet waarom je dat samen moest doen, als je je net zo goed alleen kon vermaken. Niet met de volwassenen, niet met mijn neefjes, met helemaal niemand. Bovendien zouden we het nooit eens worden over de spelregels. Voor mij zouden traptreden bijvoorbeeld altijd de hangende tuinen van Babylon zijn, terwijl zij er alleen maar vliegtuigstoelen in zagen. Goedschiks of kwaadschiks, ik paste daar gewoon niet in, nog niet met smeerolie, voor geen meter. Waar ik ook zou gaan of staan, ik zou altijd de acollerado zijn, de indringer, de infiltrant. En als ze mij ergens zagen, dan zeiden ze: ‘Die dikzak is gek, vind je niet?’ ‘Die? Ja, zo gek als een deur, de zielenpoot.’ Pas als ze een eind verder waren, durfden ze zich om te draaien en dan riepen ze: ‘Dikke papzak, dikke olifant!’ Zo zijn mensen. Ze denken altijd het recht te hebben je te zeggen hoe je moet leven en hoe je moet doodgaan. Altijd als ze met z’n velen zijn, een meute, een massa, dan voelen ze zich sterk. Vreemd. Mij gebeurt precies het tegenovergestelde.

HET DEEL VAN FATE

ROBERTO BOLAÑO

VERTALING DOOR ALINE GLASTRA VAN LOON
EN ARIE VAN DER WAL

ETEN. Zoals u weet, zei Seaman, ben ik herrezen dankzij de varkenskarbona- den. Eerst was ik een Zwarte Panter en trotseerde ik de politie van Californië en daarna reisde ik over de hele wereld en daarna leefde ik verscheidene jaren op kosten van de Verenigde Staten van Amerika. Toen ik werd vrijgelaten was ik niemand. De Zwarte Panters bestonden niet meer. Sommigen beschouwden ons als een oude terroristische groepering. Anderen als een vage herinnering aan de pittoreske zwarte beweging uit de jaren zestig. Marius Newell was gedood in Santa Cruz. Andere vrienden waren doodgegaan in de gevangenissen en weer anderen hadden publiekelijk excuus gevraagd en hun leven veranderd. Nu waren er niet alleen zwarten bij de politie. Er waren ook zwarten die publieke functies bekleedden, zwarte burgemeesters, zwarte ondernemers, zwarte advocaten van naam, televisie- en filmsterren, en de Zwarte Panters waren een last. Dus toen ik vrijkwam, was er niets of nog maar erg weinig over, de rokende restanten van een nachtmerrie waar we als pubers in terecht waren gekomen en waar we nu als volwassenen uitkwamen, bijna bejaarden, zou ik zeggen, zonder mogelijke toekomst, want wat we konden waren we vergeten gedurende de lange jaren in de gevangenis en in de gevangenis hadden we niets geleerd, behalve misschien de wreedheid van de bewaarders en het sadisme van enkele medegevangenen. Zo stond ik er voor. Dus mijn eerste maanden in voorwaardelijke vrijheid waren triest en grijs. Soms keek ik urenlang naar de knipperende lichten van een willekeurige straat, staande voor het raam terwijl ik de ene na de andere sigaret opstak. Ik zal niet ontkennen dat er meer dan eens rampzalige gedachten door mijn hoofd schoten. Er was er maar één die me belangeloos hielp, mijn oudste zuster, God hebbe haar ziel. Zij bood me haar huis in Detroit aan, tamelijk klein, maar voor mij was het alsof een Europese prinses me haar kasteel aanbood om te genieten van een periode van rust. Mijn dagen verliepen eentonig, maar hadden iets wat ik nu, met alle ervaring die ik heb opgedaan, zonder aarzelen geluk zou noemen. In die tijd waren er maar twee mensen die ik regelmatig zag: mijn zuster, de allerbeste mens op aarde, en de agent die toezicht op me moest houden, een dikke vent die me soms uitnodigde voor een whisky op zijn kantoor en die tegen me placht te zeggen: hoe kun je zo slecht geweest zijn, Barry. Ik dacht wel eens dat hij dat zei om me te provoceren. Ik dacht wel eens: deze vent is in dienst van de politie van Californië en wil me provoceren en dan een kogel in mijn buik jagen. Vertel eens wat over je kl..., Barry, zei hij, doelend op mijn mannelijke geslachtsdelen, of: vertel eens wat over de kerels die je om zeep hebt geholpen. Kom Barry. Vertel op. En dan trok hij de bureaula open, waar hij zoals ik wist zijn wapen bewaarde, en wachtte. En voor mij zat er niets anders op dan te praten. Ik zei: goed, Lou, president Mao heb ik niet ontmoet maar wel Lin Piao, die kwam ons verwelkomen op het vliegveld, Lin Piao, die later president Mao om zeep wilde helpen en omkwam bij een vliegtuigongeluk toen hij naar Rusland vluchtte. Een kleine vent, nog listiger dan een slang. Herinner jij je Lin Piao? En Lou zei dat hij van zijn leven nog nooit van Lin Piao had gehoord. Wel, Lou, zei ik, hij was zoiets als een Chinese minister of de Chinese minister van Buitenlandse Zaken. En in die tijd waren daar niet veel Amerikanen, dat kan ik je verzekeren. Je zou kunnen zeggen dat wij het

waren die de weg voor Kissinger en Nixon hebben geëffend. En zo kon ik drie uur lang met Lou doorbrengen, terwijl hij mij vroeg naar de kerels die ik van achteren had neergeknald en ik hem vertelde over de politici en over de landen die ik had leren kennen. Totdat ik hem eindelijk van me kon afschudden, door christelijk geduld te betrachten, en van toen af aan heb ik hem niet meer gezien. Waarschijnlijk is Lou doodgegaan aan cirrose. En mijn leven ging door, met dezelfde schokken en hetzelfde gevoel van tijdelijkheid. Toen, zomaar op een dag, herinnerde ik me dat ik één ding niet was vergeten. Mijn kookkunst was ik niet vergeten. Mijn varkenskarbonaden was ik niet vergeten. Met de hulp van mijn zuster, een heilige die het heerlijk vond om over dit soort dingen te praten, begon ik alle recepten op te schrijven die ik me herinnerde, die van mijn moeder, die van de gerechten die ik in de gevangenis had bereid en die van de karbonaden die ik zaterdag maakte op het platte dak van het huis, voor mijn zuster, hoewel zij eerlijk gezegd niet zo erg van vlees hield. En toen mijn boek klaar was ging ik naar enkele uitgeverij in New York en een van hen had belangstelling en de rest kennen jullie al. Het boek bracht me weer in de running. Ik leerde de gastronomie te combineren met het geheugen. Ik leerde de gastronomie te combineren met de geschiedenis. Ik leerde de gastronomie te combineren met mijn dankbaarheid en mijn verbazing over de goedheid van zoveel mensen, te beginnen met wijlen mijn zuster. En sta me toe dat ik hier iets verduidelijk. Als ik zeg verbazing, bedoel ik ook verwondering. Dat wil zeggen, iets buitengewoons dat verwondering wekt. Zoals goudsbloemen of azalea's of strobloemen. Maar ik besepte ook dat dit niet voldoende was. Ik kon niet altijd blijven leven met mijn beroemde, overheerlijke karbonaderecepten. Zo levensvullend zijn karbonaden niet. Je moet veranderen. In beweging komen en veranderen. Weten te zoeken ook al weet je niet wat je zoekt. Dus zij die geïnteresseerd zijn kunnen alvast potlood en papier tevoorschijn halen, want ik zal nog een recept dicteren. Dat van eend met sinaasappel. Een gerecht dat ik jullie aanraad niet elke dag te eten, want het is niet goedkoop en bovendien moet je voor de bereiding ervan minstens anderhalf uur uittrekken, maar voor één keer in de twee maanden of wanneer er een verjaardag wordt gevierd, is het niet gek. Dit zijn de ingrediënten voor vier personen: een eend van anderhalve kilo, vijftiwintig gram boter, vier teentjes knoflook, twee glazen bouillon, een bosje kruiden, een eetlepel tomatenpuree, vier sinaasappels, vijftig gram suiker, drie eetlepels brandy, drie eetlepels azijn, drie eetlepels sherry, zwarte peper, olie en zout. Seaman legde de verschillende fases van de bereiding uit en toen hij dat had gedaan zei hij alleen nog dat zo'n eend verrukkelijk was.

STERREN. Hij zei dat een mens veel soorten sterren kende of dacht veel soorten sterren te kennen. Hij sprak over de sterren die je 's nachts ziet als je, laten we zeggen, over highway 80 van Des Moines naar Lincoln rijdt en pech krijgt, niets ernstigs, de olie of de radiator, misschien een lekke band, en je stapt uit en haalt de krik en het reservewiel tevoorschijn en je verwisselt het wiel, in het ergste geval een half uur, en als je klaar bent kijk je omhoog en ziet een hemel vol sterren. De Melkweg. Hij sprak over sportsterren. Dat is een ander soort sterren, zei hij,

en hij vergeleek ze met filmsterren, hoewel hij preciseerde dat het leven van een sportster over het algemeen heel wat korter duurde dan het leven van een filmster. Dat van een sportster duurde in het beste geval zo'n vijftien jaar, terwijl het leven van een filmster, ook in het beste geval, wel veertig of vijftig jaar kon duren als de ster haar of zijn carrière jong begonnen was. Daarentegen leefde een willekeurige ster waar je naar keek aan de kant van highway 80, als je van Des Moines naar Lincoln reisde, gewoonlijk miljoenen jaren, maar het was ook mogelijk dat die, op het moment dat je ernaar keek, al miljoenen jaren dood was terwijl de kijkende reiziger daar geen flauw idee van had. Het kon gaan om een levende ster of om een dode ster. Soms, afhankelijk van hoe je het bekeek, zei hij, was dat een kwestie van geen belang, want de sterren die je 's nachts ziet behoren tot de schijnwereld. Net als dromen. Zodat de reiziger op highway 80 die zojuist een lekke band heeft gehad niet weet of datgene waar hij in de onmetelijke nacht naar kijkt sterren of dromen zijn. Op de een of andere manier, zei hij, behoort die gestrande reiziger ook tot een droom, een droom die zich losmaakt van een andere droom, zoals een waterdruppel zich losmaakt van een grotere waterdruppel die we golf noemen. Op dat punt aangekomen wees Seaman erop dat een ster één ding is en een meteoriet iets anders. Een meteoriet heeft niets met een ster te maken, zei hij. Een meteoriet, vooral als zijn baan hem rechtstreeks op de Aarde laat inslaan, heeft niets te maken met een ster en ook niet met een droom, hoewel misschien wél met het idee van loslaten, een soort van omgekeerd losmaken. Daarna sprak hij over zeesterren, hij zei dat Marius Newell, iedere keer als hij langs een strand van Californië liep, een zeester vond, Joost mocht weten hoe. Maar hij zei ook dat de zeesterren die je op het strand vond over het algemeen dood waren, het waren lijken die door de golven op het droge werden geworpen, hoewel er zeker uitzonderingen waren. Newell, zei hij, zag altijd het verschil tussen dode en levende zeesterren. Hoe weet ik niet, maar hij zag het verschil. De dode liet hij op het strand achter en de levende gooide hij terug in zee, dat deed hij in de buurt van de rotsen zodat ze in elk geval een kans hadden. Behalve die ene keer dat hij een zeester mee naar huis nam en in een aquarium met zout water uit de oceaan deed. Dat was toen ze de Zwarte Panters pas hadden opgericht en zich bezighielden met het controleren van het verkeer in hun wijk om te voorkomen dat de auto's op volle snelheid door de buurt scheurden en kinderen doodreden. Eén stoplicht zou voldoende zijn geweest, of misschien twee, maar de gemeente wilde er niet één plaatsen. Dus dat was een van de eerste optredens van de Panters: verkeersagent spelen. En intussen verzorgde Marius Newell zijn zeester. Uiteraard had hij al snel in de gaten dat zijn aquarium een motor nodig had. Op een avond ging hij er een stelen met Seaman en de kleine Nelson Sánchez. Geen van hen was gewapend. Ze gingen naar een winkel die gespecialiseerd was in de verkoop van zeldzame vissen, in Colchester Sun, een blanke wijk, en drongen er binnen via de achterkant. Toen ze de motor al in hun handen hadden dook er ineens een vent met een geweer op. Ik dacht dat we ter plekke aan ons einde zouden komen, zei Seaman, maar toen zei Marius: niet schieten, niet schieten, hij is voor mijn zeester. Wij liepen achteruit. De kerel vooruit. Wij bleven staan. De kerel bleef staan. Opnieuw

liepen we achteruit. De kerel kwam achter ons aan. Eindelijk bereikten we de auto die bestuurd werd door de kleine Nelson en de kerel bleef op minder dan drie meter afstand staan. Toen Nelson startte legde de kerel aan en richtte op ons. Optrekken, zei ik. Nee, zei Marius, langzaam, langzaam. De auto reed stapvoets naar de hoofdstraat en de kerel kwam achter ons aan en hield zijn geweer op ons gericht. Nu wel, optrekken, zei Marius. En toen de kleine Nelson het gaspedaal indrukte, bleef de kerel doodstil staan en werd steeds kleiner totdat ik hem in de achteruitkijkspiegel zag verdwijnen. Natuurlijk had Marius niets aan die motor en ondanks zijn goede zorgen ging de zeester na een of twee weken dood en eindigde in de vuilniszak. Als je over sterren praat doe je dat in feite in figuurlijke zin. Dat wordt een metafoor genoemd. Je zegt: een filmster. Dan gebruik je een metafoor. Je zegt: de hemel is bezaaid met sterren. Een metafoor. Als ze je een rechtse tegen je kaak geven en knock-out slaan, zegt men dat je sterretjes hebt gezien. Nog een metafoor. Metaforen worden door ons gebruikt om ons te verliezen in de schijn of om roerloos te blijven drijven in een zee van schijn. In die zin is een metafoor een soort reddingsboei. En vergeet niet dat er reddingsboeien zijn die drijven en reddingsboeien die loodrecht naar de bodem zakken. Het is verstandig om dat nooit te vergeten. In feite bestaat er slechts één ster en die is zeker geen schijn en ook geen metafoor en hij komt ook niet opduiken uit een droom of een nachtmerrie. Die ster is daarbuiten. Het is de zon. Dat is, helaas voor ons, de enige ster. Toen ik jong was heb ik eens een sciencefictionfilm gezien. Een ruimtevaartuig raakt uit de koers en nadert de zon. Eerst krijgen de astronauten hoofdpijn. Daarna beginnen ze allemaal overvloedig te transpireren en trekken hun ruimtepakken uit en zelfs dan blijven ze zweten als otters en dreigen uit te drogen. De zwaartekracht van de zon trekt hen meedogenloos aan. De buitenste laag van het ruimtevoertuig begint te smelten door de zonnehitte. De toeschouwer kan niet voorkomen dat hij, zittend in zijn stoel, een ondraaglijke hitte voelt. Het einde herinner ik me niet meer. Ik geloof dat ze in de laatste minuten de koers van het ruimtevoertuig kunnen wijzigen, weer op weg gaan naar de aarde en de enorme zon achter zich laten, een gek geworden ster in de oneindigheid van de ruimte.

2666 verschijnt bij J.M. Meulenhoff
ISBN 978 90 290 8448 2
Prijs € 49,95

DE JAGER
MARIO GUEVARA PAREDES

VERTALING DOOR ARIEKE KROES

*Je versierde me
met dat hoerig vuur
dat vlamt in je verleidersblik*

Ana Berta Vizcarra

Zoals ik u al vertelde, worden wij door de mensen raar aangekeken. Als ik innig verstrengeld met een *gringa* over straat loop, bespeur ik direct blikken die zeggen: hoe komt zo'n lelijk onderkruipsel aan zo'n blonde stoot? Maar u zult ook wel weten dat het nog niet zo makkelijk is om een *gringa* aan de haak te slaan. Dit vak heeft – lacht u me niet uit –, of u het nou gelooft of niet, zijn voor- en nadelen zoals elk ander beroep. Bedenk eens hoe u het zou vinden als een neurotische feministe haar problemen bij u neerlegt. En wat denkt u van de frigide gevallen? Kent u een vrouw die frigide is? Nee? Wees blij, want die ontdooien nog niet van een vuurspuwende vulkaan. En dan heb ik het nog niet eens over de blowchicks, die hier alleen maar komen om stoned te worden. Of ik zelf drugs gebruik? Ik zal u eerlijk zeggen dat ik dat wel eens heb gedaan, maar ik hou er niet van en het is ook niet mijn stijl om op die manier *gringa's* te scoren, hoewel sommige *bricheros*¹ dat wel doen. En dan heb je ook nog van die vrouwen die op zoek zijn naar een exotisch avontuurtje, omdat ze in hun eigen land als een robot leven en het woordje liefde vergeten zijn. Vandaar dat ze op latino's vallen en zeggen dat we vurig en teder zijn.

U wilt dat ik over die buitenlandse van gisteravond vertel? Goed dan, die *gringa* heb ik ontmoet in café Qhatuchay. Ik was nauwelijks binnen of ik zag haar en ik zei tegen mezelf: dat is er eentje zoals de dokter ze voorschrijft – niet lachen, het is echt waar – die griet was onwijs knap, u hebt haar gezien, dus ik hoef u niks te vertellen. Ze zat in haar eentje aan een tafel gebiologeerd te kijken naar het groepje blinden dat indiaanse volksmuziek stond te spelen. Zoals ik al zei, ze maakte grote indruk op me, en omdat ik al een paar dagen zonder werk zat, had ik geen rooie cent meer. Ik zit de laatste tijd nogal krap bij kas, sinds de Amerikaanse met wie ik maanden heb samengewoond, vertrokken is. Met die *gringa* was het menens. U moet weten dat ze stapelgek op me was, ze beloofde me zelfs een ticket te sturen zodat ik haar kon gaan opzoeken. Van die ervaring heb ik geleerd dat je niets koopt voor beloftes. Maar u hoort mij niet klagen over de maanden dat we bij elkaar waren. Ik had een vrouw die eruitzag als een beursbabe, een hotelkamer in het centrum van de stad en heerlijke maaltijden. Ik had altijd geld op zak, denkt u eens in! En dat allemaal omdat ik die *gringa* een beetje liefde gaf. En dan te bedenken dat ik me met dat geld helemaal klem zoop terwijl zij, mak als een goede echtgenote, alles zonder morren verdroeg. En weet u waarom? Als ze er iets van zou zeggen, was ze haar *andean lover* kwijt. Die *gringa's* kunnen van alles van me zeggen, maar niet dat ik ze niet gelukkig heb gemaakt.

¹ *Brichero*: letterlijk een bruggenbouwer, afgeleid van het Engelse *bridge*. Een Peruaan die *gringa's* oftewel Europese en Noord-Amerikaanse vrouwen verleidt en daar zijn voordeel mee doet.

Of ik er niet omheen wil draaien? Goed dan, ik kom ter zake. Zoals ik al zei: ik zag haar en ik liep meteen op haar tafeltje af. In dit vak ligt de concurrentie altijd op de loer. Tegenwoordig kan iedere beginner je te vlug af zijn, en dat nekt je, want dat reduceert je kansen om te scoren tot nul. Bovendien kwam die griet van gisteravond uit een of ander noordelijk land. Hoewel ik niet lieg als ik zeg dat het me sowieso wel gelukt was om haar te versieren, waar ze ook vandaan kwam. U kunt zich wel voorstellen dat ik al een paar dagen als een jager rond de plekken sloop waar veel gringa's komen: pleintjes, cafés, kroegen en Incaruines, tot ik haar gisteravond in het vizier kreeg. Het was een voordeel dat ze Spaans sprak, zoals u hebt kunnen merken. Ze zei dat ze dat in Catalonië geleerd had, tijdens haar zomervakantie aan de hete stranden van de Costa Brava. Als ze geen Spaans had gesproken, was ik wel op Engels overgegaan, een taal die ik beheers sinds ik in dit vak ben begonnen. Hoe lang ik al brichero ben? Dat moet eerlijk gezegd al zo'n tien jaar zijn. Nu ik eraan denk, herinner ik me dat de eerste gringa die ik versierde een Zuid-Afrikaanse was, een bloedmooie meid, en geloof me als ik zeg dat ik voor het eerst in mijn leven helemaal de kluts kwijt was; ik was zo verliefd dat ik haar volgde naar Corumbá in Brazilië, waar mijn laatste centen oprakten, zodat ik terug naar huis moest liften. U ziet, het is niet altijd rozengeur en maneschijn in dit vak. Ik ken heel wat brichero's die door het zware leven vroeg oud zijn geworden, en daar zouden die gringa's nu geen één pestdollar meer voor geven. Maar verder over die noordelijke griet: die zei dat ze door haar beroep van psychologe zichzelf beter had leren doorgronden, en daarmee ook anderen. Ook dat was geen probleem, ik bracht gewoon haar waarheden aan het wankelen. Hoe ik dat deed? Dat zal ik u vertellen. Ik paste op dat grietje een oude truc toe waarmee ik altijd succes heb gehad. Ik maakte haar wijs dat onze ontmoeting niet toevallig was, maar een gevolg van de magnetische krachten die in deze stad werkzaam zijn en die onze ontmoeting vannacht mogelijk hadden gemaakt, want ik kende haar al uit mijn dromen. Glimlachend probeerde ze me iets uit te leggen over dromen, door Jung of Adler te citeren, dat weet ik niet meer precies. U ziet, ze probeerde het gesprek terug te brengen op het gebied van de psychologie. Om haar theorieën overhoop te gooien, verklaarde ik vervolgens dat ik, als ingewijde in de magie van de Andes, de werkelijkheid op een andere manier waarnam. En dan had ik het niet over de simpele werkelijkheid die voor iedereen zichtbaar is, maar over de werkelijkheid die zich binnen in die werkelijkheid bevindt. En daar konden klinische en psychoanalytische benaderingen niet tegenop, want mijn waarneming was gebaseerd op een duizendjarig geloof dat alleen werd doorgegeven aan uitverkorenen zoals ik. Ik legde uit dat ik daarvoor verschillende leerfasen doorlopen had, waarbij onthechting van materiële zaken een van de belangrijkste aspecten was. Nou ja, nu moet u niet denken dat we de hele nacht alleen maar hebben zitten praten, nee, we dronken ook flink wat biertjes waarvoor zij natuurlijk moest betalen. Verder pakte ik tussen onze gesprekken door haar hand en leidde ik haar naar de dansvloer, terwijl ik lieve woordjes in haar oor fluisterde. Ik kan geweldig dansen, en niet alleen *huayno*, maar ook salsa en rock, dus die trut genoot met volle teugen terwijl ik haar liet rondtollen. Uiteindelijk was ze ervan overtuigd dat onze

ontmoeting pure magie was, en nadat ons gesprek en het bier hun werk hadden gedaan, bekende ze een gereïncarneerde Walkure te zijn die per ongeluk in deze tijd was beland. We verlieten de kroeg pas toen alle tafels leeg waren en de obers aanstalten maakten om te gaan opruimen.

Omdat het buiten koud was, sloeg ik mijn arm om haar heen en zo liepen we onder de galerij rondom het plein, waar kinderen met ingevallen slaperige gezichten ons om geld vroegen en sigaretten probeerden te verkopen. De nacht was helemaal van ons. Gearmd en al zoenend slenterden we door de stille straten tot we bij het hostel kwamen waar we zouden overnachten. In het schemerdonker van de kamer begon ik haar op het tweepersoonsbed uit te kleden terwijl ik haar zoende en streelde. Het liep allemaal gesmeerd. Toen ik klaar was om de daad te voltrekken, u begrijpt wat ik bedoel, ging het ineens mis. Ze sperde haar ogen wijd open, maakte zich met geweld los uit mijn armen en sprong uit bed terwijl ze het op een huilen en schreeuwen zette zodat het hele hotel wakker werd. U begrijpt dat ik hierdoor verbijsterd en wanhopig was; en bang dat de verovering niet door zou gaan, trachtte ik haar te kalmeren. Maar dat hysterische wijf was vergeten hoe verliefd ze was; ze sprong als een wilde kat boven op me en probeerde mijn gezicht open te krabben. U moet van me aannemen dat ik nooit geweld gebruik, en al helemaal niet tegen weerloze vrouwen. Juist daardoor had ik geen flauw idee dat ik haar met die klap buiten westen zou slaan. Toen ik haar, nog altijd in mijn blote kont, probeerde bij te brengen, vielen uw collega's binnen en ramden me zonder pardon met mijn gezicht tegen de muur. Protesteren was zinloos, want met scheldwoorden en stokslagen legden ze me het zwijgen op. De rest weet u, want u was erbij toen ze me geboeid het bureau binnen brachten. Nu u overtuigd bent van mijn onschuld en van de lijdensweg die het is om in dit land je brood te verdienen, aarzelt u vast niet om mij te laten gaan, meneer de commissaris.

DE WITTE LAMA

FERNANDO DIEZ DE MEDINA

VERTALING DOOR MARC ALTENA

Het was onbegrijpelijk zo veel geluk hij altijd had. Iedere ertsmijn die in zijn handen kwam, kreeg de wind in de zeilen, iedere mijn die hij afstootte, kwam in zwaar weer. In zaken kende hij louter successen, nooit een nederlaag. Van proefboorder klom hij op tot miljonair, trouwde met een dame van stand, en als jongen uit het volk schopte hij het tot rijke industrieel. Hij bezat mijnen, fabrieken en handelsondernemingen.

Mestiezen zijn niet minderwaardig, integendeel: bij de botsing tussen de twee soorten bloed blijven slechts de sterkste eigenschappen over, hernieuwt het levenssap zich, reinigt het zich, alsof de indiaanse zon herrijst in de verschrikkelijke, doch uitgeputte energie van de Spaanse zon. Afkomst en diploma's, wat doen ze ertoe? In de Nieuwe Wereld, een wereld van koortsachtige activiteit, komt het enkel aan op lef en dynamiek. Met het vurige en opvliegende karakter van een echte vrijbouter, schrok hij nergens voor terug: zijn mijnen verdedigde hij met scherp, geschillen besliste hij in zijn voordeel met list en bedrog, en wie hem in de weg stond, vermorzelde hij.

Hij was een machtig man.

Maar ook de machtigste man heeft zijn achilleshiel. En het kwetsbare punt van mijnbaas Rengel was een beeldschoon meisje, zijn dochter, de jongste van het stel, op wie hij stapeldol was. Toch was het niet zo dat ze hem om haar vingers wond, zoals je ook wel ziet gebeuren in families waar een overvloed aan zonen de betovering van de enige dochter vergroot. In tegenstelling tot haar vier broers, die veel van het vurige karakter van hun vader hadden, was Leonora fijn en teer. Op haar concentreerde zich de liefde van de vijf mannen, misschien wel omdat ze hen bij haar geboorte het gezelschap had ontnomen van die ander, zij die eigenlijk over hen had moeten waken. Rengel, noch zijn zoons wilden aan haar terugdenken. Ze verzwegen haar. Het geheim maakte dat ze hun affectie richtten op de kleine, die verbazingwekkend veel op die ander leek, zowel in lichaam als in geest. En op haar beurt was Leonora het enige beetje tederheid in hun onstuimige levens.

Want als rasechte vechters daagden de Rengels het leven uit. Ze deden zich niet voor als almachtige heersers, steunden ook niet op hun immense rijkdom, maar hielden van het gevaar, van de uitdaging, van het avontuur om het avontuur, en leefden hun strijdbare karakter uit in typisch mannelijke waagstukken. Soms was het de een tegen de ander en bogen ze slechts voor het opperste gezag van hun vader, dan weer bracht de onbuigzaamheid van hun vader hen bijeen om gezamenlijk het hoofd te bieden aan zijn grillen en zochten ze gebroederlijk hun heil bij de zachtaardige Leonora.

Rengel hield van zijn zoons zoals hij ze gevormd had: kinderen van zijn vurige bloed, met zijn aangeboren edelmoedigheid, jongens die net als hij het principe 'oog om oog, tand om tand' hanteerden en die het helemaal alleen opnamen tegen de allersterksten. Hij had hen grootgebracht op het platteland, in de volle zon, had hen bergen laten beklimmen en zonder zadel op wilde veulens laten rijden, en pas toen hij ervan overtuigd was ze dat goed wild waren geworden, bracht hij ze naar de stad, waar hij ze opleidde in de praktijk.

‘Studies en academische titels zijn nergens goed voor,’ oordeelde hij. ‘Je moet de strijd met het leven gewoon aangaan, net als ik heb gedaan.’

Hij bracht zijn zoons de kneepjes van het zakendoen bij, stelde hen overal voor, zodat ze zich leerden bewegen te midden van mannen. Hij wilde niet dat ze ‘de zoons van Rengel’ waren, maar dat elk van hen afzonderlijk – door zijn sterke, eigen persoonlijkheid – een vaardige en ontembare Rengel was. Hij dwong hen allerlei activiteiten te ontplooiën, zolang het maar beweging inhield, strijd, een intens en koortsachtig leven, en hamerde er tegelijkertijd orde- en verantwoordelijkheidsbesef bij hen in. Luis Alberto, Jorge, Esteban en Octavio waren vier dappere, onbevreesde jonge kerels die als echte mestiezen overliepen van voorouderlijke energie. Daarbovenop werden ze ook nog eens voortdurend opgezweept door hun vader, met zijn ontembare temperament, die problemen voor hen creëerde enkel en alleen omdat hij er genoeg in schepte om te zien hoe ze die oplosten, met dat explosieve karakter van hem, dat niets anders was dan een uitlaatklep voor zijn duivelse energie...

Niet het leven was de grote antagonist van de vier broers, niet het lot, maar hun vader, de oude Rengel. Met klappen bracht hij hen groot, deed zich daarbij hard en onverschillig voor. De jongens kenden hun schepper echter beter, vermoeden zijn verborgen liefde, en begrepen dat hij alleen maar wilde dat ze echte kerels werden, wars van overdreven sentiment. En ze groeiden op tot de mannen zoals hun vader die in zijn dromen voor zich moest hebben gezien: stoutmoedig, nobel en efficiënt.

De Rengels vormden een geduchte clan. Wie niet stukliep op de overdonderende persoonlijkheid van de vader, legde het wel af tegen de intelligentie van Jorge of Esteban, of de koude wilskracht van Octavio of Luis Alberto. Het waren rasechte vechters, die zich in het leven niet bezighielden met geruzie of gekibbel, maar hogere doelen zochten om hun tomeloze energie in kwijt te kunnen. Wat hun succes bijzonder maakte, was dat ze het anderen niet lieten voelen. Na hun tegenstanders in een eerlijk gevecht te hebben verslagen, reikten ze de gevallen vaak grootmoedig de hand, zich verontschuldigend voor hun overmacht. Ze bezaten de zeldzame gave om van vijanden vrienden te maken.

En was er toch nog iemand die Rengels haatte, vanwege het vreemde mengsel van *condottieres*¹ en heren, dat als gloeiende lava door hun aderen raasde, of vanwege hun rijkdom of persoonlijke prestige, dan moest zelfs die bezwijken voor de ingetogen schoonheid en mysterieuze charme van Leonora, die haar uiterste best leek te doen om de afkerigen voor zich te winnen. De kalmte en de vriendelijkheid die de ontbrekende haar zoons niet kon inblazen, lichtten helder op in de groene ogen van de jonge maagd. Nooit verhief ze haar stem, nooit verloor ze haar zelfbeheersing. Met haar harmonieuze geest zag ze altijd haarscherp wat er speelde, en in nooit meer dan een paar woorden gaf ze de juiste raad. En dan die stem, die zachte, melodieuze stem, die liefde en vertrouwen opriep. Raakten de Rengels al in vervoering als ze hem hoorden, vreemden waren al helemaal meteen in de ban Leonora. Nog nooit had een zo stralende jonge maagd, een zo zoete naam gehad.

¹ Geringschattende verwijzing naar de conquistadores, de Spaanse veroveraars, van wie de meeste huurlingen waren.

Toen Marco Antonio, de zoon van bankier Montiel, het waagde tegenover Rengel zijn wens uit te spreken om met Leonora te trouwen, barstte de miljonair in woede uit. Hij was in staat om de bankier thuis op te zoeken en hem een klap in het gezicht te geven, zo kwaad was hij over de brutaliteit van de jongeman.

‘Niemand heeft het recht om haar rust te verstoren; het is nog maar een kind,’ bulderde de potentat. ‘Meisjes trouwen pas als ze volwassen zijn. Niemand hoeft aan Leonora’s hand te denken, zolang ze nog geen eenentwintig is!’

Luis Alberto, de eerstgeborene, zei alleen maar dat de kandidaat hem maar een sukkel leek. Octavio vond hem een onbeschaamde vlerk. En toen Jorge en Esteban in een felle woordenwisseling verwickeld raakten over wie de brutale vlegel ter verantwoording moest roepen, zei Leonora zachtjes:

‘Maar ik ben toch helemaal nooit van plan geweest om bij jullie weg te gaan.’

En de rust keerde weer in de Rengelclan, want de stem van de jonge maagd bracht altijd iedereen tot bedaren.

De jaren verstreken. Er gebeurde veel in het tumultueuze leven van de Rengels. De oude Rengel liep tegen de zeventig, maar werd nog iedere dag krachtiger en ontembaarder. Luis Alberto voerde de socialisten aan in het parlement. Jorge leidde een industrieel consortium. Esteban was directeur van een bank, Octavio van een luchtvaartmaatschappij. Leonora groeide op tot een aanbiddelijke jonge vrouw.

Maar op een dag spreidde het onheil zijn duistere vleugels uit over het huis van de fortuinlijken. Leonora werd plotseling ziek.

Haar vader en haar broers wijdde zich met heel hun hart aan haar. Toen ze hun geloof in de plaatselijke doktoren verloren hadden, reisden ze naar Europa en de Verenigde Staten. Daar lieten ze haar onderzoeken door de beste specialisten, het maakte niet uit hoeveel het kostte. Maar het mocht allemaal niet baten. Hoewel een enkeling meende dat het een soort kwaadaardige bloedarmoede betrof, luidde de conclusie van het overgrote deel dat een ziekte waarvan de oorzaak onbekend was, onmogelijk kon worden genezen. Haar licht zou langzaam maar zeker doven.

Ze verloren alle hoop en keerden terug naar hun vaderland. Leonora sliep niet meer, verloor haar eetlust en vermagerde. In haar tedere groene ogen ontwaakte een zoete melancholie.

Haar vader dacht dat hij zou sterven van verdriet, maar zijn wil was sterker: hij hield het leed waardoor hij werd gekweld, voor iedereen verborgen, zelfs voor zijn zoons. De Rengels begrepen dat Leonora hen ging verlaten. Ze kwijnde weg, langzaam maar zeker kwijnde ze weg. De onaangename en soms ook gruwelijke symptomen waarmee een ernstige aandoening normaal gepaard gaat, ontbraken echter; het was een bedrieglijke kwaal, pijnloos en niet te benoemen. Enkel een tragisch uitdoven; met de dag minder schreden door haar kamer, met het uur minder woorden over haar lippen. Tot ze op een dag helemaal niet meer wilde opstaan. Ze zag er mooier uit dan ooit, in witheid wedijverend met de lakens, terwijl haar zwarte haar in alle richtingen uitwaaiërde over haar kussen.

Het hoofd van de familie had zijn geloof in de medische wetenschap verloren en

voelde zijn verre voorvaderen in zijn ziel ontwaken. Vanuit vergeten diepten steeg de stem van de aarde op naar zijn hart. Met een dwingend gebaar ontbood hij zijn twee oudste zoons bij zich:

‘Mijn zoons,’ zei hij gebiedend, ‘ik wil dat jullie naar Potosí gaan en daar in San Antonio vragen naar de familie Condori. Dat zijn *callaguayas*, of indiaanse sjamanen, die al sinds onheugelijke tijden mensen beter maken met kruiden en geheime spreuken. Als kind heb ik de meest wonderbaarlijkste genezingen gezien. De oudste moeten jullie mee terug nemen, want die weet altijd het meest. Het is ons laatste redmiddel.’

Luis Alberto en Jorge haastten zich op weg. Na vijf dagen kwamen ze terug met de callaguaya. Het was een oude indiaan, ouder dan de aarde zelf, met een kromme rug, knokige handen en een diepgerimpeld gelaat.

De miljonair richtte zich tot hem. Voor het eerst in zijn leven kreeg zijn stem iets nederigs:

‘*Tatay*²,’ zei hij, ‘mijn dochter ligt op sterven. Jij bent een wijs man... Jij hebt overal iets voor... Geef haar iets zodat ze weer opstaat, en ze mijn hart weer verblijdt.’

Hij verbeet zijn tranen.

De oude Condori keek hem strak aan. Hij dacht na. In zijn voorhoofd verschenen nog meer groeven. Het enige geluid in de kamer was de gespannen ademhaling van de vader en zijn vier zoons. De indiaan bleef verzonken in een wereld van nevel en mysterie. Jorge dacht dat de callaguaya zijn vader niet had gehoord en wilde diens smeekbede herhalen, maar de oude mijnbaas, die de gewoontes van de callaguaya kende, gebaarde hem dat hij zijn mond moest houden. Ze wachtten af. En na lang nadenken antwoordde de sjamaan:

‘Heer, jij bent altijd goed geweest voor de indianen. Je hebt scholen laten bouwen. Ik zal je helpen.’

Ze gingen de kamer van de zieke binnen. De sjamaan ging bij het hoofdeinde van haar bed staan. Maar in plaats van haar pols te nemen, haar oogleden op te lichten, of om een thermometer te vragen, keek hij alleen maar, alles met een strakke blik in zich opnemend, alsof hij de waarheid kon doorgronden met enkel en alleen de kracht van zijn oeroude ogen. Na een paar minuten nauwe observatie, zei hij:

‘Ze zal Willka, Vader Zon, nog vele malen kunnen zien opkomen. Maar dan moet er wel gebeuren wat ik zeg.’

‘Alles wat je zegt, zal ook geschieden,’ antwoordde de miljonair.

‘Morgen, om tien uur ’s avonds, kom ik terug.’

De volgende dag verliep weer zoals altijd. De vader en de broers wisten van ongerustheid en verdriet niet waar ze het zoeken moesten. Leonora’s licht doofde langzaam verder uit. Octavio opperde voorzichtig dat de sjamaan een bedrieger was en vast niet terug zou komen. Een woedende blik van zijn vader deed hem

verder zwijgen. Rengel wist zeker dat de callaguaya woord zou houden.

En inderdaad, de klok op het plein tegenover het huis van de miljonair gaf nog geen tien uur aan, of de oude Condori kwam binnen, op de voet gevolgd door twee jonge indianen die een witte lama met zich meevoerden.

Plechtig richtte de sjamaan zich tot de miljonair:

‘Er moet gebeuren wat ik zeg,’ herhaalde hij, ‘en dan zal het meisje de wind nog vaak van de bergtoppen naar beneden voelen komen.’

Daarna vroeg hij iedereen stil te zijn en hem niet te storen.

Hij liet een groot houtvuur ontsteken op de koloniale binnenplaats van het herenhuis en gaf tegelijkertijd opdracht het licht uit te doen. Ineens speelde alles zich af in een onwerkelijk decor. De zieke werd door haar vier broers naar beneden gedragen, in het bed waaraan ze gekluisterd was, en op veilige afstand van het vuur gezet. Aansluitend vroegen de indianen om een paar houten palen, die ze met dikke touwen aan elkaar begonnen te binden, hierbij gadeslagen door Rengel, zijn vier zoons en enkele huisbedienden. De vuurtongen stegen op naar de duistere hemel en in hun schijnsel kreeg alles een magische glans, mensen en dingen gelijk. Vanuit de diepe duisternis die zich in de vier hoeken van de binnenplaats schuilhield, klonk een doodse stilte op, die slechts af en toe werd verstoord door een kort bevel van de oude Condori. Van tijd tot tijd deed het geknetter van het vuur hun harten samentrekken van angst.

De nacht – voor religieuze rituelen het beste moment – opende zich in zijn angstaanjagende uitgestrektheid boven hun verwarde hoofden.

Toen het houten geraamte klaar was, wendde de callaguaya zich tot de miljonair.

‘*Tatay*, alles is in gereedheid. Het leven dat verloren gaat, zal worden betaald met andere levens. Wil je hoe dan ook dat je dochter weer opstaat?’

‘Al kost het duizend levens!’ brulde Rengel.

De oude Condori gaf een teken, waarop de indianen de witte lama pakten, een mooi, rijzig beest met een volle vacht, dat zich rustig met zijn poten en kop liet vastbinden aan de houten palen. Het was een tam dier. Zijn prachtige kop, met daarin grote, donkere, fluweelachtige ogen en een natte neus, bewoog hij met onschuldige blik kalm heen en weer. Zijn opstaande oren vingden de duizenden ongewisse geluiden van de nacht op. Enkel de sjamaan wist hoe moeilijk het was geweest om de wilde lama, die woest om zich heen had getrapt, gespuugd en gebeten, te veranderen in een makke dienaar van de mens. In de zoele zomerlucht, onder een sterrenhemel die de rechthoekige binnenplaats dieper deed lijken dan hij in werkelijkheid was, vreedzaam en mooi bij het schijnsel van het vuur, beleefde de witte lama zijn laatste ogenblikken, zonder te begrijpen waarom hij werd geofferd.

De sjamaan vroeg om een aarden kom. Een van de twee indianen zette hij met zijn gezicht naar het noorden, de ander naar het zuiden. De kom zette hij midden tussen het bed waarop de zieke rustte en het houten raamwerk waarop de lama lag. Na een paar geheimzinnige tekens gemaakt te hebben, en wat onbegrijpelijke frasen gepreveld te hebben, haalde hij een scherp mes tevoorschijn. Met beide zijden van het lemmet raakte hij de aarde aan, hield het mes vervolgens in het vuur

² *Tatay*: aanspreekterm uit het Aymará en Quechua die ‘mijn vader’ betekent. Drukt genegenheid uit, en respect. Wordt ook gebruikt voor goden: Inti *Tatay*: Vader Zon.

om het te zuiveren, en terwijl hij met zijn ene hand de ogen van de lama afdekte, bracht hij het beest met zijn andere hand een goed gerichte stoot in de nek toe. Het bloed spoot eruit, in krachtige stoten, en kleurde de zachte sneeuw witte vacht granaatrood. In een wanhopige poging zijn leven te verdedigen, bewoog de lama wild met zijn poten, schudde woest met zijn kop, spuugde en hapte in de lucht, als wilde hij zich voor de aanval wreken. Het uit de wond gutschende bloed ving de callaguaya op in de aarden kom. In de ogen van de zieltogende lama blonken de verwarring, de pijn en de angst.

Terwijl hij een jammerklacht uitstootte die nog het meest leek op die van een kind, kwam hij even later trillend en stuiptrekkend aan zijn einde.

De sjamaan blies toen in de kom met bloed, prevelde nog meer raadselachtige woorden, en zei toen, met zijn knokige hand naar het bed van de zieke wijzend:

‘De *Karwa*³, de lama, wat omhoog gaat, zal ook weer omlaag komen. Het meisje zal blijven leven.’

Meer niet.

Octavio was de eerste die opmerkte wat er met de zieke gebeurde.

‘Kijk, ze komt weer tot leven!’ zei hij met bevende stem.

De callaguaya legde met een handbeweging stilte op en allen wendden hun blik weer naar het bed. Leonora’s wangen kregen langzaam weer de kleur van de dageraad, alsof een onzichtbare bloedtransfusie haar verzwakte lichaam ter plekke weer kracht gaf. De fijne, blauwachtige adertjes in haar gezicht zwollen op, als begon haar bloed sneller te stromen. Het was haast voelbaar hoe het edele sap, hoe een nieuwe onbekende kracht, zich roerde onder haar tere huid. De jonge maagd kwam overeind, haar oogleden gingen omhoog, haar groene ogen keken de wereld weer in met dezelfde zoete blik van weleer, en haar melodieuze stem zei kalm:

‘Ik wil slapen.’

In de aardewerken kom veranderde de kleur van het bloed van granaatrood in violet, van violet in donkerbruin, en van donkerbruin in een soort diep donkergroen. En in het schijnsel van het houtvuur begon het levensvocht te *golven*⁴, te bewegen, alsof het iets wilde zeggen.

De jonge maagd werd teruggebracht naar haar kamer, waarna iedereen ging slapen. De twee indianen gingen aan de voet van de stenen buitentrapp zitten, diep weggedoken in hun poncho’s. Alleen de oude Condori bleef gehurkt bij het vuur zitten wachten tot het uitging. Achter het grote raam van de bovenste verdieping was het robuuste silhouet zichtbaar van de oude Rengel, wakend over de slaap van Leonora.

Toen bij het ochtendgloren de eerste zonnepijlen het dak troffen, stond de sjamaan op en begon as uit het vuur te halen en uit te strooien over de geofferde lama. Vervolgens pakte hij zijn mes en scheidde daarmee de kop uiterst behendig van de romp. Hij waste het bloed eraf, wreef de kop in met zout en deed hem in een

wollen zak. Na nog wat onbegrijpelijke formules gemompeld te hebben, in een oud soort Aymara, ging hij bij de twee anderen zitten. Ze werden getrakteerd op een stevig ontbijt. En totdat de heer des huizes verscheen, bleven de drie indianen bewegingloos op de grond zitten, stijf en plechtig, zonder een woord te wisselen, met hun blik op een punt in de verte gericht, met dat wonderbaarlijke vermogen dat indianen hebben om zich volledig in zichzelf terug te trekken, waarmee ze veranderen in het evenbeeld van een berg.

Toen Leonora wakker werd, voelde ze zich aanzienlijk beter. Het leven keerde voorzichtig terug in haar uitgeteerde lichaam en de melancholie verdween uit haar mooie ogen. Ze liet zich naar het raam brengen en huilde tranen van geluk bij het zien van de tuin:

‘Ik heb geslapen!’ riep ze uit. ‘Nu wil ik leven.’

Ze was gered.

Gevolgd door zijn zonen daalde de oude Rengel de trap af naar de binnenplaats, en vloog de sjamaan in de armen.

‘Tatay, je hebt haar gered. Vertel me wat je hebben wilt.’

Maar de indiaan antwoordde ernstig:

‘De offeraar van de Karwa mag niets aannemen. Bouw nog maar wat scholen voor de *runa*⁵. En als je wilt, kun je mijn kleinzoon iets geven. Ik ga nu.’

Rengel was gul voor de sjamaan. De ene jongen gaf hij een rankpotige muilezel en in de zak van de ander stopte hij een dik pak bankbiljetten, zodat hij voor zijn opa een huis kon bouwen. Ook gaf hij nog diezelfde dag opdracht om verspreid over het land tien scholen voor de inheemse bevolking op te richten, en die te vernoemen naar de oude Condori.

‘God zegene je, Condori.’

‘Tatay, moge *Pacha Mama*⁶ je gunstig gezind zijn.’

Leonora herstelde snel. Haar ranke lichaam werd voller. Haar borsten zwollen zachtjes aan op. De fijne lijnen van haar heupen kregen door het goede leven steeds meer welving.

‘Ik voel me vol kracht, ik zou wel van alles kunnen doen,’ zei de jonge maagd verbaasd tegen haar broers, ‘maar dat laat ik toch liever aan jullie over.’

Leonora werd weer het geluk van de Rengelclan en de trots van de stad, want er was niemand die haar overtrof in scherpzinnigheid en maagdelijke schoonheid, noch in de dubbele betovering van karakter en uitstraling.

De Rengels hervatten hun stoutmoedige leven, daarbij de afgunst opwekkend van duizenden, de bewondering van honderden. En de laatste restjes wrok stierven weer tussen de plooiën in Leonora’s schoot.

De tijd verstreek. De oude mijnbaas naderde het einde van zijn loopbaan, maar was nog altijd vol levenskracht en energie. ‘Net een eik,’ zeiden de mensen, ‘op zijn tachtigste zal hij nog net zo sterk zijn als zijn zoons.’

³ *Karwa*: Aymará voor lama.

⁴ In de religie van de Inca’s en Aymara’s symboliseren golven de oneindigheid, het cyclische karakter van het leven en van het universum, de eindeloze opeenvolging van dag en nacht, zomer en winter, nieuwe en volle maan.

⁵ *Runa*: indiaanse mensen of de indiaanse mens.

⁶ *Pacha Mama*: godin van de vruchtbaarheid en van de aarde.

Zijn natuurlijke intelligentie werd op zijn oude dag steeds scherper. De machtige vuurvreter gaf zich nu soms ook over aan overpeinzingen over de grillen van het lot. Maar voor zijn ongelooflijke geluk vond hij geen verklaring. Hij doorspitte de levens van zijn belangrijkste rivalen, de lotsbestemming van de rest, en stelde daarbij vast dat voor de heren van het grote geld eigenlijk hetzelfde gold als voor dictators, die ook zelden of nooit eindigden op het hoogtepunt van hun macht: in hun nadagen kregen ze allemaal af te rekenen met een nasleep van onheil en ellende. Hij niet. Op het verlies van zijn echtgenote na, had hij nooit enige tegenslag gekend. En in zijn binnenste groeide een duistere vrees voor het aureool van macht en gelukzaligheid waardoor hij werd omgeven. Zijn zoons waren stuk voor stuk geslaagd, allemaal waren ze op eigen kracht opgeklommen. Leonora was getrouwd en moeder van twee prachtige kleintjes. Zijn fortuin bleef maar groeien en groeien en zijn prestige werd almaar groter. Ook had hij nog altijd een ijzeren gezondheid; meer dan dat kun je van de natuur niet verlangen in de herfst van het leven. Maar de oude Rengel was er allerm minst gerust op. Na grote delen van zijn bezit opzij te hebben gezet voor zijn kinderen en kleinkinderen, begon hij zijn immense fortuin te verdelen onder goede doelen.

De pers was verheugd: de oude Rengel, begonnen als 'condottiere', wilde net als de rijken in Amerika eindigen als filantroop. Een nieuw soort geluk kwam het huis van de Rengels binnen: de dankbaarheid van het volk.

Op een ochtend stormden de vier broers de kamer van de miljonair binnen.

'Vader,' zei de oudste, 'er is olie ontdekt op ons grondgebied in het oosten. We gaan erheen om de zaken in jouw naam te regelen. Over acht dagen zijn we weer terug.'

Uitgelaten en met veel kabaal vertrokken ze weer. De vloer dreunde onder hun krachtige passen.

De oude Rengel voelde een steek in zijn hart. Wat was er met hem aan de hand? Vroeger had hij zich een afscheid of weerzien nooit aangetrokken. Ik word oud, dacht hij.

Hij ging naar beneden, speelde in de tuin met zijn kleinzoons, en toen hij 's avonds in de ban verkeerde van de stem van Leonora, die hem voorlas uit Mommsen, zakte de ongerustheid weer weg.

De week ging voorbij met het houden van toezicht op de bouwprojecten van zijn schoonzoon, ingenieur Sanchez, die omdat hij de familie zeer was toegewijd, eerder als een zoon voor hem was dan als een schoonzoon. Op zaterdag, de dag dat de broers terug zouden keren, werd de oude weer even optimistisch wakker als altijd. Zijn kleinzoons vielen over elkaar heen om hem te begroeten:

'Ik eerst!'

'Ik eerst!'

Het waren twee heerlijke kleine rekeltjes, echte rovertjes.

'Opa, dit hier zijn ze net komen brengen,' zei de oudste, hem een telegram in handen drukkend waar 'spoed' op stond. Maar de miljonair kon zijn leesbril niet vinden en stak het bericht in zijn binnenzak.

'Opa,' vervolgde de ander, 'moet je eens komen kijken wat ik heb gevonden.'

En popelend van ongeduld en opwinding, trok hij zijn opa mee naar de koloniale binnenplaats, waarvan het immense oppervlak reeds volledig door de zon werd overspoeld.

Op een hoopje stro in een van de hoeken lag een piepklein jong lamaatje, eigenlijk nog maar net geboren. Het beestje had opstaande oren en een zachte, smeteloos witte vacht. Het mekkerde van de honger. De jongens gaven het melk, en het bedaarde. Het sloeg zijn donkere, fluweelachtige ogen op naar de oude Rengel en de onschuldige blik wierp een schaduw over diens hele wezen. Zijn hart verduisterde. Wat was er toch?

Een verre herinnering, uit een lang vergeten tijd, schoot door zijn hoofd.

De miljonair haastte zich de stenen trap op, vroeg snel om zijn leesbril, en ondersteund door de liefdevolle armen van Leonora las hij het telegram dat gericht was aan zijn schoonzoon: 'Ingenieur Sanchez – Vliegtuig uit oosten vannacht tegen bergrug gevlogen. Aan boord de gebroeders Rengel. Geen overlevenden. Bereid familie voor. – Lloyd'

En op hetzelfde ogenblik dat Leonora en haar vader elkaar snikkend in de armen vielen, zei de ene jongen opgewonden en springend van blijdschap tegen de ander: 'Kijk, broertje! Kijk! De lama heeft een rode halsband om.'

En in de felle ochtendzon, die het terrein geselde, was om de nek van beestje inderdaad een dun rood streepje zichtbaar als een lint dat de witheid van de vacht moest accentueren, of als een verse wond, alsof er op de nek van het diertje nog maar net een pas afgehakte kop was gezet.

Nawoord van de vertaler

De witte lama is geschreven in de traditie van de mythologische fabels van de Zuid-Amerikaanse hooglandindianen, waarin het niet in de eerste plaats draait om het verhaal zelf, maar veel eerder om de moralistische boodschap die erin verborgen ligt. Het hedendaagse Bolivia bestaat uit twee verschillende werelden. De moderne, materialistische wereld van de blanken en mestiezen en de traditionele, spirituele wereld van de indianen waarin alles een bovennatuurlijke betekenis heeft.

In naam zijn de meeste indianen katholiek, maar onder de oppervlakte ligt het spirituele rijk dat de Spanjaarden nooit hebben veroverd. Zo ook in dit verhaal, waarvan de tweede laag wordt gevormd door de mythologie van de Inca's en Aymara's die voor veel indianen de werkelijkheid van alledag verklaart. Rond de besneeuwde bergtoppen verblijven in hun beleving berggoden en in de vlucht van de condor zien zij de adem van de scheppingsgod Viracocha. Wie dit verhaal door hun ogen benadert, vindt de sleutel tot een andere laag.

De sjamaan uit het verhaal is dan scheppingsgod Viracocha. In de oude mythologie zet Viracocha het universum in beweging door zijn adem te blazen in de lagere goden, mensen en dieren. Zonnegod Inti was oorspronkelijk een van deze lagere goden. Maar Inti ontwikkelde zich in de Inca-religie tot de hoogste scheppingsgod. Het personage Rengel is zonnegod Inti. De personages sjamaan en Rengel noemen elkaar in het verhaal daarom 'tatay', wat 'mijn vader' betekent.

Er is een oorsprongsmythe van de Inca's waarin zonnegod Inti een centrale rol speelt. In deze mythe van de Ayar-broers stapten de eerste Inca's de wereld in vanuit een grot, na door de zon tot leven te zijn gewekt. De broers klommen naar de top van een berg om met hun vader, de zon, te praten. De zon gaf hen opdracht om naar Cusco te gaan en daar in zijn naam een rijk te stichten. Zo werd Cusco het centrum van het grote rijk Tahuantinsuyo, het Rijk der Vier Windstreken.

Er zijn in *De witte lama* parallellen met deze oorsprongsmythe. Diez de Medina vat de mythe als volgt samen. "Hij had hen grootgebracht (...) in de volle zon, had hen bergen laten beklimmen (...) en pas toen hij ervan overtuigd was dat ze goed wild waren geworden, bracht hij ze naar de stad (...)"

De zonen van Rengel zijn de zonen van de zon, ofwel de Inca's. In Leonora herkennen we de figuur van Mama Ocllo. Mama Ocllo vertegenwoordigde op aarde haar moeder, de Maangodin. Leonora's raadselachtige ziekte kan ook gelezen worden als het krimpen van de maan. Het leven van de jonge maagd vertoont ook gelijkenissen met dat van een zogeheten accla, een uitverkoren meisje uit de Inca-gemeenschap. Deze meisjes leefden als Vestaalse maagden in tempels gewijd aan de zonnegod Inti. Zij dienden de Incavorsten, de goddelijke afstammelingen van de zonnegod. Acllas dienden soms ook als offer voor de goden. Meestal echter stierf in hun plaats een witte lama. De lama staat bij de indianen bekend om zijn waardigheid, zuiverheid, soberheid en eenvoud – belangrijke waarden binnen hun cultuur. Wanneer in het verhaal de broers Rengel met hun vliegtuig te pletter slaan tegen een berg laat de sjamaan een nieuwe zon opkomen. Terwijl deze zich uitstrekt over de koloniale binnenplaats – symbool voor de grot waaruit de eerste Inca's kropen – wekt hij een zoon tot leven. Een nieuwe heerser, het lamaatje met de rode halsband. Wanneer Rengel het lamaatje in de ogen kijkt, komt er aan zijn macht definitief een einde. De oude mijnbaas en zijn plunderende clan worden van hogerhand vervangen door wezens met een zuiverder en soberder manier van leven.

PANTALEÓN

MARIO VARGAS LLOSA

VERTALING DOOR MICHIEL TJEBBES

FRAGMENT UIT
DE GELIJKNAMIGE ROMAN

De gong klinkt, het geluid blijft nagalmen door de lucht en Pantaleón Pantoja denkt: 'Ze is ervandoor, ze heeft je verlaten, ze heeft je dochttertje meegenomen.' Hij bevindt zich op de commandopost, met zijn handen steunend op de balkonleuning, verstart en somber. Hij probeert Pochita en Gladys te vergeten en doet zijn best om niet te huilen. Nu wordt hij bovendien ineens door angst gegrepen. De gong klinkt opnieuw en hij denkt: 'Nog eens, nog eens een keer: dat vervloekte defilé van weer die dubbelgangers.' Hij transpireert en trilt en in zijn hart snakt hij naar die zomers van vroeger, toen hij weg kon hollen om zijn gezicht te verstoppen in de rokken van mevrouw Leonor. Hij denkt: 'Ze heeft je laten zitten, je zult je dochter niet zien opgroeien, ze komen nooit meer terug.' Maar hij weet van de nood een deugd te maken, beheerst zich en concentreert zich op het schouwspel.

Op het eerste gezicht is er geen aanleiding voor enige verontrusting. De binnenplaats van het logistiek centrum is zo ver uitgedijd, dat hij dienst kan doen als arena of stadion, maar is, afgezien van zijn opgeblazen proporties, precies hetzelfde gebleven: daarginds heb je de hoge schotten, bezaaid met geafficheerde aanwijzingen, leuzen en instructies, de balken, geverfd in de symbolische kleuren rood en groen, de hangmatten, de kastjes van de bezoeksters, het witte vouw scherm van de medische hulppost en de twee houten deuren met het gammele hekwerk. Er is niemand. Maar dat vertrouwde en verlaten tafereel brengt Pantaleón Pantoja niet tot rust. Zijn argwaan neemt toe en een doordringend gezoem tergt zijn oren. Rechtop zit hij angstig te wachten en voor zichzelf te herhalen: 'Arme Pochita, arm Gladysje, arme Pantita.' Veerkrachtig en nadrukkelijk doet het geluid van de gong hem in zijn stoel omhoog springen: het gaat beginnen. Hij zet alles op alles, doet een beroep op zijn gevoel voor het belachelijke, roept stiekem de hulp in van de Heilige Rosa van Lima, van het martelaartje van Moronacocho, om niet op te staan, om niet in twee sprongen langs de trap naar beneden te schieten en het logistiek centrum achter zich te laten alsof de duivel hem op zijn hielen zit.

Daar is juist (heel voorzichtig) de poort van de aanlegplaats opengegaan en Pantaleón Pantoja ontwaart vage silhouetten, die keurig aangetreden, het bevel afwachten om het logistiek centrum binnen te gaan. De dubbelgangers, de dubbelgangers, denkt hij, terwijl de haren hem te berge rijzen en hij voelt hoe heel zijn lichaam van onder tot boven begint te bevriezen: zijn voeten, zijn enkels, zijn knieën. Maar het defilé is al begonnen en er is geen enkele rechtvaardiging voor zijn paniek. Het betreft slechts vijf soldaten die in ganzenmars langzaam vanaf de poort in de richting van de commandopost lopen, ieder van hen trekkend aan een ketting aan het eind waarvan iets draaft, huppelt, beweegt. Wat? Bevangen door angstige spanning die hem het zweet in de handen doet staan en zijn tanden doet klapperen, steekt Pantaleón Pantoja zijn hoofd vooruit, scherpt zijn blik, kijkt vor send en weetgierig: het zijn hondjes. In een zucht van verlichting zwelt zijn borst op en krimpt weer in: er valt hem een steen van het hart. De manschappen zijn dichterbij gekomen, maar zijn nog steeds ver van de commandopost. Thans weet Pantaleón Pantoja hen beter te onderscheiden: tussen de ene soldaat en de andere is telkens een paar meter niets en de vijf beestjes zijn tot in de puntjes verzorgd, als voor een hondentoonstelling. Je kan merken dat ze gewassen, geschoren,

gekamd, geborsteld en geparfumeerd zijn. Allemaal hebben ze behalve een halsband, rode linten met kokette rozetjes en vlinderstrikjes om hun nek. De manschappen lopen heel ernstig voort, recht voor zich uit kijkend, zonder te haasten noch te traineren, ieder een klein stukje van het dier af dat hij onder zijn hoede heeft. De hondjes laten zich braaf meevoeren. Ze hebben alle een andere kleur, een andere vorm, een ander formaat: een tekkel, een Deense dog, een herder, een chowchow, en een wolfshond. Pantaleón Pantoja denkt: 'Ik ben mijn vrouw en mijn dochter kwijt, maar wat hier gaat gebeuren wordt tenminste niet zo wreed als anders.' Hij ziet de manschappen dichterbij komen, en voelt zich vies, stinkend en gekwetst, en het is net alsof zich over de hele lengte en breedte van zijn lichaam een plotselinge schurft verspreidt.

Wanneer opnieuw de gong klinkt – de galm is dit keer zurig en, als het ware, kronkelend – schrikt Pantaleón Pantoja hevig en begint onrustig in zijn stoel te draaien. Hij denkt: Dat heb je als je addergebroed aan je borst koestert. Hij zet zijn tanden op elkaar en kijkt: zijn ogen puilen uit hun kassen, zijn hart klopt zo krachtig dat het als een plastic zakje uit elkaar zou kunnen spatten. Hij heeft zich vastgeklampt aan de leuning en zijn vingers doen hem pijn, zo stevig zijn zij om het hout geklemd. De manschappen zijn al heel dichtbij en hij zou hun gelaatstreken kunnen herkennen als hij erop lette. Maar hij is een en al oog voor wat aan het uiteinde van de kettingen struikelt en rolt en wiebelt: daar waar eerst de honden waren, zijn nu grote, beweeglijke en afschuwelijke vormen te zien, een paar wezens die hem afstoten en fascineren. Hij zou ze één voor één tot in detail willen onderzoeken, hun kortstondige verschijningsvormen willen vastleggen, voordat ze verdwijnen, maar hij kan hen niet van elkander losmaken: zijn blik springt van de een op de ander en overziet hen allen tegelijkertijd. Ze zijn enorm, tussen het menselijke en het aapachtige in, met staarten die door de lucht zwiepen, veel ogen, borsten die de grond raken, asgrijze horens, sidderende schubben, bultige, gespleten hoeven die knarsend in het plaveisel boren, harige slurven, gekwijn en de heilig glanzende tongen van vliegen. Ze hebben hazenlippen, bloederige korsten, neuzen waaruit snotdraden hangen en door eelt gepantserde voeten, kromgetrokken door fijt en knobbels aan de tenen, en lichaamshaar als stekels waarop reusachtige luizen balanceren en springen net als aapjes in het bos. Pantaleón Pantoja besluit dat hij maar beter de kop in het zand kan steken, en de benen nemen. De schrik heeft zijn tanden eruit gerukt, die nu als ma'skorrels op zijn knieën neerkletteren: ze hebben zijn handen en voeten aan de balkonleuning vastgemaakt, en hij zal zich niet kunnen verroeren totdat zij voor de commandopost langskomen. Nu vraagt hij of iemand wil schieten, hem een knal voor zijn kop wil geven, en voor eens en voor al een eind wil maken aan deze foltering.

Maar weer heeft de gong geklonken – zijn eindeloze resonantie trilt door tot in iedere zenuw – en daar komt de eerste soldaat langs de commandopost in vertraagde pas. Vastgesjord, koortsachtig, met een prop in de mond, ziet Pantaleón Pantoja het: het is geen hond en ook geen monster. De figuur aan de ketting die hem guitig toelacht is een soort mevrouw Leonor, in wier gelaatstreken de trekken van Leonor Curinchila zijn geënt zonder ze te vervangen, en wier uit-

gemergelde gestalte – nog een keer, denkt Pantaleón Pantoja terwijl hij door de zure appel heen bijt – is aangevuld met de tietten, de billen, de vetknobbels en de opgeblazen manier van lopen van Chuchupe. 'Het doet er niks toe dat Pocha weg is gegaan, jochie, ik blijf toch op je passen,' zegt mevrouw Leonor. Ze maakt een reverence en verwijdert zich. Hij heeft geen tijd om na te denken, want daar is de tweede soldaat: hij heeft het gezicht van Sinchi, en ook de corpulentie, de beestachtige onbeschoftheid en de microfoon, die hij in zijn hand houdt. Maar het uniform en de generaalsterren zijn die van de Tijger Collazos, evenals de manier om zichzelf op de borst te slaan, om in zijn snor te plukken en zijn zelfverzekerd-kameraadschappelijke glimlach, zijn stompzinnige manier om een hand te geven. Voor een ogenblik blijft hij staan, net voldoende om de microfoon bij de mond te houden en te brullen: 'Houd moed, kapitein Pantoja: Pochita wordt de ster van de Dienst der Bezoeksters van Chiclayo. Wat Gladys betreft, die roepen we uit tot mascotte van onze konvooien.' De soldaat rukt aan de ketting en Sinchi Collazos verdwijnt, hinkend op één voet. Thans staat voor hem, kaal en heel klein in zijn groene uniform, generaal Chupito Scavino, die hem het blanke zwaard voorhoudt, minder fonkelend nog dan zijn sarcastische ogen. Hij blaft hem toe: 'Weduenaar, horentjesridder, Pantaleón, hoer in nachtjapon, flikkerjong.' Hij loopt weg met verende tred, sierlijk zijn hoofd draaiend in zijn kraag. Daar is echter al – vermanend en gestreng in zijn donkere soutane, een kille zegening zwaaiend – een bepaalde kolonel Beltrán met spleetogen en lijzige stem: 'In naam van de matelaar van Molonacocho, velooldeel ik u om vool altijd zondel vluuwen zondel dochtetje te blijven, meneel Pantoja.' Struikelend over de rand van zijn soutane en schuddend van de lach gaat pater Porfirio weg, de anderen achterna. En daar is zij die de rijen sluit. Pantaleón Pantoja vecht, bijt en tracht zijn handen los te maken om vergiffenis te kunnen vragen, om de prop uit zijn mond te halen om te kunnen smeken, maar al zijn inspanningen leiden tot niets en het figuurtje met het bevallige silhouet, de zwarte haardos, de grauwe huidskleur en de karmijnrode lippen staat daar beneden in een stralenkrans van ontroostbare neerslachtigheid. Hij denkt: 'Ik haat je, Miss Brazil.' Het figuurtje glimlacht droevig en met een stem die overloopt van melancholie: 'Herken je je Pochita dan niet meer, Panta?' Ze maakt rechtsomkeert en verdwijnt, voortgesleept door de soldaat, die met kracht aan de ketting trekt. Hij voelt zich dronken van eenzaamheid, drift en afgrijzen terwijl de gong razend blijft hameren in zijn oren.

Pantaleón verschijnt in een nieuwe uitgave bij J.M. Meulenhoff.

ISBN 978 90 290 8463 5

Prijs € 18,95

OP DE DANSVLOER

MARLEEN DE VRIES

De gedistingeerde man in het witte pak liep vastberaden naar de vrouw met het gouden topje aan het tafeltje schuin tegenover hem.

‘Danst u?’ vroeg hij.

‘Natuurlijk,’ zei ze, terwijl ze opstond. Snel haalde ze haar rechterhand door haar haar, inspecteerde of haar topje recht zat en volgde de onbekende man naar de dansvloer. Ondanks zijn leeftijd oogde hij charmant. Zijn witte pak en markante kop gaven hem de allure van een filmster. De vrouw vleide haar rechterwang tegen de man die minstens vijftig jaar ouder was dan zij. Geconcentreerd volgde ze zijn subtiele aanwijzingen en terwijl ze zich liet meevoeren op de klanken van de melancholieke muziek had ze even het gevoel dat ze gelukkig was.

‘U bent niet van hier, hè?’ vroeg hij, nadat de laatste akkoorden van hun eerste tango waren verstomd en ze, net als alle paren om hen heen, pas op de plaats maakten. Hij liet de vrouw los en keek haar nieuwsgierig aan. ‘Waar komt u vandaan?’

‘Nederland,’ zei ze, met iets van verveling in haar stem.

‘Holanda,’ zei hij opgetogen. ‘Een prachtig land.’

‘Dat klinkt alsof u er bent geweest.’

‘Dat niet, maar kennissen van mij wel. In de jaren tachtig. Kanalen en rondvaartboten, tulpen, hoeren. Ik weet alles. Klopt het dat Nederlanders zo tolerant zijn?’

‘Kijk naar mij,’ zei zij, ‘als ik niet tolerant zou zijn, zou ik het hier niet uithouden.’

‘Hoe bedoelt u?’

‘Nou, zei zij, ‘eerst moet ik veinzen alsof ik het niet erg vind dat ik de halve avond zit te wachten om ten dans te worden gevraagd en vervolgens dans ik voornamelijk met oude mannetjes met buikjes alsof het niets is.’

‘Mm,’ zei hij.

‘En dat is nog niet alles, ik moet ook nog eens mijn eigen wil loslaten om me te laten commanderen. Elke man wil wat anders.’

‘Tja,’ zei hij, ‘is tango dansen niet een goede introductie op het leven?’

‘Ziet u dat kleine mannetje daar?’

‘De man met de hoed?’

‘Ja, en die priemende oogjes. Als hij met me danst houdt hij minstens twintig centimeter afstand en hij stuurt me door aan mijn armen te trekken en te duwen.’

‘Dat kan,’ zei hij.

‘Maar het rare is,’ vervolgde zij, ‘dat hij weigert met me te praten. Alleen als ik een fout maak, wordt hij boos op me alsof ik een klein kind ben. Hij heeft wel eens woedend “No, no, no, no, no” geschreeuwd, waarbij hij zijn wijsvinger afkeurend heen en weer schudde. Daarna wees hij op zichzelf. De macho! Ik weet best dat ik niets te vertellen heb tijdens het dansen, maar er zijn grenzen als het gaat om communiceren. Vindt u niet?’

De man keek nadenkend. ‘Ik hoop niet dat ik u op de een of andere manier ont-rief,’ zei hij. ‘Ik zou niet willen dat ik een smet ben op uw avond.’

‘Nee, nee,’ zei zij, ‘helemaal niet. U danst heerlijk. Sorry dat ik zo negatief ben. Om eerlijk te zijn, ik weet eigenlijk niet waarom ik dit allemaal vertel.’

‘Ik heb ook mijn avond niet,’ zei hij. ‘Een paar uur geleden kreeg ik een hak van een dame in mijn kuit toen ze een boleto maakte – ik voel het nog steeds - en de

vrouw met wie ik daarnet danste, heeft mijn pak bezoedeld. Ziet u? Hier op mijn revers.'

Er ontsnapte de vrouw een harde, korte lach.

'Op dit soort momenten,' zei zij, 'ben ik zó gelukkig dat ik in Buenos Aires woon. Een avond als deze zou onmogelijk zijn in mijn land. Zelden zag ik zo'n prachtige lippenstiftzoen op zo'n smetteloos wit pak. Zou het opzet zijn? Wat denkt u? U weet toch dat bepaalde vrouwen graag merktekens achterlaten?'

'Ach,' zei hij, 'ook al zou u gelijk hebben, op mijn leeftijd weet ik toch wel dat vrouwen tot alles in staat zijn, maar het goede van dit hele verhaal is dat ik me er niet eens druk over maak. Er wacht thuis niemand op me die boos kan worden en aan wie ik verantwoording moet afleggen.'

'Op mij ook niet,' zei de vrouw. 'Niemand wacht op mij. O! Een wals!'

'Houdt u van walsen?'

'Ik ben dol op walsen. Ik doe niets liever.'

'U houdt van dansen in het algemeen, hè?'

'Ja,' zei zij, 'hoe weet u dat?'

'Ik voel het.'

'Wat dan,' zei zij, 'wat voelt u precies?'

'U danst met een bepaald soort overgave. Ik durf te wedden dat u een creatief beroep hebt: kunstenares, fotografe.'

'Zoiets,' zei zij. 'Ik schrijf.'

'U schrijft! Mijn God, dan heb ik het inderdaad goed gevoeld. Weet u wat dat betekent? Dat we goed bij elkaar passen. Een schrijfster en een schilder.'

'U probeert mij toch niet te versieren? Dat is het laatste waarop ik zit te wachten.'

'Wat is uw sterrenbeeld?'

'Maagd.'

'Maagd! Mijn vrouw was ook maagd. Ziet u dat ik gelijk heb? We zijn voor elkaar geboren!'

'Zou u dat ook zeggen als ik van uw leeftijd was?'

'Natuurlijk, mi amor,' zei de man. 'Zelfs als u geen geld zou hebben, zou ik u nog aanbidden.' Hij schoof het rechterbandje van het topje, dat van haar schouder dreigde af te glijden, terug op zijn plaats.

'Ik waardeer het ontzettend,' zei zij, 'dat u geen buikje heeft. En uw witte pak staat u bijzonder goed, echt, gelooft u mij, maar zou u nu misschien een ogenblik uw mond willen houden? Anders sta ik niet voor mezelf in.' Geïrriteerd maakte de vrouw zich los uit de omhelzing en bleef midden op de dansvloer staan. Ze ving de blik op van een jongeman die aan de kant stond. Zijn zwarte ogen namen haar ongegeneerd op, van top tot teen. De vrouw richtte haar blik weer op haar oudere danspartner en schudde haar lange blonde haren koket naar achteren.

'U zou toch beter moeten weten,' zei ze. 'De tango is een gezelschapsspel. Geen vleesmarkt. Geen salsa.' Ze zweeg. Nog altijd voelde ze de ogen van de jongeman op zich gericht. Ze zou kunnen zweren dat hij haar opvrat, met zijn blik. Er maakte zich een lichte opwindning van haar meester.

'Dat eeuwige versieren,' vervolgde ze. 'Leuk aan de ene kant, maar ontzettend vermoeiend aan de andere kant.' Vanuit haar ooghoeken probeerde de vrouw te zien of de jongeman nog altijd naar haar keek.

'Laten we verder dansen,' zei hij. 'Alstublieft.'

De man trok de vrouw tegen zich aan en een paar minuten lang zwegen ze om zich opnieuw te concentreren op de dans en de muziek.

'Weet u wat het is,' zei zij, de stilte doorknappend, 'het schoot me even in het verkeerde keelgat, die combinatie van liefde en geld.'

'Waar hebt u het over? Ik heb helemaal niets over geld gezegd.'

'Jawel. U zei dat u mij ook zou aanbidden als ik geen geld zou hebben.'

'Ai, mujer, windt u zich niet zo op. Het was maar een grapje.'

'Nee,' zei zij. 'Was het maar een grapje. U bedoelde het precies zoals u zei.'

'Maar ik zei juist,' zei de man, 'dat ik u zelfs zonder geld aanbiddelijk vind. Zónder geld, hoort u?'

'Snapt u dan niet,' zei zij, 'dat ik niet aanbeden wil worden?'

Op dat moment passeerde de jongeman met de zwarte ogen hen. Hij leek volledig op te gaan in zijn verstrengeling met een prachtig, schaars gekleed, frêle meisje dat in katzwijn tegen zijn borst aanleunde en zijn atletische passen moeiteloos volgde. Beiden hadden hun ogen gesloten.

'Ik wou dat ik vijftientig jaar jonger was,' zei de man die de blik van de vrouw had gevolgd.

De vrouw antwoordde niet.

'Waarom wacht er niemand op u?' zei hij.

'Omdat de liefde gecompliceerd is.'

'De liefde is het mooiste wat er op de wereld bestaat.'

'Ja,' zei de vrouw. 'Het mooiste en het wreedste.'

'Niets is mooier dan te lijden omwille van de liefde,' zei hij.

De muziek hield op en de man begeleidde de vrouw terug naar haar plaats. Beschermend sloeg hij zijn rechterarm om haar heen. Nauwlettend hield de vrouw de jongeman met de zwarte ogen in de gaten die de dansvloer aan de andere kant verliet.

'Mag ik u wat te drinken aanbieden?' zei hij.

'Dank u voor het aanbod,' zei zij, 'maar nee, ik wil nog wat verder dansen.'

'Tot een volgende keer dan maar, hè.'

'Ja,' zei zij. 'Tot een volgende keer.'

De vrouw ging zitten en schonk wat water in haar glas. Terwijl ze het glas aan haar lippen zette, peilde ze de mannen in haar directe omgeving. Vakkundig ontweek ze enkele vragende blikken. De jongeman met de zwarte ogen was in geen velden of wegen meer te bekennen.

Opeens voelde de vrouw een hand op haar schouder.

'Bailamos?' zei een zachte stem achter haar.

'Altijd,' antwoordde ze, terwijl ze zich met een triomfantelijke glimlach omdraaide.

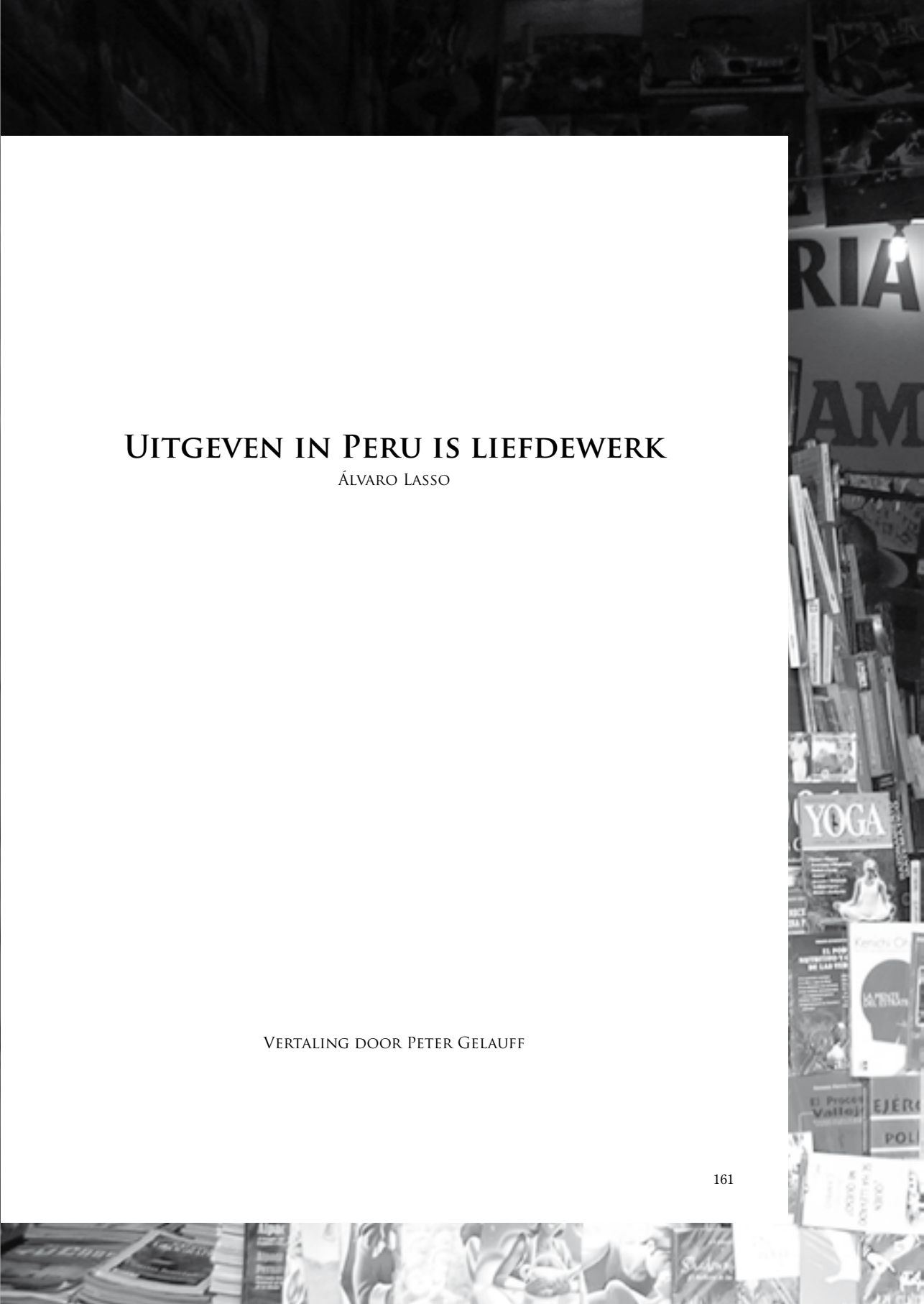
Achter haar stond een kleine man. Zijn buikje werd in bedwang gehouden door een lakceintuur met goudkleurige gesp.

UITGEVEN IN PERU IS LIEFDEWERK

ÁLVARO LASSO

VERTALING DOOR PETER GELAUFF

Veel mensen in Peru vinden boeken niet belangrijk, ze zien er de noodzaak niet van in, laat staan dat ze ervan genieten. Al een paar jaar wordt, via uiteenlopende marketingcampagnes, zonder enig resultaat geprobeerd lezen te promoten als vorm van ontspanning. Men stuit daarbij op een onloochenbare realiteit: in onze tijd is het moeilijk jongeren los te weken van hun spelcomputer en volwassenen van hun sportkanaal.

Het is een moeilijke opgave de opeenvolgende regeringen ervan te overtuigen dat onderwijs en boeken samenlevingen kunnen veranderen. Met pijn in het hart moeten we vaststellen dat de meerderheid van de Peruanen het verschil niet kent tussen een boekwinkel en een kantoorboekhandel en dat begraafplaatsen drukker bezocht worden dan de gemeentelijke bibliotheken. Dat is de realiteit, lezen heeft voor niemand prioriteit.

En toch: er wordt gelezen.

Er zijn kleine gemeenschappen lezers in Peru. Lezers die verslingerd zijn aan de nieuwe literatuur. Universiteitsstudenten, artiesten, dromers en reizigers. Ouderen die betrokken zijn bij de actualiteit in de wereld. Volwassenen die iets te vertellen willen hebben aan vrienden die hen komen bezoeken. Dankzij de middenklasse kan een behoorlijk deel van de kleine, onafhankelijke uitgeverijen in ons land overleven. Een sociale klasse, die de Internationale Boekenbeurs van Lima overspoelt met wel een kwart miljoen bezoekers, bijna evenveel als de Frankfurter Buchmesse.

In Peru zijn er ongeveer vijftig onafhankelijke uitgevers. Meer dan de helft heeft misschien niet meer dan tien titels uitgegeven, en over het algemeen zijn het ondernemingen waarin maar een of twee personen werkzaam zijn. Daaronder vallen duidelijk twee generaties te onderscheiden: zij die begonnen voordat internet bestond en de jongere uitgevers, die met internet zijn opgegroeid. Deze laatste vormen een nieuwe lichter Peruaanse uitgevers, verscheidener en reislustiger, en voortdurend in contact met uitgevers en schrijvers uit andere windstreken en andere culturen.

Het grootste deel van die publicaties is literair van aard. Wat opvalt, is dat er binnen deze groep uitgevers zijn die zich exclusief aan poëzie wijden (het soort uitgaven dat nou niet direct de naam heeft goed te verkopen). Het is onvoorstelbaar zo veel dichters als Peru telt, en in alle beroepsgroepen: er zijn onderwijzers die poëzie schrijven, sjamanen in trance en verliefde kantoorclerken; in alle uithoeken van het land wordt poëzie geschreven, en voor al die poëzie is er wel een uitgever te vinden.

In Peru wordt veel aan *self publishing* gedaan, voornamelijk omdat de meeste uitgevers zich geen kantoor en logistieke ondersteuning kunnen veroorloven. In dat geval worden de drukkosten van het boek niet door de uitgever betaald, aangezien dat in de productieketen de grootste kostenpost is, maar door de auteur of door iemand anders. De meeste uitgevers zijn leraren, auteurs of, in het beste geval, mensen uit de culturele sector, die besloten hebben zelf het initiatief te nemen en onafhankelijk te blijven, maar wie het aan basiskennis van administratie en marketing ontbreekt. Dat komt doordat er in ons land nooit een uitgeversoplei-

ding heeft bestaan. Uitgever word je *by trial and error*, in drukkerijen, op boekenbeurzen.

Voor deze uitgevers is passie belangrijker dan ratio. Ze hebben meer zin in het publiceren van boeken dan in het betalen van rekeningen, prefereren het plezier van het schrijven boven de sores van het uitgever zijn, hebben meer behoefte vooruit te komen dan om plannen te maken en geld te zoeken. Dat is zo verrassend aan de Peruaan: zijn vasthoudendheid is een staaltje van verbeeldingskracht en stijfkoppigheid. En daarin zit dan ook net de uitdaging. Want wat ontbreekt is professionalisering, een regering die culturele initiatieven ondersteunt, en een constante dialoog tussen de verantwoordelijken uit de bedrijfstak, niet alleen uitgevers, maar ook boekverkopers, distributeurs, schrijvers en lezers.

Het is de opdracht van die kleine gemeenschappen van lezers waarnaar ik verwees, van de romantische uitgevers die ik beschreef, en van de schrijvers overal in het land, zich te realiseren wat ze doen, te ontdekken dat er ondanks de precaire omstandigheden een belangrijke les te leren valt: eigenhandig iets opzetten verschaft enerzijds inzicht in de precieze dimensie van het uitgeversbedrijf en levert anderzijds een bijdrage aan de veranderingen. En dat allemaal omwille van de liefde voor het boek.

MIJN LEVEN OP SCHOOL

DELIA QUISPE AYME

VERTALING DOOR MARC ALTENA

's Ochtends loop ik samen met mijn klasgenootjes naar school, en als we er zijn stellen we ons op in een rij op het schoolplein en luisteren dan met zijn allen naar de directeur. Daarna gaan we naar de klas. We werken in groepjes en bespreken ons werk met elkaar. We schrijven stukjes en de meester verbetert ons. In de middagpauze eten we het eten op dat we van huis hebben meegebracht. Als we daarmee klaar zijn wassen we onze handen. Als de bel gaat, gaan we weer naar de klas om verder te gaan met werken. 's Middags als de school uitgaat, gaan we blij naar huis.

In de middagpauze eten we geroosterde bruine bonen, aard-appelen of gekookte maïs. Sommigen kinderen hebben niets bij zich, maar die eten dan met anderen mee. Ook krijgen we op school ontbijt en delen de leraren vaak koekjes uit.

Mijn favoriete vak is communicatie, omdat ik daar leer lezen en ook zelf dingen leer schrijven, zoals legenden, sprookjes, raadseltjes, gedichten en versjes.

Onze meester is erg aardig en geeft goed les. Hij vertelt ons verhalen en als we een fout maken, verbetert hij ons. Ook hebben we gymnastiek.

Ik snap dat als ik les krijg in mijn eigen taal, het Quechua, dat mijn cultuur dan wordt gerespecteerd en bovendien leer ik zo ook veel sneller. In de klas hebben we ook boeken en werkboeken in het Quechua, die Fe y Alegría ons opstuurt vanuit Andahuaylillas.

Kerstmis. Ze zeggen dat het ieder jaar in december Kerstmis is. Dat er dan wordt gezongen voor het kindje Jezus omdat die in december is geboren. Soms vraag ik me af wat Kerst eigenlijk is. Het moet de maand december zijn waarin iedereen cadeautjes krijgt. Maar hier in mijn dorp kennen we dat niet. Soms maakt het me verdrietig als ik zie dat een kind uit de stad wel een cadeautje krijgt van zijn ouders.

Delia Quispe Ayme

HOE IK CEBICHE KLAARMAAK

MILAGROS CALDERÓN QUISOCALLA

VERTALING DOOR MARC ALTENA

Lunes 25 de Junio del 2007

Queridos hermanos del ministerio "ACED":

Me llamo Milagros Calderón Quisocalla y tengo 14 años de edad. Soy una chica de contextura gruesa, tengo ojos de color marrón pardo, tengo cabello castaño oscuro.

Soy una chica alegre, chistosa.

Soy poco traviesa, reconozco que a veces me abedezgo a mis padres y sé que está mal.

Vivo con mi madre Juana Quisocalla mis hermanos Henry, Jhon, Janet, Cristian, Johana, Ricardo y Juan José y mis sobrinos Georgio y Flavia.

Me apoyan en casa y son buenos con mígo.

Mi plato favorito es el cebiche. Les voy a contar como lo preparo, estos son los ingredientes:

limón, sal, ajinomoto, ajo, apio, rocoto machado, puzil, pisco, papa y cebolla.

Para servir este riquísimo platito se pone un plato lechuga, papa sancha, camote, choclo, cebolla y cebiche listo.

Lima, maandag 25 juni 2007

Beste broeders en zusters van ACED,

Mijn naam is Milagros Calderón Quisocalla en ik ben 14 jaar. Ik ben een beetje mollig, heb bruingrijze ogen en donkerbruin, kastanjekleurig haar. Ik ben een vrolijk en grappig meisje, ook een beetje ondeugend. Ik weet dat het niet goed van me is dat ik mijn ouders soms niet gehoorzaam. Samen met mijn broers en zusters, Henry, Jhon, Janet, Cristian, Johana, Ricardo en Juan José, woon ik bij mijn moeder, Juana Quisocalla. Mijn neefje Georgio en mijn nichtje Flavia wonen ook bij ons.

Thuis steunen ze me en zijn ze goed voor me. Mijn lievelingseten is cebiche (rauwe vis in citroensap). Ik zal u vertellen hoe ik het klaarmaak. De ingrediënten zijn: citroen, zout, knoflook, peterselie, vis, reuzengarnalen, uien, chilipoeder en allerlei typisch Peruaanse kruiden. Dit superheerlijke gerecht eet je samen met wat sla, gewone aardappelen, zoete aardappelen, geroosterde maïs, een maïskolfje en een uitje. Vanaf groep 4 zit ik op deze school, Luz y Esperanza. Ik vind het hier leuk omdat ze ons over God vertellen en zeggen dat we onze naaste lief moeten hebben, en omdat ik een paar vriendinnen heb die als zusjes zijn voor me. Ze heten Raquel, Mischell, Allison, Claudia en Jackie.

Mijn favoriete vakken zijn: integrale communicatie, informatica, natuur en wetenschap, godsdienstige vorming, persoonlijke en sociale vorming, natuurkunde, kunst en handenarbeid.

Mijn favoriete docenten zijn: juffrouw Ruth Alvines, Nora Izaguirre en Cleofé Gómez. Ze leren me veel, zijn aardig en zeggen me wat goed is en wat slecht. Ze zijn vrolijk, jong, heel erg knap en niet getrouwd. Ik vind deze school leuk omdat we leren zingen en dansen, omdat we 's ochtends bidden en ik dingen leer.

Ik wil u bedanken voor alles wat u voor ons doet, voor de cadeautjes die u ons met Kerst stuurt en voor de nieuwe klaslokalen die ze dankzij u aan het bouwen zijn om ons het Woord van God te leren.

Moge God u zegenen en tot gauw!

Milagros Calderón

DE SCHOOL HAD GEEN NAAM

NAYSHA REYNA ADRIANO

VERTALING DOOR MARC ALTENA

Lima 29 de enero de 2008

Mi nombre es Naysha Reyna Adriano nació el 23 de octubre de 1998 mis padres son Fernando Reyna Adriano mi madre Carmen Palma mis abuelos Vicente Reyna Esquivel y Nazaria Adriano Facundo.

En la actualidad tengo 9 años de edad mis abuelos son los que me crían desde los 2 años mi madre solo me tubo los días que nació hasta la edad de 1 año yo se todo lo que he pasado desde que nació.

Mis abuelos me cuentan todo lo que yo paso ellos me dan educación me enseñan a me enseñan a hablar con la verdad no me ocultan nada solo cuando nació ellos son simpáticos y puedo comprender todo lo que

alpha

Lima, 29 januari 2008

Mijn naam is Naysha Reyna Adriano. Ik ben geboren op 23 oktober 1998. Mijn vader heet Fernando Reyna Adriano en mijn moeder Carmen Palma. Mijn opa en oma zijn Vicente Reyna Esquivel en Nazaria Adriano Facundo.

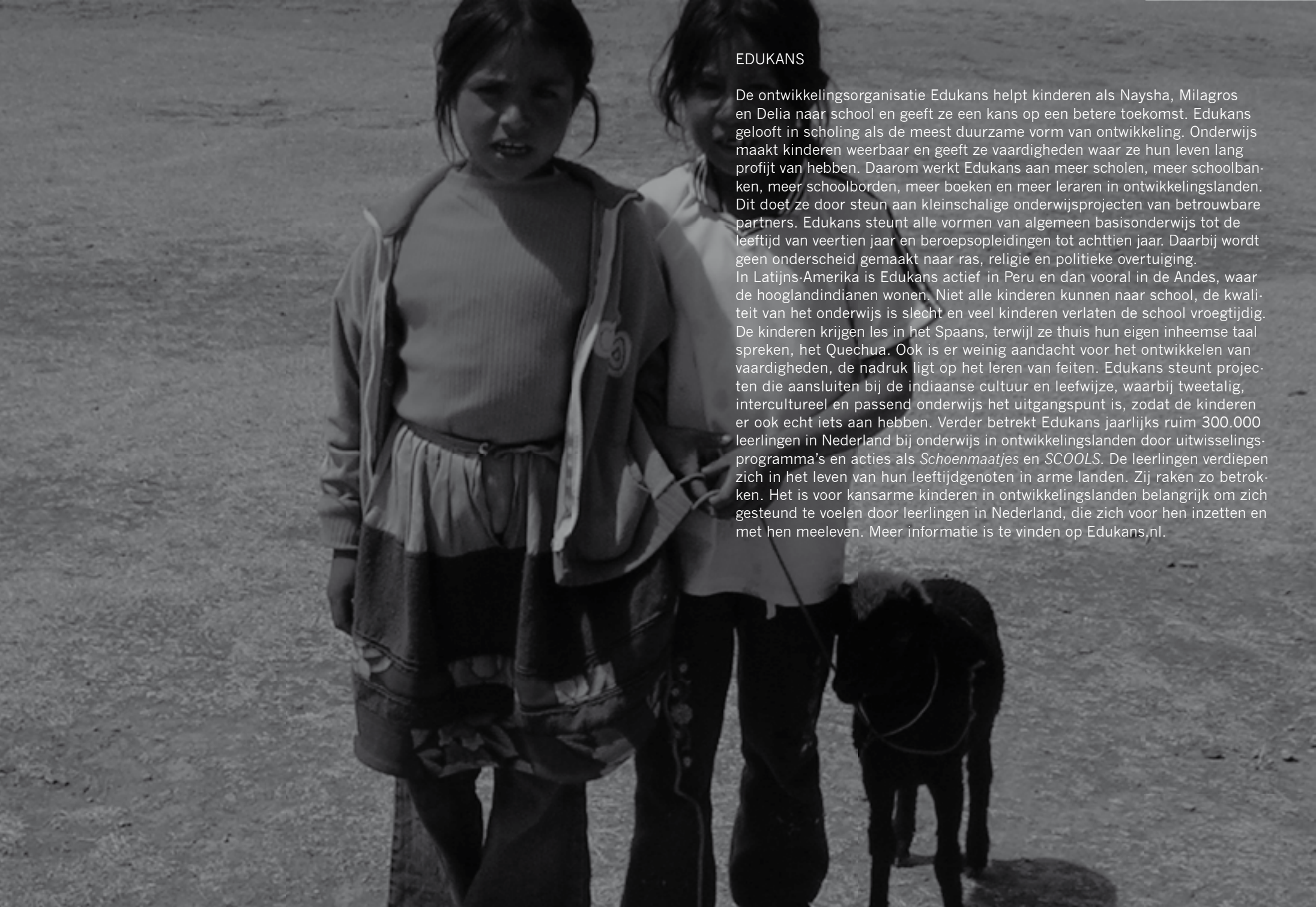
Ik ben nu negen jaar. Vanaf mijn tweede zorgen mijn opa en oma voor me. Mijn moeder heeft me alleen gehad vanaf mijn geboorte tot mijn eerste. Ik weet wat ik na mijn geboorte allemaal heb doorgemaakt. Mijn opa en oma hebben me dat verteld. Ze voeden me op en leren me om niet te liegen, om altijd de waarheid te zeggen. Ze zeggen me eerlijk hoe het na mijn geboorte is gegaan en houden niets voor me verborgen. Ik snap wat er allemaal is gebeurd.

Mijn opa heeft me verteld hoe ik als peuter in Chilca aankwam. Hij werkte toen in een opvanghuis voor kinderen. Daar voedde hij me op en leerde hij me van alles, zoals de dieren eten geven; eenden, duiven etc. Toen ik vijf werd, ben ik naar school gegaan. Mijn opa Vicente had me ingeschreven, zoals ik hem had gevraagd. De school had geen naam, maar werd 72.12 genoemd. Aan het eind van groep vier ben ik naar een ander school gegaan: Luz y Esperanza. Daar zit ik nu nog steeds op. Dit jaar ga ik naar groep zeven en ik ben heel tevreden. Mijn opa vertelt me vaak over zijn leven als kind. Hij zegt dat school nu heel anders is dan vroeger. Hij zegt me altijd dat ik de mogelijkheden die hij me geeft moet benutten. Mijn opa en oma geven me alles wat ze maar kunnen. Dat is echt. Ik ga naar de kerk omdat ik van mijn opa en oma heb geleerd dat ik de weg van de Heer moet volgen. Ik ga elke zondag. We houden ook thuis gebedsbijeenkomsten, waaraan mensen meedoen zoals ik. Ik hou ervan om mee te doen met bidden en zingen tot de Heer.

Ik zing graag in de kerk. Ik doe altijd mee aan de vieringen die er worden gehouden. Ik word daar altijd heel blij van. Ik hoop dat het nieuwe jaar beter zal zijn dan het oude. Ik zal mijn best doen om daarvoor te zorgen.

Met deze woorden neem ik afscheid. God zegene u.

EDUKANS

De ontwikkelingsorganisatie Edukans helpt kinderen als Naysha, Milagros en Delia naar school en geeft ze een kans op een betere toekomst. Edukans gelooft in scholing als de meest duurzame vorm van ontwikkeling. Onderwijs maakt kinderen weerbaar en geeft ze vaardigheden waar ze hun leven lang profijt van hebben. Daarom werkt Edukans aan meer scholen, meer schoolbanken, meer schoolborden, meer boeken en meer leraren in ontwikkelingslanden. Dit doet ze door steun aan kleinschalige onderwijsprojecten van betrouwbare partners. Edukans steunt alle vormen van algemeen basisonderwijs tot de leeftijd van veertien jaar en beroepsopleidingen tot achttien jaar. Daarbij wordt geen onderscheid gemaakt naar ras, religie en politieke overtuiging. In Latijns-Amerika is Edukans actief in Peru en dan vooral in de Andes, waar de hooglandindianen wonen. Niet alle kinderen kunnen naar school, de kwaliteit van het onderwijs is slecht en veel kinderen verlaten de school vroegtijdig. De kinderen krijgen les in het Spaans, terwijl ze thuis hun eigen inheemse taal spreken, het Quechua. Ook is er weinig aandacht voor het ontwikkelen van vaardigheden, de nadruk ligt op het leren van feiten. Edukans steunt projecten die aansluiten bij de indiaanse cultuur en leefwijze, waarbij tweetalig, intercultureel en passend onderwijs het uitgangspunt is, zodat de kinderen er ook echt iets aan hebben. Verder betreft Edukans jaarlijks ruim 300.000 leerlingen in Nederland bij onderwijs in ontwikkelingslanden door uitwisselingsprogramma's en acties als *Schoenmaatjes* en *SCOOOLS*. De leerlingen verdiepen zich in het leven van hun leeftijdgenoten in arme landen. Zij raken zo betrokken. Het is voor kansarme kinderen in ontwikkelingslanden belangrijk om zich gesteund te voelen door leerlingen in Nederland, die zich voor hen inzetten en met hen meeleven. Meer informatie is te vinden op Edukans.nl.

CINEMA ALS ONTDEKKINGSREIS

INTERVIEW MET WALTER SALLES

SASJA KOETSIER

Hij was als speciale gast aanwezig op het afgelopen Latin American Film Festival in Utrecht, waar zijn nieuwste film *Linha de passe* het festival opende: de Braziliaanse regisseur Walter Salles. Voorafgaand aan dit bezoek zocht Lava via digitale weg contact om hem naar aanleiding van zijn nieuwste en vorige films te bevragen, en las tussen de regels van zijn *resposta* de warmte en bevoegenheid voor zijn land, voor film, cultuur en literatuur.

Walter Salles dankt zijn bescheiden roem in Nederland vooral aan twee films: *Central do Brasil* (1998), waarin een oudere dame zich tegen wil en dank ontfermt over een moederloos jongetje dat op zoek wil naar zijn vader; en *The Motorcycle Diaries* (2004) de verfilming van de dagboekantekeningen die Ernesto Guevara en Alberto Granado maakten tijdens hun maandenlange, vormende tocht per motor dwars door Zuid-Amerika. Met de hoofdpersonages uit die laatste film heeft Salles gemeen dat hij in zijn films grote interesse toont voor mensen uit de onderste lagen van de maatschappij terwijl hijzelf, als telg van een bankiersfamilie, in goede omstandigheden opgroeide.

“Vanuit een persoonlijk standpunt ben ik altijd meer geïnteresseerd geweest in wat ik nog niet ken dan in wat ik al ken. Maar er zijn andere redenen die nog bepalender zijn voor welke films ik kies. De geschiedenis van de Braziliaanse cinema is verbonden met een verlangen te registreren en te onthullen wat elders in onze cultuur verborgen wordt gehouden – op onze televisiekanalen, bijvoorbeeld. De essentie van de Cinema Novo, de belangrijkste filmbeweging die Brazilië heeft gekend, was zien, beluisteren en een stem geven aan wat daarvoor niet gezien of gehoord werd. Dit is ook wat de schrijver Guimarães Rosa in de jaren ‘50 en ‘60 deed. Brazilië kent een traditie in die richting die door de diverse kunstdisciplines heen gaat.”

Nieuwsgierigheid naar wat onbekend of onderbelicht is, speelt ook een rol in verschillende verhalen in dit Lava-nummer: ze is vaak verbonden met de tweedeling tussen het leven in de steden aan de kust, waar een West-Europese levensstijl de norm is, en het leven in het hoogland, dat bepaald wordt door inheemse tradities – als twee zielen in één lichaam. Het is die ‘andere’ wereld waarnaar ook de twee avonturiers in *The Motorcycle Diaries* (*Diarios de motocicleta*) op zoek gaan. “Ik zou het interessant vinden die reis naar het hart van Latijns-Amerika nog verder te vervolgen. Dit heb ik wel gedaan in documentaires waarin ik de beeldhouwer Frans Krajcberg, die ik als mijn mentor beschouw, tot in het diepste van het Amazonegebied volg. Krajcberg verzamelt bomen die door landeigenaren zijn verbrand en geeft ze met zijn werk een tweede leven. Een fascinerend proces dat totaal tegen de stroom ingaat. Het toppunt van inspiratie.”

“Maar wat betreft *Diarios*: voor mij gaat dat verhaal over twee jonge mannen die de oever van de rivier kiezen waar ze voor de rest van hun leven zullen blijven. Die rivier, de Amazone, was niet alleen een externe, symbolische barrière. Het grootste obstakel was voor hen de interne barrière die wij allemaal, Alberto en Ernesto inclusief, van binnen hebben.”

Het nieuwste project van Salles zal een verfilming worden van *On the Road*, de klassieker van Jack Kerouac. Net als *The Motorcycle Diaries* opnieuw een road-movie, en opnieuw een boekverfilming; literatuur vormt voor zijn werk een rijke inspiratiebron. “Hoe zou het ook anders kunnen! Nadat ik een aantal jaren als documentairemaker had gewerkt heb ik mijn eerste speelfilm gebaseerd op een roman van een groot Braziliaans schrijver, Rubem Fonseca. Maar de film die ik maakte, *A grande arte*, kan niet worden vergeleken met Fonseca’s roman, die oneindig veel beter is. Dat geldt ook voor mijn verfilming van Ismail Kadare’s *Een breuk in april* (verfilmd als *Abril despedaçado*, SK). Kadare is zo aardig geweest om die film de beste bewerking van zijn werk voor het witte doek te noemen, maar toch geloof ik niet dat het de concentratie en het rauwe humanisme heeft dat zijn roman karakteriseert.”

Scenarioschrijven doet Salles soms alleen en soms met anderen. “Hoe een script in samenwerking met anderen tot stand komt, hangt erg af van de aard van het werk. Wanneer ik begin met een oorspronkelijk idee, ben ik geneigd in mijn eentje te werken totdat ik een staketsel heb opgezet waar ik een goed gevoel over heb – en dan nodig ik co-auteurs uit om het verder te verbeteren. Als de film is gebaseerd op een roman, dan is het uitgangspunt heel anders. Er moet dan eerst grondig worden bekeken wat tot de kern van het verhaal behoort en, even belangrijk, wat niet in de film thuishoort.” Door de hechtheid van de verhaallijnen maken zijn films de indruk dat ze nauwgezet een scenario volgen, maar dat blijkt schijn: “Het spijt me dat ik je op het verkeerde been heb gezet, maar dat is helemaal niet zo! In feite zijn de films die ik regisseur doorgaans voor meer dan 30% gebaseerd op improvisatie, dus op niet van tevoren uitgeschreven materiaal. De tijd heeft me geleerd dat hoe steviger een script in elkaar zit, hoe meer ruimte er is voor improvisatie. Het is net als met jazz: hoe beter de melodie, hoe meer je er van kunt afwijken.”

De regie van *Linha de passe* deelde Salles met Daniela Thomas, met wie hij eerder een aantal korte films en de speelfilm *Foreign Land* (1996) maakte. “Mijn samenwerking met Daniela dateert uit de tijd dat ik muziekdokumentaires maakte – zij deed bijvoorbeeld de art direction voor een vijf uur durende documentaire over Caetano Veloso. Ik kende en bewonderde haar werk voor het theater, de wereld waar zij vandaan komt. Onze samenwerking begon met *Foreign Land*, een film over de uittocht van jonge Brazilianen in de jaren ‘90, een diaspora die een immigratieland veranderde in een emigratieland. Tijdens dat project besloten we elke acht of tien jaar opnieuw samen te werken, en om daarbij te kijken naar een thema dat ons beiden fascineert: de toestand van de jeugd in Brazilië, en hoe die samenhangt met een nationale identiteit die in beweging is.”

Identiteit is een thema dat in bijna alle films van Salles een rol speelt, of dat nu op een persoonlijk of op een meeromvattend niveau is. Kinderen die op zoek zijn naar hun vader (met name in Brazilië, waar een kwart van de vaders afwezig is, een relevant onderwerp), jongeren die de codes van de gemeenschap waarin ze leven doorbreken of gewoon de hort opgaan. Maar ook: de zoektocht naar de rela-

tie met het 'moederland' Portugal, of een verkenning van het continent. *Linha de passe* volgt vier broers met elk hun eigen problemen. Dario wil profvoetballer worden, maar wordt met zijn achttien jaar eigenlijk al te oud voor de selectie; Denis houdt van zijn verdiensten als brommerkoerier te weinig over om alimentatie af te dragen voor zijn eenjarige kind; Dinho heeft zich van de straatbendes afgekeerd en zoekt zijn heil in de kerk; en Reginaldo, de jongste en de enige met een zwarte vader, verzuimt zijn school omdat hij uit fascinatie voor zwarte chauffeurs hele dagen in de stadsbus doorbrengt. We zien vier jongens die hun toekomst in eigen hand moeten nemen, met de beperkte middelen en kansen die hen gegeven zijn. Ook hier ligt een vergelijking met de ontwikkeling van Brazilië in de afgelopen decennia voor de hand.

"Je zou het zo kunnen stellen: *Foreign Land* ging over het traumatische moment dat het land moest doormaken toen het net uit een 25 jaar durende militaire dictatuur kwam. *Central do Brasil* over de noodzaak na die donkere jaren de kern van het land, zijn identiteit, te vinden. *Linha de passe* gaat over ons, nu, over een land waar mensen nog steeds op zoek zijn naar manieren om zichzelf opnieuw uit te vinden, in een poging deel uit te maken van iets dat voor hen niet voor het grijpen ligt. Het gaat over het hervinden van een bestemming die aan teveel mensen is ontzegd gedurende teveel decennia – of eeuwen zelfs."

Voor de meeste acteurs is *Linha de passe* hun filmdebuut, maar dat betekent niet dat ze ongeschoold zijn: "De meeste acteurs in *Linha de passe* zijn jonge theateracteurs uit de sloppenwijken van São Paulo, die voor het eerst in een film spelen. Sandra Corveloni, bijvoorbeeld, is een theateractrice die ook regisseert en deel uitmaakt van de progressieve theatergroep Tapa. Dan zijn er ook niet-acteurs zoals Caígue, die Reginaldo speelt, en die uitermate getalenteerd is. Ik hou ervan om acteurs en niet-acteurs door elkaar heen te gebruiken. De niet-acteur maakt dat een film in een specifieke realiteit geworteld is, terwijl een professionele acteur de film kan optillen naar een hoger plan. Dit gebeurde in *Central do Brasil* met Fernando Montenegro: haar uitzonderlijke niveau inspireerde de hele crew om ook te excelleren." Vinicius de Oliveira, die toen als 12-jarige haar tegen-speler was, is zich sinds hij door Salles werd 'ontdekt' steeds meer op het acteren gaan toeleggen. "Vinicius is bovendien op weg om zelf regisseur te worden; naast zijn acteerwerk voor film, theater en tv, volgt hij ook een filmstudie. Hij werkt momenteel samen met Sergio Machado, die mijn assistent was voor *Central do Brasil*, aan een film getiteld *Quincas*, die Sergio regisseert op basis van een roman van Jorge Amado."

Wat met name opvalt aan *Linha de passe* is de montage, die de verhaallijnen van de vier broers en hun moeder op ingenieuze wijze door elkaar heen weeft. De beelden zijn met zorg belicht en gekadreerd, maar maken de dagelijkse beslommeringen van de gezinsleden niet mooier dan ze zijn. Uit alles blijkt dat Salles en Thomas zich erg bekommeren om de authenticiteit van de film. Het Braziliaans wordt in *Linha de passe* met het typische accent van São Paulo gesproken. "De acteurs komen allemaal uit São Paulo, behalve Vinicius, die een aantal maanden met

een coach heeft getraind om het accent goed te leren spreken. Maar zelfs in de familie waar de film om draait, zijn er woorden en uitdrukkingen die afhankelijk van beroep of leeftijdsgroep verschillen. Taal is levend en verandert dagelijks."

Evenals vele auteurs in dit nummer – en vele erbuiten – wordt filmmaker Walter Salles dus geleid door het streven om zijn onderwerp zo dicht mogelijk te naderen. "Er worden in Brazilië steeds meer films gemaakt die in het verlengde liggen van wat je op televisie ziet. Deze films, die het publiek meer van hetzelfde voeden, zijn als een product ingesteld op de behoeften van de interne markt. Vrienden van mij noemen dit 'shopping center films'. Daarnaast heb je films die tegelijk lokaal en grensoverstijgend zijn. Ik heb zoveel geleerd over Iran dankzij de films van Kiarostami. Zoveel over China dankzij Jia Zhang-ke en zoveel over Argentinië dankzij Pablo Trapero – om maar een paar voorbeelden te noemen – dat ik nooit zou dromen over een andere vorm van cinema. Vóór alles gaat het in film, voor mij, om wat je leert over de wereld. Dit is wat mij heeft gebracht tot wat ik nu doe. Ik ben gered door de cinema, in die zin dat als kind mij de wereld op het doek zoveel interessanter toescheen dan het leven dat ik leefde. Welke richting de cinema ook opgaat, ik hoop dat het nooit louter entertainment zal zijn."

Linha de passe is te zien in diverse bioscopen, waaronder Rialto in Amsterdam www.rialtofilm.nl

AAN DIT
NUMMER
HEBBEN
BIJGEDRAGEN

LAVA 15.2
2009

AUTEURS
ZUID AMERIKA SPECIAL
2009

ROBERTO BOLAÑO (Santiago, 1953 – 2003) geldt als een van de grootste schrijvers van de Latijns-Amerikaanse literatuur. De Chileen ontving de Premio Rómulo Gallegos, de belangrijkste literaire prijs in Latijns-Amerika. Volgens *Der Spiegel* is Bolaño de origineelste schrijver die er in de hele Spaanstalige literatuur te vinden is.

MILAGROS CALDERÓN QUISOCALLA (1994) vindt zichzelf een beetje mollig. Ze is een vrolijk en grappig meisje uit het Peruaanse Lima en ook een beetje ondeugend. Ze heeft zeven broers en zussen. Haar lievelingseten is cebiche, een gerecht met rauwe vis.

AUGUSTO CÉSPEDES (1904 – 1997) was een Boliviaanse verteller, chroniqueur en essayist. Hij studeerde rechten en vocht in de zogeheten Chaco-oorlog, die van 1932 tot 1935 woedde in het gelijknamige grensgebied tussen Paraguay en Bolivia. Als zoveel Latijns-Amerikaanse schrijvers ging hij in de politiek als een van de oprichters van de Movimiento Nacionalista Revolucionario. Céspedes wordt ingedeeld bij het schrijvers-tijdperk van de Latijns-Amerikaanse revolutie. Zijn overdadig proza loopt vooruit op het magisch realisme. Het korte verhaal *De put* is niet alleen een van de meest bekende korte verha-

len van Céspedes, maar ook over de Chaco-oorlog op zich.

JESÚS COSSIO is een van de tekenaars uit de onderstroom van Lima. Cossio publiceerde enkele comics waaronder *Juventud Moderna*, over jongeren in Lima, en *Ciudades convertidas en selvas* (Steden veranderd in oerwouden). Daarnaast werkte hij drie jaar aan het beeldverhaal *Rupay*.

ROSSANA DÍAZ COSTA (1970) studeerde literatuur en linguïstiek aan de Katholieke Universiteit van Peru in Lima. Ze behaalde haar doctoraal in Latijns-Amerikaanse literatuur aan de Universiteit van La Coruña, Spanje. In Europa zijn haar verschillende literaire prijzen toegekend. In 1998 de Lituma-prijs en in 2000 de Federico García Lorca-prijs, beide in de categorie verhalen. In 2006 is een van haar verhalen opgenomen in de bundel *Pasajeros perdurables* van de Spaanse uitgeverij Seix Barral.

ALONSO CUETO (1954) is een van de belangrijkste schrijvers van Peru. Hij werkte en promoveerde aan de universiteit van Texas. Cueto publiceerde veertien boeken, vooral romans en verhalenbundels, waarvoor hij verschillende literaire prijzen ontving zoals de Peruaanse Premio Wiracocha en de Duitse Anna Seghers oeuvreprijs. Voor zijn roman *Het blauwe uur*, die dit jaar bij De Arbeiderspers verschijnt, ontving hij de prestigieuze Spaanse Premio

Herralde. Cueto's roman *Grandes Miradas* uit 2003 werd door Francisco Lombardi verfilmd als *Mariposa Negra*. In 2007 kreeg hij voor de roman *El Susurro de la mujer ballena* de tweede prijs van uitgeverij Planeta-Casa de América. Zijn werk is in tien talen verkrijgbaar, waaronder Engels, Duits, Frans en Mandarijn. Cueto werkt als journalist voor dagblad *Peru 21* en als professor journalistiek aan de universiteit van Lima. Hij is getrouwd en heeft twee zoons, een golden retriever en twee siamese katten. Het verhaal *De ander* in deze Lava komt uit de bundel *Los vestidos de una dama* uit 1986.

FERNANDO DIEZ DE MEDINA (1908 – 1990) werd geboren in de Boliviaanse hoofdstad La Paz. In zijn essays, verhalen en romans draaide het vaak om de sterke spiritualiteit van de Andesbewoners en de nauwe samenhang tussen mens en natuur. Volgens sommigen legde hij hiermee de basis voor een nationale Boliviaanse identiteit. Zijn werk is bekroond met verschillende nationale en internationale onderscheidingen. Begin jaren zestig stond Diez de Medina als onderwijsminister aan het hoofd van de hervormingen in het Boliviaanse onderwijs.

SERGIO GALARZA (1976) is een jonge Peruaanse schrijver wiens eerste verhalenbundel *Matacabros* in 1996 verscheen. Daarna volgden nog drie verhalenbundels: *El infierno es un buen lugar* (1997), *Todas las mujeres son galgos* (1999) en *La soledad de los*

aviones (2004). In Lima was Galarza nieuwsredacteur bij een televisie-omroep en gaf hij les op de universiteit. Tegenwoordig woont hij in Madrid en werkt hij in een boekhandel. Over zijn ervaringen als immigrant in Spanje schreef hij zijn eerste roman *Paseador de perros*, te vertalen als *De Hondenuitlater* die vorig jaar verscheen bij uitgeverij Alfaguara. Met voetballen is hij nooit gestopt.

MARIO GUEVARA PAREDES (1956) schrijft verhalen en filmscripts. Hij is oprichter en hoofdredacteur van het archeologisch tijdschrift *Origen* en het tijdschrift *Sieteculebras*, over cultuur in de Andes. Verder is hij redacteur van het internationaal fotografiemagazine *Moment*, *Une Revue de Photo*. Van zijn hand verschenen de verhalenbundels *El desaparecido* (1988), *Fuego del Sur: Tres narradores cusqueños* (1990), *Cazador de gringas y otros cuentos* (1995) en *Matar al Negro* (2003). Zijn verhalen zijn bekroond met diverse regionale en nationale prijzen, en werden opgenomen in verschillende Peruaanse bloemlezingen waaronder *Pachamama Club* (2007), een bloemlezing over *bricheros*, jonge mannen in de Andes die hun brood verdienen met het versieren van vrouwelijke toeristen.

ÁLVARO LASSO (1982) is directeur van uitgeverij Estruendomudo in het Peruaanse Lima. Hij noemt zichzelf de Gek van Lima, omdat hij tegen alle economische wetten in litera-

tuur uitgeeft in Peru. Volgend jaar verschijnt in zijn fonds een anthologie van elf vertaalde Nederlandse korte verhalen uit genaamd *La Naranja Mecánica*.

BETO ORTIZ (1968) is een Peruaanse journalist, tv-presentator en schrijver. Aangezien hij homoseksueel is, ziet hij zichzelf graag als de Oscar Wilde van Peru. Anderen vergelijken hem met Truman Capote. Zijn bekendheid dankt Ortiz vooral aan zijn omstreden televisieoptredens in programma's als *Intieme vijanden*. Onterecht, zeggen de bewonderaars van zijn romans. Zijn eerste roman *Maldita ternura* uit 2006 gaat over een jongen die er alles voor over heeft om tv-presentator te worden. Hij riskeert zelfs het krijgen van aids. Bekende Peruanen moeten het regelmatig ontgelden in zijn boeken. Zijn openlijke homoseksualiteit en kritische houding waren Peruaanse hoogwaardigheidsbekleders een doorn in het oog. Een vage aanklacht door de autoriteiten leidde in 2006 tot zijn politieke vlucht naar de Verenigde Staten en een jaar later tot een veelbesproken terugkomst in Lima. Meer op www.betoortiz.com.

DELIA QUISPE AYME is zesdeklasser en schrijfster in de dop. Deze jonge Peruaanse leert op school schrijven. Legenden, sprookjes en gedichten. Quispe Ayme vraagt zich soms af wat Kerst eigenlijk is. Het moet de maand december zijn waarin iedereen cadeautjes krijgt, denkt

ze. Maar in haar dorp in de provincie Cusco kennen ze geen Kerstmis.

NAYSHA REYNA ADRIANO (1998) houdt ervan om in de kerk te zingen en zit op een school zonder naam. Zij groeit op bij zijn grootouders in het Peruaanse Lima.

SANTIAGO RONCAGLILO (1975) werd geboren in Lima en woonde in Mexico, Peru en Spanje. Zijn werk is in verschillende talen vertaald en in dertig landen verschenen. Hij was de jongste winnaar van de prestigieuze Spaanse literaire prijs Premio Alfaguara met zijn roman *Abril rojo* die in Nederland onder de titel *Aprilrood* verscheen bij uitgeverij Signatuur. Hij schreef het bekroonde kinderboek *Matías y los imposibles*. De verfilming van zijn roman *Pudor* – bij Signatuur verschenen als *Schaamte* – won prijzen op verschillende filmfestivals. Verder schreef hij *La cuarta espada* over de leider van Lichtend Pad, Abimael Guzman. Tegenwoordig woont Roncagliolo in Barcelona, waar hij schrijft voor de Spaanse krant *El País* en het Peruaanse dagblad *El Comercio*.

LUIS ROSSELL is onafhankelijk cartoonist en satiricus in het Peruaanse Lima. Rossell behoort tot een kleine cirkel van onafhankelijke cartoonisten die halverwege de jaren tachtig ontstond rond tegenwoordige tijdschriften als *Rataplán*, *Etiqueta Negra* en *Búmm!* In die kring zaten ook tekenaars als David

Galliquio, Manuel Gómez Burns en Markus, geestelijk vader van *Caraxo Man*. Benjamín Corso, eigenaar van boekenwinkel Contracultura aan de avenida Larco in Lima, geeft deze tekenaars uit vanwege zijn passie voor underground comics. Meer werk en grafisch commentaar op de actualiteit van Rossell op Tienedientes.blogspot.com.

MARIO VARGAS LLOSA (1936) is een van de belangrijkste Zuid-Amerikaanse schrijvers van deze tijd. Tot zijn bekendste romans behoren *De stad en de honden*, *Het groene huis* en *Gesprek in de kathedraal*. Deze gezaghebbende Peruaan uit Arequipa stond in de jaren tachtig aan het hoofd van een onderzoekcommissie die de moord op een groep journalisten in Uchuraccay onderzocht. Zie hiervoor het beeldverhaal *Rupay* in deze Lava. Vargas Llosa was in 1990 presidentskandidaat in Peru. Zijn lijst aan literaire prijzen, eredoctoraten en boekverfilmingen past niet op deze pagina. We gaan er een beetje van uit dat je hem kent.

ALFREDO VILLAR (1971) is dichter en schrijver in Lima. Hij studeerde literatuur en linguïstiek en publiceerde *Interzona*, *Ciudadcielo*, *El Subte*. In 2005 won hij een Rockefeller fellowship in humanities om het geweld in zijn land te bestuderen. Hij wilde met de beeldgeschiedenis *upay* laten zien dat er recent in Peru tragische gebeurtenissen hebben plaatsgevonden en hij wil iedereen aan het denken zetten. Villar discussieert vaak en graag – met dikke zwarte bril op – in de oude bars van Lima, zoals La Noche, Juanitos en Cordano.

MARLEEN DE VRIES (1966) verliet het land na publicatie van haar proefschrift *Beschaven! Letterkundige genootschappen in Nederland 1750-1800*. Ze woonde drie jaar in Berlijn en drie jaar in het Zuid-Amerikaanse Buenos Aires. Sinds kort is zij terug in Amsterdam. En hoe. Dit jaar verscheen haar eerste, autobiografische roman *De wetten van de tango*, uitgegeven door Prometheus.

CEES ZOON is correspondent van *de Volkskrant* in Latijns-Amerika. Hij is hispanist met als specialisatie literatuur en geschiedenis van Latijns-Amerika. Eerder werkte hij als correspondent in Spanje en in Midden-Europa. Hij schreef verschillende boeken, waaronder *De lokroep van Mexico* en *Het rode continent*.

SASJA KOETSIER (1971) werkt als marketeer in de Amsterdamse filmsector. Ze studeerde historische Nederlandse letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam en werkte eerder bij het Meertens Instituut. Na een vervolgoopleiding en loopbaan in de journalistiek heeft ze haar grote liefde en kennisgebied omarmd: de betere film. Daarnaast werkte ze enkele jaren voor de tijdschriften *Literatuur* en *Raster*.

VERTALERS

MARC ALTENA (1965) is literair vertaler met een voorliefde voor Latijns-Amerika. Een groot deel van zijn studietijd bracht hij reizend door. Op een van die reizen heeft hij zijn Peruaanse vrouw ontmoet, met wie hij samen een dochter heeft. Na zijn studie geologie wierp Altena zich op de wedstrijdssport als zeer verdienstelijk mountainbiker. Zijn nieuwste vorm van escapisme is literair vertalen. Nieuwe werelden ontdekken, dat is wat hij het liefst doet.

PETER GELAUFF (1940) kreeg een late roeping als literair vertaler. Van 1964 tot 1969 woonde en werkte hij in Chili. Na terugkeer gebruikte hij de verworven kennis van het Spaans voor zijn werk in de Latijns-Amerikaanse solidariteitsbeweging en in organisaties voor ontwikkelingssamenwerking. Pas na uittreding uit het reguliere arbeidsproces begon hij zich op schrijven en literair vertalen te concentreren. In 2005 publiceerde Gelauff de roman *De verzwegen geschiedenis van de familie Manríquez*. Hij rondt dit jaar de cursus Literair Vertalen Spaans af aan de Amsterdamse Vertalersvakschool.

ALINE GLASTRA VAN LOON is vertaler van grootheden als Robert Bolaño, Javier Marías, Gabriel García Márquez en Mario Vargas Llosa.

ARIEKE KROES (1977) is vertaler Spaans. Zij leerde die taal in Salamanca en studeerde Nederlands aan de Universiteit van Amsterdam. Daarna werkte ze als redacteur bij uitgeverij De Arbeiderspers. Binnenkort is ze klaar met haar opleiding aan de Vertalersvakschool, waar ze veel leerde van Mariolein Sabarte Belacortu en Eugenie Schoolderman. In 2008 reisde ze enkele maanden door Peru en Bolivia, van de stomende Amazone in het noordoosten tot aan de woestijnen aan de kust en de besneeuwde toppen van de Andes. De reisfoto's in dit nummer getuigen van deze tocht.

MICHIEL TJEBBES is jurist en talenfreak. Na vijf jaar werken als advocaat reisde hij driekwart jaar door Zuid-Amerika, leerde Spaans en is daarna Spaanse literatuur gaan vertalen voor Meulenhoff. In 1977 is Tjebbes toch weer begonnen in de juristerij met specialisatie vreemdelingenrecht. Hij spreekt Frans, Duits, Engels, Spaans, Zweeds en een beetje Grieks.

ARIE VAN DER WAL (1954) studeerde in 1986 af aan de universiteit van Groningen in Spaanse taal- en letterkunde en werkt sindsdien als vertaler. Hij heeft inmiddels veertig vertalingen op zijn naam staan, waaronder werk van Carlos Fuentes, Mario Vargas Llosa, Gabriel García Márquez, Sergio Pitlor en Alonso Cueto.

ILLUSTRATOR

CHERMAN (1969) is illustrator voor het kritische weekblad *Caretas*, dat beroemd is om zijn onderzoeksjournalistiek. Vanwege zijn vechtersmentaliteit noemen vrienden hem de Vechter van Miraflores, naar een bekende buurt in Lima. Cherman exposeert in galerie Neomutatis in Barranco, een artistieke wijk van Lima. Hij maakte als grafisch ontwerper een collectie van zwaargewichten uit Peru, een *who is who* van bekende Peruanen. Cherman is gek op het shirt van Nederlandse voetballers. 'Eigenlijk vooral dat uit de jaren zeventig'. Deze man kent zijn klassiekers.

TASJESMAKER

MARISOL ZURITA GUZMAN is kunstenaar en ondernemster in de Jiwitaki Art Shop in de calle Jaén in La Paz. Marisol hield ons gedurende de hele productiefase – waarin ze handmatig honderden tasjes maakte – op de hoogte van het referendum over de nieuwe grondwet van Bolivia. 'Dit zijn de belangrijkste, uniekste en meest historische momenten sinds vijfhonderd jaar voor ons land,' schreef ze, om een zin later te melden dat we meer moesten betalen voor de tasjes wegens 'gestegen grondstofprijzen'. Een kiene zakenvrouw, en o wat vinden we ze mooi, die tasjes.

ABONNEE

ANNE SCHRAM (1971) woont en werkt in Dar es Salaam, Tanzania. Om *feeling* te houden met Nederland is ze geabonneerd op *Hollands Diep*, *NRC De Week* en *Lava*. Om maar even aan te geven in welke orde van grootte *Lava* valt. Anne is neerlandica, uitgever en schrijver. Haar favoriete korte verhaal is 'Hoe bestaat het?' van Maarten Biesheuvel. Anne blogt op Expatinafrika.nl.

Wilt u ook in deze roemrijke abonneelijst? Stuur een mail naar info@spabonneservice.nl.

VORMGEVING

DEBBIE VAN BERKEL
www.deppontwerpt.nl

WARD MONNÉ
www.wardtaal.nl

BookBox®

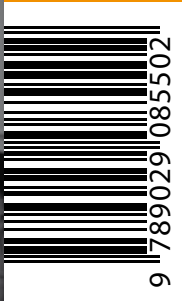
Lucha Libre
Rare books - rare boeken

Wij hebben de plicht om lezers te verrassen, wij realiseren ideeën die economisch onhaalbaar lijken, alle makers zijn vrij kunstwerken uit te voeren zoals zij die in gedachten hadden, een ieder bezit het universele en onvervreembare recht op intellectuele prikkeling, wij accepteren niet dat boeken worden beperkt door hun traditionele vorm.

bookbox.nl

Maak uw veiligheidsriemen vast voor een spannende en veelzijdige reis door de Zuid-Amerikaanse literatuur. Van grote namen als Mario Vargas Llosa en Alonso Cueto tot jong talent als Sergio Galarza en Santiago Roncagliolo, de jongere generatie die tabak heeft van het aloude magisch realisme, en die het zoekt in grotestadsverhalen vol seks, drugs en rock&roll. Lichtvoetige graffiti uit Lima wordt afgewisseld door een dramatische graphic novel over de gewelddadige strijd tussen de rebellenbeweging Lichtend Pad en het Peruaanse leger in de jaren '80. Latijns-Amerikacorrespondent Cees Zoon van de Volkskrant schreef de kleurrijke introductie tot dit nummer. Zuid-Amerika spat van de pagina's.

INHOUDSOPGAVE

PERU IS NIET NAAR DE KLOTEN CEES ZOON	11
INTERNE ZAKEN SANTIAGO RONCAGLILO	19
DE PUT AUGUSTO CÉSPEDES	41
DE STRIJD TEGEN DE SPREEUW ROSSANA DÍAZ COSTA	61
DE ANDER ALONSO CUETO	87
WAAR SPINNEN NESTELN SERGIO GALARZA	103
DE INDRINGER BETO ORTIZ	113
HET DEEL VAN FATE ROBERTO BOLAÑO	121
DE JAGER MARIO GUEVARA PAREDES	129
DE WITTE LAMA FERNANDO DIEZ DE MEDINA	135
PANTALEÓN MARIO VARGAS LLOSA	149
OP DE DANSVLOER MARLEEN DE VRIES	155
UITGEVEN IN PERU IS LIEFDEWERK ÁLVARO LASSO	161
MIJN LEVEN OP SCHOOL DELIA QUISPE AYME	167
HOE IK CEBICHE KLAARMAAK MILAGROS CALDERÓN QUISOCALLA	171
DE SCHOOL HAD GEEN NAAM NAYSHA REYNA ADRIANO	175
CINEMA ALS ONTDEKKINGSREIS SASJA KOETSIER	181

LOS NUMMER 15 EURO